

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ & ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα: ΓΛΩΣΣΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

"Η εικόνα των τουρκοαμερικανικών σχέσεων στη διετία 2017 - 2019 μέσα από τα
ιρανικά και αραβικά ΜΜΕ"

ΚΟΤΣΑΚΙΔΟΥ ΗΡΑΛΙΑ

ΠΓ2018306

ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΛΙΒΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΟΙ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ
ΚΑΡΡΑΣ

Ιούλιος 2020

"Η εικόνα των τουρκοαμερικανικών σχέσεων στη διετία 2017 - 2019 μέσα από τα
ιρανικά και αραβικά ΜΜΕ"

Γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα διπλωματική με τίτλο "Η εικόνα των τουρκοαμερικανικών σχέσεων στη διετία 2017 - 2019 μέσα από τα ιρανικά και αραβικά ΜΜΕ" είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, δεν αποτελεί αναπαραγωγή άλλης δημοσιευμένης εργασίας και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί έχουν δηλωθεί καταλλήλως στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία που έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με παραπομπές και οι σχετικές αναφορές περιλαμβάνονται στην αναλυτική βιβλιογραφία με πλήρη περιγραφή.

Κέρκυρα, 13/7/2020

Η ΔΗΛΟΥΣΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό τη σκιαγράφηση των σχέσεων της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. όπως αυτές απεικονίζονται στον Τύπο της Μέσης Ανατολής από τον Απρίλιο του 2017 έως τον Ιούνιο του 2019. Για τη συλλογή των άρθρων χρησιμοποιήθηκε η ιστοσελίδα *Mideastwire*¹, η οποία φιλοξενεί άρθρα αραβικών εφημερίδων στην αγγλική γλώσσα, καθώς και μεταφράσεις άρθρων από την αραβική, ενώ για την ανάλυσή τους χρησιμοποιήθηκε η θεωρία Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (Critical Discourse Analysis). Σύμφωνα με τον Fairclough (1995: 97), ο όρος «λόγος» (discourse) περιλαμβάνει όχι μόνο ένα προφορικό ή γραπτό κείμενο, αλλά και μια κοινωνικοπολιτισμική πρακτική, η οποία αναπαράγεται μέσω αυτού. Για αυτόν τον λόγο, τα άρθρα των εφημερίδων εξετάστηκαν σε σχέση με το χρονικό τους πλαίσιο, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη χώρα προέλευσης, αλλά και στην ιδεολογία της εφημερίδας, ώστε να επιτευχθούν ασφαλέστερα αποτελέσματα. Άλλωστε, θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη ότι η δημοσιογραφία είναι ένα από τα πιο ισχυρά είδη επικοινωνίας, καθώς μπορεί να διαμορφώσει πεποιθήσεις και απόψεις για τη θέασή μας για τον κόσμο (Richardson, 2007: 13).

Όσον αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας, αρχικά πραγματοποιήθηκε η ποιοτική ανάλυση των άρθρων και παρουσιάστηκαν τα ευρήματα της και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η ποσοτική ανάλυση, η οποία συμπλήρωσε και επιβεβαίωσε τα ευρήματα της ποιοτικής με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων. Για την ποσοτική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα επεξεργασίας σωμάτων κειμένων AntConc (Anthony, 2019). Τα ερωτήματα που τέθηκαν αφορούσαν την στάση της κάθε εφημερίδας και κατ' επέκταση της κάθε χώρας απέναντι στην Τουρκία και τη σχέση της με τις Η.Π.Α. Κάποιες εφημερίδες διατηρούσαν μια σταθερή στάση απέναντι στο ζήτημα, είτε θετική είτε αρνητική, ενώ άλλες έδειχναν να επηρεάζονται από τα εκάστοτε γεγονότα, διαφοροποιώντας την άποψη τους σχετικά με τη συνεργασία Τουρκίας-Η.Π.Α. Παράλληλα, η ποσοτική ανάλυση υπέδειξε με τη συχνότητα εμφάνισης διάφορων όρων και ονομάτων στα άρθρα, τη σημασία συγκεκριμένων προσώπων και γεγονότων για την πολιτική κατάσταση της περιοχής.

¹ <https://mideastwire.com/page/index.php>

Εκτός από τις διακυμάνσεις στις σχέσεις των δύο χωρών και την απεικόνισή τους στον Τύπο, μέρος της εργασίας αφιερώθηκε και στον τρόπο γραφής των ειδήσεων στις αραβικές εφημερίδες, καθώς από την ποιοτική ανάλυση προέκυψε ότι χρησιμοποιείται ευρέως έντονα συναισθηματικός λόγος με στοιχεία ειρωνείας και όρους που αναφέρονται σε συλλογικές μνήμες. Συμπερασματικά, μέσα από αυτήν την έρευνα αντλήθηκαν στοιχεία για την απεικόνιση της Τουρκίας από τα αραβικά κράτη όσον αφορά τη συνεργασία της με τις Η.Π.Α. που μπορούν να μας οδηγήσουν στη σκιαγράφηση της γενικής εικόνας της Τουρκίας ως σύμμαχο ή αντίπαλο των συμφερόντων των Η.Π.Α. στην περιοχή.

ABSTRACT

The present research aims to outline the relations between Turkey and USA, as they are depicted in the Middle East Press from April 2017 to June 2019. The *Mideastwire*² website, which hosts articles from Arabic newspapers, written in English as well as translations of articles originally written in Arabic, was used for the collection of the articles, while their analysis was based on the Critical Discourse Analysis theory. According to Fairclough (1995: 97), a piece of "discourse" is not only an oral or written text but it is embedded within sociocultural practice, which is produced through this. For this reason, the articles of the newspapers were examined in relation to their time frame, while special emphasis was given to the country of origin as well as to the ideology of the newspaper, in order to achieve safer results. After all, we need to keep in mind that journalism is precisely such a powerful genre of communication, as it can shape issue agendas and public discourse regarding our opinion of the world (Richardson, 2007: 13).

As far as methodology is concerned, for the analysis of the articles a mixed-methods approach (qualitative and quantitative methods) was used. In particular, the articles were first analysed qualitatively followed by quantitative analysis in order to re-evaluate the findings from the qualitative analysis and provide reliable results. For the quantitative analysis, the articles were analysed using the AntConc software (Anthony, 2019). The questions posed concerned the attitude of each newspaper and

² <https://mideastwire.com/page/index.php>

by extension of each country towards Turkey and its relation with the USA. Some newspapers maintained a stable attitude towards the issue, either positive or negative, while others tended to be influenced by the facts happening at that time, differentiating their view regarding the collaboration of Turkey with the USA. Furthermore, the quantitative analysis showed via the incidence of various terms and names in the articles, the importance of specific people and facts for the political situation in the area.

In addition to the changes in the relations between Turkey and the USA as well as their depiction in the press, part of the research was dedicated to the method of presenting news in Arabic newspapers, as it arose by the qualitative analysis that emotional discourse with ironic elements and terms referring to collective memories were widely used in the texts. In conclusion, this research is an attempt to collect information on the depiction of Turkey by the Arab states regarding its cooperation with the USA, which can lead us to outline the general picture of Turkey as an ally or opponent of US interests in the area.

EΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια σκιαγράφησης της περιοχής της Μέσης Ανατολής μέσω της ανάλυσης του λόγου των εφημερίδων της. Είμαι ευγνώμων που μου δόθηκε η ευκαιρία και η στήριξη μέσω του Μεταπτυχιακού Προγράμματος POLICO να ερευνήσω αυτήν την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και ταραχώδη περιοχή και τα χαρακτηριστικά της. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σωτήριο Λίβα, αναπληρωτή καθηγητή στο ΤΞΓΜΔ, γιατί βοήθησε έμπρακτα και με συνέπεια στην πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας και μου έδειξε εμπιστοσύνη για την ανάληψη αυτής της πρόκλησης. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον δεύτερο επιβλέποντα καθηγητή κ. Γεώργιο Μιχαλακόπουλο, αναπληρωτή καθηγητή στο ΤΞΓΜΔ, για τη βοήθεια του στο κομμάτι της θεωρίας αλλά και επειδή χάρις σε αυτόν είχαν ξεκινήσει, από προπτυχιακό ακόμη επίπεδο, οι ανησυχίες μου σχετικά με την πολιτική της Τουρκίας και την τουρκική γλώσσα και τον τρίτο επιβλέποντα κ. Ιωάννη Καρρά, επίκουρο

καθηγητή του ΤΞΓΜΔ, για τη βοήθειά του στην ολοκλήρωση της και για τις πολύτιμες γνώσεις που έλαβα από τα μαθήματά του κατά τη διάρκεια των δύο εξαμήνων. Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Σταύρο Κοζομπόλη, υποψήφιο διδάκτορα του τμήματος ΤΞΓΜΔ για τη συμβολή του στη διαδικασία της ποσοτικής ανάλυσης και για την επιμέλεια του κειμένου καθώς και την Αγγελική Κολέτσου, συμφοιτήριά μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα POLICO, με την οποία μοιραζόμασταν καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής σκέψεις, ανησυχίες και απόψεις. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη στήριξη και την κατανόηση που επιδεικνύει στους στόχους που θέτω.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	13
Εισαγωγή	13
Κριτική Ανάλυση Λόγου (CDA) και Εφημερίδες	13
Η Πολιτική Γλώσσα της Μέσης Ανατολής	18
Θεωρία της Εικόνας	22
Θεωρία Ανάλυσης Σωμάτων Κειμένων	24
Σχέσεις Τουρκίας με Η.Π.Α. και Μέση Ανατολή	27
Επίλογος	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	31
Εισαγωγή	31
Εφημερίδες της Μέσης Ανατολής.....	31
Γεγονότα Επικαιρότητας	35
Αντιαμερικανισμός στην Τουρκία	38
Ποιοτική Ανάλυση	39
Ποσοτική Ανάλυση	41
Επίλογος	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	42
Εισαγωγή	42
Ανάλυση και Παρουσίαση Δεδομένων Ποιοτικής Ανάλυσης	43
Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2017	43
Άρθρα Γνώμης του 2017	44
Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2018.....	47
Άρθρα Γνώμης του 2018	48
Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2019.....	53

Άρθρα Γνώμης του 2019	54
Η γλώσσα των Μεσανατολικών Ειδήσεων.....	57
Ανάλυση και Παρουσίαση Δεδομένων Ποσοτικής Ανάλυσης	60
Τριγωνοποίηση Αποτελεσμάτων	64
Επίλογος	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	66
Περιορισμοί και Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα	69
Επίλογος	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	71
ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος POLICO επιχειρεί να προσεγγίσει και να αναλύσει ζητήματα πολιτικού λόγου. Έχοντας εστιάσει, κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος, το πεδίο εργασίας μου κυρίως στην περιοχή της Τουρκίας και της Μέσης Ανατολής, που αποτελούν τον τομέα ενδιαφέροντός και ανησυχίας μου τα τελευταία χρόνια, αποφάσισα να ασχοληθώ στη διπλωματική μου εργασία με ένα θέμα πολιτικού λόγου που θα είχε εφαρμογή στην ταραχώδη αυτή περιοχή. Με τη βοήθεια του επιβλέποντος καθηγητή μου, κ. Λίβα, εντοπίσαμε το θέμα που με ενδιέφερε και μου έδωσε τη δυνατότητα να μελετήσω την Τουρκία μέσα από τα μάτια του αραβικού και ιρανικού Τύπου.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία πραγματεύεται τις σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α., όπως αυτές απεικονίζονται στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής. Οι σχέσεις των δύο χωρών πέρασαν από διάφορα στάδια καθ' όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, αλλά κυρίως μπορούν να χαρακτηριστούν φιλικές, καθώς η Τουρκία, ούσα μέλος του ΝΑΤΟ, συνεργαζόταν με τις Η.Π.Α. και διασφάλιζε τα συμφέροντα τους στην ευρύτερη περιοχή. Αντίθετα, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και ύστερα από την άνοδο του κόμματος ΑΚΡ στην εξουσία, οι σχέσεις των δύο χωρών άρχισαν να μεταβάλλονται με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να παρουσιάζονται εντάσεις και προσπάθειες αναθέρμανσης που συχνά έπεφταν στο κενό. Προηγούμενες μελέτες, οι οποίες αναφέρονται στην παρούσα εργασία, ασχολούνται κυρίως με τις σχέσεις των δύο χωρών κατά τη δεκαετία του '90, καθώς και την επόμενη. Τη δεκαετία του '90, η Τουρκία περνούσε ένα μεταβατικό στάδιο με εντάσεις, αστάθεια και μερική καχυποψία απέναντι στις κινήσεις των Αμερικανών, ενώ η επόμενη δεκαετία, που όπως αναφέραμε ταυτίζεται με την άνοδο του ΑΚΡ και την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια περίοδος οικονομικής άνθησης και στροφής της Τουρκίας προς τις μουσουλμανικές χώρες, ενώ αποτελούν και την αρχή των έντονων κλυδωνισμών στις σχέσεις Τουρκίας και Η.Π.Α.

Στα πλαίσια των γενικότερων προβλημάτων στις σχέσεις των δύο χωρών, τέθηκε το ερευνητικό ερώτημα για τις σχέσεις τους κατά τη διάρκεια της διετίας 2017-2019, όπου και οι δύο χώρες μετέχουν στον πόλεμο της Συρίας και προσπαθούν να

προστατέψουν τα συμφέροντά τους στην περιοχή. Η οπτική, η οποία επιλέχθηκε για την ανάλυση των σχέσεων αυτών, ήταν αυτή των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής, μέσω των οποίων θα κατανοήσουμε και τις διαφορετικές στάσεις της κάθε εφημερίδας και κατ' επέκταση της κάθε χώρας απέναντι στην Τουρκία και τις Η.Π.Α. αλλά και την άποψή τους για τις μεταξύ τους σχέσεις και για τη θέση της Τουρκίας στην περιοχή. Αποτελεί η Τουρκία ακόμη ισχυρό σύμμαχο των Η.Π.Α. και υπερασπιστή των συμφερόντων τους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής; Πώς απεικονίζεται η Τουρκία στα άρθρα των εφημερίδων; Η τελευταία, με δηλώσεις των πολιτικών της και πιο συγκεκριμένα του προέδρου Ερντογάν, προωθεί τα τελευταία χρόνια μια αντιαμερικανική στάση. Κατά πόσο, όμως, γίνεται αυτή πιστευτή από τα αραβικά κράτη;

Για την έρευνα συλλέχθηκαν άρθρα από την ιστοσελίδα *Mideastwire*, όπου φιλοξενούνται άρθρα αγγλόφωνων αραβικών εφημερίδων, αλλά και μεταφράσεις στην αγγλική από άρθρα στα αραβικά. Τα άρθρα επιλέχθηκαν προσεκτικά βάσει των αναφορών τους στη σχέση της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. και μελετήθηκαν ώστε να εξαχθούν χρήσιμα στοιχεία. Στα πλαίσια της έρευνας πραγματοποιήθηκε ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των άρθρων, με σκοπό την επαλήθευση των ευρημάτων και την εξαγωγή ασφαλών αποτελεσμάτων. Καθώς οι εφημερίδες καλύπτουν μεγάλο μέρος των χωρών της Μέσης Ανατολής, είναι αναμενόμενο οι απόψεις για το θέμα να δίστανται ανάλογα με τη χώρα, την εφημερίδα και τα συμφέροντα που αυτή εξυπηρετεί, αλλά ακόμη και ανάλογα με τη χρονική περίοδο, καθώς οι εξελίξεις αυτά τα δύο χρόνια είναι ραγδαίες και τα δεδομένα αλλάζουν σε μικρά χρονικά διαστήματα.

Αρχίζοντας από το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, θα παρατεθεί επισκόπηση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για τις ανάγκες της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στην μέθοδο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (*Critical Discourse Analysis*) που χρησιμοποιήθηκε για την ποιοτική ανάλυση καθώς και στο πρόγραμμα *AntConc* και τη θεωρία Σωμάτων Κειμένων που χρησιμοποιήθηκε για την ποσοτική ανάλυση. Επίσης, κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθούν τα κύρια χαρακτηριστικά της γλώσσας των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής και να γίνει μια μικρή ανασκόπηση των σχέσεων της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. από την ίδρυση του τουρκικού κράτους μέχρι σήμερα. Τέλος, στο κεφάλαιο αυτό τίθεται μια ενότητα σχετικά με τη θεωρία της εικόνας, τον τρόπο δηλαδή που μια χώρα απεικονίζεται από μία άλλη μέσα από

πληροφορίες, εμπειρίες και γεγονότα, θεωρία η οποία θα βοηθήσει στη σκιαγράφηση της απεικόνισης της Τουρκίας μέσα από τον Τύπο της Μέσης Ανατολής. Στο τρίτο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί το κεφάλαιο της μεθοδολογίας, πρόκειται να γίνει περιγραφή της διαδικασίας της ποιοτικής και της ποσοτικής ανάλυσης. Επίσης, γίνεται μια εκτενής αναφορά σε όλες τις εφημερίδες, των οποίων τα άρθρα έχουν χρησιμοποιηθεί για την έρευνα, ενώ σκιαγραφείται σύντομα η κατάσταση των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής όσον αφορά την ελευθερία του λόγου και τον τρόπο παρουσίασης των ειδήσεων. Τέλος, το κεφάλαιο περιλαμβάνει περιγραφή των σημαντικότερων γεγονότων που επηρέασαν τις σχέσεις Τουρκίας-Η.Π.Α. την περίοδο που μελετάμε. Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται η εκτενής παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας και αναλύεται ο ιδιάζων τρόπος γραφής των μεσανατολικών ειδήσεων μέσα από παραδείγματα που προκύπτουν από την ποιοτική ανάλυση. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, αυτό των συμπερασμάτων, αναπτύσσονται τα συμπεράσματα της έρευνας και τα ευρήματα της σύγκρισης της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης. Παράλληλα, θα επισημανθούν οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας και θα γίνουν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Συνοψίζοντας, η παρούσα εργασία έχει σκοπό να αντλήσει στοιχεία από τον Τύπο της Μέσης Ανατολής σχετικά με την απεικόνιση των σχέσεων της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. και να συμπληρώσει ένα μέρος της έρευνας για τη γενική εικόνα της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια όλων των ανακατατάξεων στον χώρο της Μέσης Ανατολής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Εισαγωγή

Το παρακάτω κεφάλαιο περιλαμβάνει μια σύντομη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της έρευνας. Δεδομένου ότι ασχοληθήκαμε με ανάλυση ειδήσεων από εφημερίδες, έγινε μελέτη σχετικά με τις μεθόδους ανάλυσης πολιτικού λόγου και επιλέχθηκε η Κριτική Ανάλυση Λόγου, η οποία θα παρουσιαστεί λεπτομερώς, ως η θεωρία που θα βοηθήσει στην επίτευξη του όσο το δυνατόν πιο άρτιου αποτελέσματος. Παράλληλα, θα γίνει ανασκόπηση της θεωρίας περί εφημερίδων και της αποτελεσματικής ανάγνωσής τους στα πλαίσια έρευνας. Λόγω της ιδιάζουσας περιοχής της Μέσης Ανατολής, την οποία εξετάζουμε, θεωρείται σκόπιμη η αναφορά μας στη γλώσσα της περιοχής, τις επιρροές της και τα ιστορικά γεγονότα που τη διαμόρφωσαν. Εφόσον εξετάζουμε την εικόνα της Τουρκίας στην περιοχή, σε σχέση πάντα με τις Η.Π.Α., παρατίθενται τα βασικά στοιχεία της θεωρίας περί εικόνας ενός κράτους καθώς και μια σύντομη ανασκόπηση των σχέσεων Τουρκίας και Η.Π.Α. από τη δημιουργία του τουρκικού κράτους έως και πριν την περίοδο που εξετάζουμε. Τέλος, στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούν και στοιχεία της θεωρίας ανάλυσης Σωμάτων Κειμένων και οι προϋποθέσεις ενός Σώματος Κειμένων που μπορεί να οδηγήσει σε ορθά συμπεράσματα, καθώς τα άρθρα που έχουν συλλεχθεί αποτελούν ένα Σώμα Κειμένων προς ανάλυση.

Κριτική Ανάλυση Λόγου (CDA) και Εφημερίδες

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ανάλυση ειδήσεων και πληροφοριών από εφημερίδες αραβικών και ιρανικών μέσων. Για την ανάλυση των ειδήσεων και των χαρακτηριστικών του λόγου, ο οποίος χρησιμοποιείται για να περιγράψει και να μεταφέρει τις πληροφορίες στο ευρύ κοινό, χρειάζεται να ανατρέξουμε σε θεωρίες ανάλυσης λόγου αλλά και σε θεωρίες που αναλύουν τους τρόπους γραφής ειδήσεων

από τις εφημερίδες και πιο συγκεκριμένα τον τρόπο διαμόρφωσης των ειδήσεων από τα διάφορα πρακτορεία.

Η θεωρία ανάλυσης λόγου που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία είναι η *Κριτική Ανάλυση Λόγου* (Critical Discourse Analysis–CDA–), η οποία εστιάζει όχι μόνο στη γλωσσική και τη γλωσσολογική διάσταση του λόγου αλλά και στην κοινωνική της διάσταση. Σύμφωνα με τον Fairclough (1995: 97) ο όρος «λόγος» (discourse) περιλαμβάνει «όχι μόνο ένα προφορικό ή γραπτό κείμενο αλλά και μια κοινωνικοπολιτισμική πρακτική, η οποία αναπαράγεται μέσω αυτού». Η σύγχρονη κοινωνιογλωσσολογία δίνει έμφαση στην κοινωνική διάσταση της γλώσσας, καθώς υποστηρίζει ότι «ο λόγος είναι κοινωνική πράξη και δεν θα έπρεπε να μελετάται ξεχωριστά από την κοινωνία, ως μεμονωμένο φαινόμενο» (Boutet, 1999: Αθήνα). Η γλώσσα ως κοινωνικό φαινόμενο αντιπροσωπεύει κοινωνικές αλήθειες και συμβάλλει στην παραγωγή και την αναπαραγωγή της κοινωνικής πραγματικότητας, ενώ κάποιες φορές «μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να αναπαράγει κοινωνικές και θεσμικές προσδοκίες» (Richardson, 2007: 10). Συνεπώς, ο λόγος μπορεί να αποτελέσει μέσο για την επίτευξη πολιτικών διαδικασιών, ενώ σύμφωνα με τον Van Dijk (1998: 191) έχοντας αυτά τα χαρακτηριστικά αποτελεί «μέσο για την αναπαραγωγή μιας ιδεολογίας αλλά και για την παραγωγή και αναπαραγωγή της κατάχρησης εξουσίας ή της κυριαρχίας» (van Dijk σε Richardson, 2007: 1). Χρησιμοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τη γλώσσα, η εκάστοτε πολιτική εξουσία είναι σε θέση να ελέγχει διάφορες κοινωνικές διαδικασίες και ομάδες. Ο όρος «λόγος» (discourse) δεν περιορίζεται μόνο σε στενά πλαίσια πολιτικών λόγων ή ομιλιών, αλλά περιλαμβάνει όλα τα κείμενα με κοινωνικοπολιτική χροιά και επιρροή. Τα ειδησεογραφικά κείμενα αποτελούν κείμενα πολιτικής ρητορείας και συνεπώς η ανάλυσή τους στην παρούσα εργασία θα γίνει σύμφωνα με τις αρχές της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, η οποία περιλαμβάνει τις εξής πτυχές ανάλυσης (Fairclough, 2007: 97) :

α) τη γλωσσολογική περιγραφή του κειμένου

β) την ερμηνεία της σχέσης μεταξύ της πρακτικής λόγου και του κειμένου και

γ) την εξήγηση της σχέσης μεταξύ της πρακτικής λόγου και της κοινωνικής διαδικασίας.

Εξετάζοντας εκτός από τη γλωσσολογική περιγραφή του κειμένου και την σχέση του λόγου με το κείμενο αλλά και τη σχέση του λόγου με την κοινωνική διαδικασία επιτυγχάνουμε τη βαθύτερη και πιο σφαιρική προσέγγιση του κειμένου, αναζητώντας το νόημα των πληροφοριών που μεταδίδονται αλλά και τη χρησιμότητα, τη σκοπιμότητά τους και τη σχέση τους με τα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα που συντελούνται στην κοινωνία-τη δεδομένη στιγμή στην οποία απευθύνεται η είδηση. Η ανάλυση του περιεχομένου με αυτόν τον τρόπο «οδηγεί συχνά στην αποκάλυψη των διάφορων σκοπών, κινήτρων και άλλων χαρακτηριστικών των παραγωγών του λόγου» (Berelson στον Richardson, 2007: 16). Πιο συγκεκριμένα, η Κριτική Ανάλυση Λόγου χωρίζεται στη μικροανάλυση και στη μακροανάλυση. Η μικροανάλυση περιλαμβάνει τη γλωσσολογική περιγραφή του κειμένου, ενώ η μακροανάλυση την ερμηνεία της σχέσης μεταξύ των πρακτικών λόγου και του κειμένου, καθώς και την εξήγηση της σχέσης μεταξύ της πρακτικής λόγου και της κοινωνικής διαδικασίας (Farklough, 1995). Επομένως, ο αναλυτής θα πρέπει να αναζητήσει, εκτός από τις γλωσσικές δομές που επιλέγονται και τον σκοπό που αυτές υπηρετούν, τα ίχνη της παραγωγής λόγου που φέρει το κείμενο, καθώς ένα γεγονός λόγου διαμορφώνεται από τις συνθήκες, τους θεσμούς και τις κοινωνικές δομές αλλά ταυτοχρόνως με τη σειρά του διαμορφώνει και αυτό όλα τα παραπάνω (Richardson, 2007). Μια είδηση διαμορφώνεται σε προτάσεις, οι οποίες για να γίνουν αντιληπτές από τον αναγνώστη θα πρέπει να έχουν συνοχή και συνεκτικότητα. Οι προτάσεις εκτός από το να συνδέονται μεταξύ τους «θα πρέπει να συνδέονται και με το περιβάλλον τους, καθώς μόνο τότε αποκτούν νόημα» (Sosyal, 2011: 36). Το περιβάλλον νοείται ως οι γνώσεις που κατέχει ο μέσος αναγνώστης της είδησης καθώς και τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα τη δεδομένη χρονική στιγμή και επηρεάζουν την παραγωγή και την ερμηνεία της είδησης. Η γνώση αυτή ονομάζεται από τον Van Dijk (σε Richardson, 2007: 11) “background knowledge”, δηλαδή γνωστικό υπόβαθρο και πάνω της βασίζεται όλη η παραγωγή του πολιτικού λόγου, αλλά και η ανάλυσή του και εντάσσει τον λόγο σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Άλλωστε, ο άνθρωπος για την ερμηνεία των γεγονότων που συμβαίνουν γύρω του, «ανασύρει δεδομένα και στοιχεία όπως του έχουν δοθεί από την κοινωνία στην οποία έχει ανατραφεί και ζει» (Said, 1997: 47). Για αυτόν τον λόγο, κάθε είδηση είναι σημαντική μόνο αν εξεταστεί μαζί με την κοινωνικοπολιτική κατάσταση της εποχής, καθώς σε μια άλλη κοινωνική και χρονική συνθήκη θα μπορούσε να είναι παντελώς ασήμαντη.

Το γεγονός ότι η Κριτική Ανάλυση Λόγου λαμβάνει υπόψη, εκτός από τα γλωσσικά και τα κοινωνικά και πολιτικά στοιχεία που πλαισιώνουν το κείμενο, την καθιστά ιδανική μέθοδο ανάλυσης των άρθρων της παρούσας εργασίας. Καίριο κομμάτι της ανάλυσης που θα ακολουθήσει είναι τα κίνητρα γραφής και η άποψη της κάθε εφημερίδας για τα γεγονότα πλαισιωμένα από το ιδεολογικό της υπόβαθρο αλλά και από το πόσο αυτό έχει επηρεάσει τη σύνταξη του εκάστοτε άρθρου. Η προέλευση της εφημερίδας, οι σχέσεις της κάθε χώρας με την Τουρκία ή τις Η.Π.Α. και η ενεργή ή όχι συμμετοχή της στα πολιτικά γεγονότα της περιοχής της Μέσης Ανατολής είναι κάποια από τα στοιχεία που ενδέχεται να επηρεάζουν το κάθε άρθρο και τις πληροφορίες και απόψεις που αυτό φέρει. Για τους παραπάνω λόγους, κρίνεται ότι η Κριτική Ανάλυση Λόγου αποτελεί την αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη μέθοδο για την ανάλυση των άρθρων με σφαιρική σκοπιά, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες που οδήγησαν στην έκδοση των άρθρων αυτών.

Εφόσον η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε ειδήσεις από εφημερίδες των αραβικών χωρών και του Ιράν, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στη σχέση των εφημερίδων εν γένει με την κοινωνία και τη διαμόρφωση κοινωνικών και πολιτικών απόψεων. Ο Λόγος, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, «χρησιμοποιείται για την παραγωγή και την αναπαραγωγή κατάχρησης της εξουσίας» (van Dijk σε Richardson, 2007: 1). Ένας πολύ σημαντικός κρίκος της αλυσίδας μετάδοσης των ειδήσεων είναι οι δημοσιογράφοι. «Η δημοσιογραφία είναι ένα από τα πιο ισχυρά είδη επικοινωνίας, καθώς μπορεί να διαμορφώσει πεποιθήσεις και απόψεις για τη θέασή μας για τον κόσμο» (Richardson, 2007: 13). Οι δημοσιογράφοι βρίσκονται συχνά σε διαφορετικά στρατόπεδα και εξυπηρετούν σκοπούς της εφημερίδας, στην οποία εργάζονται με κεντρικότερο και κοινό σκοπό όλων να είναι το κέρδος. Ακόμη και ο καθορισμός των σημαντικών ειδήσεων και της ημερήσιας ατζέντας είναι στην ευχέρεια της κάθε εφημερίδας και συντελεί στη διαμόρφωση απόψεων (Baker, Gabrielatos, McEnergy, 2013). Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν παύουν να είναι εταιρείες που αποζητούν το κέρδος και επομένως προωθούν συγκεκριμένες εικόνες και απόψεις περισσότερο από άλλες ανάλογα με το προβλεπόμενο κέρδος (Said, 1997). Με αυτόν τον τρόπο, μια είδηση δεν είναι δυνατό να παρουσιαστεί εντελώς αμερόληπτα και με ακρίβεια καθώς «τα μέσα προσφέρουν απλά αναπαραστάσεις της πραγματικότητας» (Baker et al, 2013: 2). Ταυτοχρόνως, ο δημοσιογράφος πρέπει να λαμβάνει υπόψη και το κοινό, στο οποίο απευθύνεται. Μια εφημερίδα με συγκεκριμένους αναγνώστες δεν θα έθετε

σε κίνδυνο τη δημοτικότητά της επιλέγοντας ειδήσεις και απόψεις που έρχονται σε αντίθεση με την κοινή γνώμη του αναγνωστικού της κοινού. Ο συντάκτης του κειμένου, λοιπόν, δεν λαμβάνει υπόψη μόνο τα γεγονότα αλλά και την επερχόμενη αντίδραση της χώρας του και πιο συγκεκριμένα του κοινού του, ενώ υπάρχουν αόρατες γραμμές απόψεων που δεν μπορούν να ξεπεραστούν εύκολα, καθώς δεν είναι αποδεκτές από το μεγαλύτερο ποσοστό των αναγνωστών (Said, 1997). Για τους λόγους αυτούς, μια ανάλυση δημοσιογραφικών άρθρων θα πρέπει πάντα να λαμβάνει υπόψη τις διάφορες παραμέτρους που επηρεάζουν το περιεχόμενο και τη δομή μιας εφημερίδας αλλά και ειδικότερα μια συγκεκριμένης είδησης και να μην παραλείπει να αναφερθεί στις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ παραγωγού, κειμένου και καταναλωτή.

Σύμφωνα με τον Richardson (2007: 20), «για μια εμπειριστατωμένη κριτική ανάλυση μιας είδησης, ο αναλυτής θα πρέπει να ξεκινά από τα δομικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας και του κειμένου». Οποιοδήποτε μέσο, εικόνα ή βίντεο, χρησιμοποιείται για να συνοδεύσει το κείμενο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ενώ ακόμη και η θέση της είδησης στο εξώφυλλο της εφημερίδας μπορεί να μας δώσει στοιχεία για τη σημασία της και για το κατά πόσο η εφημερίδα θέλει να την προωθήσει ή όχι. Όσο προχωράμε στο περιεχόμενο του κειμένου πρέπει να δίνεται έμφαση όχι στο τι λέγεται αλλά στον τρόπο με τον οποίο αυτό αποτυπώνεται. Όπως προαναφέραμε οι προτάσεις έχουν νόημα μόνο αν ιδωθούν μαζί με το συγκείμενο τους. Έτσι, οι προτάσεις σε ένα ειδησεογραφικό κείμενο συχνά συνδέονται με σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος ή αιτίου-αιτιατού και με αυτόν τον τρόπο μεταφέρουν νοήματα κατευθείαν στο μυαλό του αναγνώστη. «Το κειμενικό περιεχόμενο, η επιλογή ενός όρου και έναντι ενός άλλου, καθώς και η επιλογή σύνδεσης μιας πρότασης με μια άλλη είναι συνειδητές επιλογές του συντάκτη του κειμένου, καθώς αυτός ο όρος ή η σχέση αιτίου-αποτελέσματος μπορεί να εξυπηρετεί συγκεκριμένα νοήματα τη δεδομένη χρονική στιγμή της σύνταξης του κειμένου» (Richardson, 2007: 38). Για παράδειγμα, σε άρθρα ελληνικών εφημερίδων του 2020 η επιλογή χρήσης ανάμεσα στους όρους «μετανάστης», «πρόσφυγας» και «λαθρομετανάστης» μπορεί να χαρακτηρίσει τη χροιά της είδησης αλλά και την κατάταξη ολόκληρης της εφημερίδας ως κεντρώων, αριστερών ή δεξιών πολιτικών πεποιθήσεων. Εκτός από την ποιοτική ανάλυση, όμως, καίρια θέση κατέχει και η ποσοτική ανάλυση, η οποία μπορεί να ρίξει φως σε πολλές πτυχές της ανάλυσης, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για

ανάλυση μεγάλου όγκου κειμένων. «Οι επαναλήψεις όρων και συνάψεων στα άρθρα μιας εφημερίδας μπορούν σταδιακά και μεθοδικά να οδηγήσουν στη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης άποψης στους αναγνώστες της, χωρίς οι ίδιοι πολλές φορές να το αντιλαμβάνονται πλήρως» (Baker et al, 2013: 26). Η επανάληψη συνάψεων σε πολλά διαφορετικά άρθρα από μια εφημερίδα, μπορεί να οδηγήσει σε ενδεχόμενη τελική σύνδεση των δύο όρων στο μυαλό του αναγνώστη με όποιες πολιτικές ή κοινωνικές απόρροιες και αν έχει αυτό. Για την επίτευξη ενός ολοκληρωμένου και πολυδιάστατου αποτελέσματος θα γίνει χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων ανάλυσης κειμένου. Πιο συγκεκριμένα, τα άρθρα που εξετάζονται αποτελούν ένα σώμα κειμένων, το οποίο θα αναλυθεί με ένα πρόγραμμα ανάλυσης σωμάτων κειμένων για την εξαγωγή ποσοτικών αποτελεσμάτων. Το πρόγραμμα αυτό ονομάζεται AntConc (Anthony, 2019) και για το οποίο πρόκειται να γίνει περαιτέρω αναφορά στη χρήση και τον τρόπο λειτουργίας του στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας και πιο συγκεκριμένα στην ενότητα της ποσοτικής ανάλυσης.

Η θεωρία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου αν και πολύ διαδεδομένη δεν παύει να έχει και επικριτές, οι οποίοι επισημαίνουν τις αδυναμίες της. Οι περισσότερες κριτικές έγκεινται στο γεγονός ότι ο αναλυτής συνήθως θέτει κάποια υπόθεση και αναμένει να την επιβεβαιώσει, ψάχνοντας σε συγκεκριμένα κείμενα που επιβεβαιώνουν τις σκέψεις του. Επίσης, «η ταυτότητα του αναλυτή δεν παύει να είναι παρούσα και να επηρεάζει τα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς αυτός ο ίδιος επιλέγει και αναλύει το θέμα που έχει θέσει, βάζοντας αναπόφευκτα μέσα στην έρευνα τις προσωπικές του απόψεις και γνώσεις» (Sosyal, 2011: 34). Η ποσοτική ανάλυση που θα πραγματοποιηθεί έχει ως σκοπό την επιβεβαίωση και συμπλήρωση των αποτελεσμάτων της ποιοτικής ανάλυσης, ώστε να αποφευχθούν επισφαλή συμπεράσματα. Όσον αφορά δε την επιβεβαίωση των υποθέσεων που θα πραγματοποιηθούν στην αρχή της έρευνας, οποιαδήποτε έκβαση της έρευνας, είτε αυτή επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση ή την απορρίπτει πρόκειται να αναφερθεί λεπτομερώς και να αιτιολογηθεί αναλόγως σύμφωνα με τα στοιχεία της ποιοτικής και της ποσοτικής ανάλυσης.

Η Πολιτική Γλώσσα της Μέσης Ανατολής

Τα άρθρα που επιλέχθηκαν προς ανάλυση έχουν συνταχθεί στην αγγλική γλώσσα ή έχουν μεταφραστεί από αραβικές εφημερίδες 22 χωρών και εφημερίδες της αραβικής διασποράς συλλεγμένες από την ιστοσελίδα *MideastWire*³. Παρόλο που η γλώσσα των άρθρων είναι η αγγλική, οι πληροφορίες που μεταφέρονται έχουν συνταχθεί στην αραβική ή την περσική γλώσσα και φέρουν τα χαρακτηριστικά του λόγου εκείνων των χωρών. Η αραβική και η περσική γλώσσα έχουν σημαντικές διαφορές στην καταγωγή και στα χαρακτηριστικά τους, αλλά μοιράζονται ένα μεγάλο κοινό χαρακτηριστικό: την επιρροή τους από την ισλαμική θρησκεία. Επιπλέον, «η τουρκική γλώσσα αποτελεί γλώσσα μετάδοσης του ισλαμικού πολιτισμού, καθώς μοιράζεται και αυτή όρους, έννοιες αλλά και κοινή πολιτική σκέψη με τις παραπάνω» (Lewis, 1988: 6). Παρόλα αυτά, στην παρούσα έρευνα δεν θα χρησιμοποιηθούν άρθρα στην τούρκικη γλώσσα, επειδή η έρευνα επικεντρώνεται στην εικόνα της Τουρκίας στον αραβικό κόσμο και επομένως δεν θα αναλυθούν άρθρα από τουρκικές εφημερίδες. Όπως οι δυτικές γλώσσες παρουσιάζουν βαθιές επιρροές από τη χριστιανική θρησκεία, παραδείγματα των οποίων θα αναφερθούν παρακάτω, έτσι και η αραβική και η περσική γλώσσα είναι βαθιά εμποτισμένες με στοιχεία και εκφράσεις του Ισλάμ και του Κορανίου, που παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην πλήρη κατανόηση του αραβικού και περσικού λόγου. Στις μουσουλμανικές χώρες, σύμφωνα με την επιταγή του Ισλάμ, οι έννοιες *πολιτική* και *θρησκεία* ήταν από το παρελθόν ταυτόσημες και δεν επιδέχονταν κανέναν διαχωρισμό (Lewis, 1988), ενώ το Ισλάμ πρέπει να είναι αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνικής ζωής και να μην περιορίζεται μόνο στον ιδιωτικό βίο (Said, 1997). Αντίθετα, στην Ευρώπη, «η διαίρεση αυτή ήταν σαφής και οι δύο δυνάμεις αντιμάχονταν η μια την άλλη μέχρι τον διαχωρισμό της θρησκείας από το κράτος» (Lewis, 1988: 2). Η δυτική αποικιοκρατία, από κοινού με τον δυτικό τρόπο σκέψης, έφερε και τον διαχωρισμό των παραπάνω εξουσιών (Lewis, 1988) αντίθετα, σύμφωνα με πολλούς, με την παραδοσιακή και φονταμενταλιστική θέση του Ισλάμ (Sivan, 1985). Φυσικά, η διαμόρφωση της γλώσσας αποτελεί διαδικασία αιώνων και ενδέχεται να έχει ενσωματώσει τις νέες έννοιες της πολιτικής και της κοινωνικής ζωής, αλλά δεν παύει να αντικατοπτρίζει τα νοήματα και τις παλαιότερες συνήθειες που αντιπροσωπεύουν τη νοοτροπία και την ιστορία των πολιτισμών αυτών.

³<https://mideastwire.com/>(τελευταία πρόσβαση: 27/3/2020)

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι, λόγω του διαφορετικού τρόπου σκέψης αλλά και διαφορετικής αφετηρίας, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις ανάμεσα στην ισλαμική και τη δυτική πολιτική σκέψη, «καθώς βασίζονται σε διαφορετικά ιστορικά γεγονότα και διαφορετικά κλασσικά κείμενα» (Lewis, 1988: 9). Για αυτόν τον λόγο, θα πρέπει να αντιμετωπίζουμε την ανάλυση των εκάστοτε κειμένων σύμφωνα με τα δεδομένα της γλώσσας του αραβικού κόσμου και όχι με βάση τη δυτική αντιμετώπιση των εννοιών. Ενδεικτικά, σε σχέση με τη Δύση που χρησιμοποιεί κατά κόρον τις έννοιες «αναγέννηση» και «ανάσταση» σε πολιτικά περιβάλλοντα ορμώμενη από τη σημαντική εικόνα της ανάστασης του Χριστού για να περιγράψει τη ριζική αλλαγή μιας κατάστασης ή την εκ νέου εκκίνηση ενός πολιτικού κινήματος, ο μουσουλμανικός κόσμος λόγω της απουσίας παρόμοιου ερεθίσματος δεν χρησιμοποιεί τους παραπάνω όρους (Lewis, 1988). Παράλληλα, ενώ στις ευρωπαϊκές γλώσσες η έννοια της επιτυχίας συνδέεται με την ανέλιξη και την κίνηση από τα χαμηλά στρώματα στα υψηλά, επηρεασμένη από τις σαφείς κοινωνικές τάξεις που διαμόρφωναν και συνεχίζουν να διαμορφώνουν την κοινωνία για αιώνες, στη γλώσσα του Ισλάμ η επιτυχία δηλώνεται με την κίνηση από την περιφέρεια προς το κέντρο, καθώς ο πολιτικός αρχηγός ήταν πάντα στο κέντρο και οι υψηλά ιστάμενοι και έμπιστοί του βρίσκονταν όσο το δυνατόν πιο κοντά σε εκείνον (Lewis, 1988). Ο δρόμος προς την επιτυχία, συνεπώς, δεν είναι μια διαδρομή προς τα πάνω όπως φανταζόμαστε στη Δύση, αλλά μια κίνηση προς το κέντρο, τον πυρήνα του πολιτεύματος.

Από την άλλη πλευρά, η Μέση Ανατολή δεν είναι μια περιοχή αποκομμένη από τον υπόλοιπο κόσμο. Για αυτόν τον λόγο, θα ήταν ελλιπές να αποδώσουμε όλες τις γλωσσικές επιρροές στη θρησκεία του Ισλάμ. Σύμφωνα με την άποψη του οριενταλισμού, ο κόσμος χωρίζεται σε δύο νοητά, γεωγραφικά άνισα μέρη, τη Δύση και την Ανατολή (Said, 1997). Αυτός ο διαχωρισμός, ο οποίος ήταν σαφής μέχρι και τα τελευταία χρόνια, επηρέασε βαθιά τις κοινωνίες της Μέσης Ανατολής, καθώς και την ίδια τη θρησκεία του Ισλάμ. «Η νεωτερικότητα της Δύσης εκφράστηκε στην λεγόμενη Ανατολή μέσω της αποικιοκρατίας και με αυτόν τον τρόπο η τελευταία δεν μπόρεσε ποτέ να έχει μια ελεύθερη και αυτόβουλη πρόσβαση σε αυτή αλλά οδηγήθηκε στην ενστικτώδη απόρριψή της» (Dabashi, 2008: 43). Ο τρόπος αντίστασης των περιοχών που αρχικά βίωσαν άμεσα ή έμμεσα την αποικιοκρατία της Ευρώπης και τον ιμπεριαλισμό των Η.Π.Α. στη συνέχεια, ήταν η ανάπτυξη της

ισλαμιστικής ιδεολογίας (Dabashi, 2008). «Το Ισλάμ κατακερματίστηκε από διάφορες ιδεολογίες και σκοπούς σε όλη την επικράτεια της Μέσης Ανατολής με σκοπό την εξέλιξή του σε μια μονοδιάστατη αντίσταση στην ξένη κυριαρχία» (Dabashi, 2008: 60). Παρατηρούμε, επομένως, ότι η γλώσσα των κειμένων της Μέσης Ανατολής, όπως την μελετάμε σήμερα, έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές που σχετίζονται με τη μάχη των λαών της περιοχής ενάντια στις αποικιοκρατικές και ιμπεριαλιστικές επιρροές. Παράλληλα, η οριενταλιστική απεικόνιση της ύπαρξης δύο μεγάλων οντοτήτων, της Δύσης και της Ανατολής, αποτελεί μια απλουστευμένη μορφή περιγραφής των κοινωνιών αυτών. Η Δύση συχνά αρέσκεται στην απεικόνιση των χωρών της Μέσης Ανατολής ως ένα ενιαίο σύνολο, που χαρακτηρίζεται από το Ισλάμ, την παραγωγή πετρελαίου (Said, 1997), ενώ μετά το 2001 συνδέεται άρρηκτα και με την τρομοκρατία. Η μονοδιάστατη αυτή απεικόνιση της περιοχής εξυπηρετεί διαφορετικά πολιτικά συμφέροντα και αποδίδει τις ευθύνες για πράξεις λίγων σε πολλούς. Ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως «η περιοχή του Ισλάμ» δεν περιλαμβάνει το γεγονός ότι το Ισλάμ αποτελείται από μάζες ανθρώπων που υπόκεινται σε ιστορικές αλλαγές και συναισθηματικές μεταλλάξεις (Dabashi, 2008), ενώ το κάθε διαφορετικό κράτος έχει τη δική του στάση απέναντι στα πρώην αποικιοκρατικά αλλά και τα ιμπεριαλιστικά κράτη. Έτσι, «μετά τις κρίσεις των ιδεολογιών που έδρασαν στην περιοχή μέχρι και τις αρχές του αιώνα μας» (Sivan, 1987: 130), το Ισλάμ αλλά και οι γλώσσες των διαφόρων χωρών φέρουν τα χαρακτηριστικά και τις επιρροές των παραπάνω ιδεολογιών και των ιστορικών γεγονότων που τις κλόνισαν. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τον Dabashi (2008: 2), το δίπολο Δύσης-Ανατολής έχει αρχίσει να φθίνει και τείνει να εξαφανιστεί. Πλέον, με τα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας δεν υπάρχουν τα σαφή όρια που χώριζαν τις δύο αυτές νοητές γεωγραφικές ενότητες. Δεδομένης της εξάπλωσης του κεφαλαίου σε όλον τον κόσμο, αλλά και των ροών προσφύγων από τη Μέση Ανατολή προς την Ευρώπη και τις Η.Π.Α., έχουμε μια διαφορετική οπτική γωνία. Η Μέση Ανατολή δεν αποτελεί πια τον κατεξοχήν τόπο των μουσουλμάνων, ενώ η γλώσσα της έχει διαχυθεί στη Δύση και επηρεάζεται, αλλά και έρχεται σε άμεση επαφή με αυτή. Κάποιες δε από τις εφημερίδες που μελετώνται δεν έχουν την έδρα τους σε τις χώρες της Μέσης Ανατολής, αλλά σε πόλεις της Δύσης.

Με την παράθεση και την κατανόηση των παραπάνω στοιχείων, τόσο των γλωσσικών αλλά και των κοινωνικοπολιτικών, φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι η ανάλυση των

κειμένων θα πρέπει να γίνει υπό το πρίσμα της νοοτροπίας του ισλαμικού πολιτισμού, με την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια άμορφη μάζα, αλλά ως ξεχωριστά κράτη και λαοί που φέρουν τα δικά τους ιστορικά, κοινωνικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Στόχος είναι η αποφυγή της εξέτασης των κειμένων μέσα από τα δυτικά πρότυπα και δεδομένα. Για αυτόν τον λόγο θα υπάρξει μια προσπάθεια εμβάθυνσης στην απεικόνιση της σχέσης των δύο αυτών χωρών μέσα από τη θέαση των προτύπων του ισλαμικού κόσμου και όχι μέσω μιας διαστρεβλωμένης σύγχυσης δυτικών και ανατολικών μοτίβων, στον βαθμό βέβαια που κάτι τέτοιο είναι δυνατό, λόγω της δυτικής καταγωγής και των ερεθισμάτων μας. Τέλος, όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, μεγάλη σημασία έχει και η ιδεολογική βάση της, αλλά και τα συμφέροντα της κάθε εφημερίδας, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για μια σφαιρικότερη και βαθιά κατανόηση των νοημάτων της κάθε είδησης. Στην επόμενη ενότητα θα ασχοληθούμε με τη θεωρία της «εικόνας», που αποτελεί ζωτικό κομμάτι της παρούσας εργασίας, καθώς θα η απεικόνιση της Τουρκίας αλλά και των Η.Π.Α. από τον Τύπο της Μέσης Ανατολής θα βρίσκεται στο επίκεντρο της ανάλυσής μας.

Θεωρία της Εικόνας

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την εικόνα της Τουρκίας και συγκεκριμένα τη σχέση της με τις Η.Π.Α., όπως αυτή απεικονίζεται στα αραβικά και ιρανικά μέσα. Για αυτόν τον λόγο επιλέχθηκαν συγκεκριμένα άρθρα που αναφέρονταν στις σχέσεις των δύο χωρών και όχι άρθρα που αναφέρονται γενικότερα στην Τουρκία. Σύμφωνα με τον Kunczik (Luengo, 2016: 8) η εθνική εικόνα ορίζεται ως «η γνωσιακή αναπαράσταση μιας συγκεκριμένης χώρας». «Η εικόνα ενός κράτους είναι αποτέλεσμα προηγούμενων εμπειριών, πληροφοριών και γεγονότων ενώ η διαδικασία σχηματισμού της εικόνας αποτελεί μια συνεχή διαλεκτική σχέση ανάμεσα στα εισερχόμενα μηνύματα και στην ήδη διαμορφωμένη προϋπάρχουσα εικόνα» (Σαμαράς, 2014: 10, 12). Οι εικόνες «δικαιολογούν τάσεις συμπεριφοράς έναντι άλλων κρατών ή εθνοτικών ομάδων ενώ ταυτόχρονα διατηρούν μια θετική και ηθική εικόνα για το ίδιο το έθνος κάποιου» (Τσάγκαρη, Σαμαράς, 2015: 55). Η εικόνα αυτή έχει τέσσερα στοιχεία (Boulding σε Σαμαρά, 2014: 12): «το γνωσιακό στοιχείο (τι

γνωρίζουμε για τη συγκεκριμένη χώρα), το συναισθηματικό στοιχείο (τι νιώθουμε για τη χώρα, ποια αισθήματα μας δημιουργεί), το αξιολογικό στοιχείο (πώς αξιολογούμε τη χώρα) και, τέλος, το συμπεριφορικό στοιχείο (την τάση για συμπεριφορά που έχουμε απέναντι στη χώρα και σε ό,τι σχετίζεται με αυτή)». Μια χώρα «έχει πλούσια εικόνα για μια άλλη όταν κατέχει πληθώρα πληροφοριών για αυτή και αυτές οι πληροφορίες παρέχονται από πλήθος πηγών, ενώ αντίθετα η εικόνα ενός κράτους είναι αδύναμη όταν οι πληροφορίες και οι γνώσεις που κατέχουμε είναι ελλιπείς και οι πηγές μας περιορισμένες» (Σαμαράς, 2014: 12). Τα κράτη ανάλογα με την ιστορία τους έχουν δημιουργήσει κάποιες θετικές ή αρνητικές εικόνες για τα υπόλοιπα κράτη που τα αφορούν, οι οποίες αλλάζουν δύσκολα. Η στάση, δηλαδή ένα διαρκές σύστημα με γνωστικό και συναισθηματικό στοιχείο αλλά και κάποια τάση προς την έκφραση συμπεριφοράς (Γεώργας σε Σαμαρά, 2014) απέναντι σε κράτη τείνει να μένει σταθερή και να αλλάζει είτε σταδιακά είτε επειδή μια χώρα επιδρά πλέον διαφορετικά με κάποιον τρόπο στα δεδομένα και τα γεγονότα μιας άλλης χώρας (Anholt, 2010; Avraham, Ketter, 2008; Kunczik, 1997 σε Σαμαρά, 2014). Η εικόνα μιας χώρας αποτελείται από δύο μέρη: από την «εικόνα που προβάλλεται, δηλαδή την εικόνα ως χαρακτηριστικό του μηνύματος και από την εικόνα που προσλαμβάνεται, δηλαδή την εικόνα που δημιουργείται στο μυαλό του κοινού» (Hacker σε Luengo, 2016: 8). Στην παρούσα εργασία μας ενδιαφέρουν και τα δυο μέρη της εικόνας καθώς θα ερευνηθούν άρθρα που άπτονται τόσο της εικόνας που προβάλλεται από τους δημοσιογράφους και τα μέσα ενημέρωσης όσο και της εικόνας που προσλαμβάνεται, ενώ εμβαθύνουμε και στον τρόπο που οι ειδήσεις γίνονται αντιληπτές από τους αναγνώστες και στα μηνύματα και τις απόψεις που θέλουν να προωθήσουν. Η εικόνα, όπως μεταφέρεται από τη δημοσιογραφία, αποτελεί έναν συνδυασμό όλων όσων συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας τελικής εικόνας (Luengo, 2016), όπως το μέσο που τη μεταφέρει, τα εκάστοτε συμφέροντα, η ιδεολογική γραμμή του μέσου αλλά και το κοινό στο οποίο απευθύνεται. «Το μήνυμα της εικόνας επιδρά στον αποδέκτη μόνο αν μεταβάλλει την εικόνα που έχει σχηματίσει» (Σαμαράς, 2014: 10). Μια εικόνα προκαλεί αντίδραση στον αναγνώστη όταν του μεταφέρει ένα μήνυμα, μια εικόνα στην προκειμένη περίπτωση, που αποτελεί αντίθετο ερέθισμα από την εικόνα που έχει ήδη διαμορφωθεί στο μυαλό του. Αντίθετα, όταν ένα μήνυμα ταυτίζεται απόλυτα με την εικόνα που έχει διαμορφώσει ο αναγνώστης, απλά του επιβεβαιώνει την ήδη υπάρχουσα άποψη χωρίς να του δημιουργεί ερέθισμα. Στην παρούσα έρευνα, τα κράτη της Μέσης Ανατολής έχουν μια καθορισμένη άποψη για την Τουρκία και

τις σχέσεις της με τις Η.Π.Α. Το κάθε κράτος έχει δημιουργήσει μια άποψη βασισμένη σε ιστορικά γεγονότα, πρόσφατες εμπειρίες αλλά και υπάρχουσες συνεργασίες. Για τον λόγο αυτόν, η προέλευση της είδησης και το υπόβαθρο της κάθε εφημερίδας εξετάζεται λεπτομερώς με στόχο τη βαθύτερη κατανόηση των μηνυμάτων και των κινήτρων.

Θεωρία Ανάλυσης Σωμάτων Κειμένων

Για την παρούσα εργασία έχει συλλεχθεί ένα πλήθος κειμένων προς ανάλυση, το οποίο επιλέχθηκε με βάση το περιεχόμενο του και την προέλευσή του ώστε να ανταποκρίνεται στους στόχους της. Τα κείμενα έχουν συλλεχθεί σε ηλεκτρονική μορφή από την ιστοσελίδα ειδήσεων *MideastWire* (<https://mideastwire.com/>) και στο σύνολό τους πληρούν όλα τα χαρακτηριστικά για να μπορούν να χαρακτηριστούν ως ένα σώμα κειμένων. Ως Σώμα Κειμένων ορίζεται «η συλλογή μεγάλου όγκου γλωσσικών δεδομένων και η αποθήκευσή τους σε ηλεκτρονική μορφή με τρόπο τέτοιο ώστε να ανακαλούνται ταχύτατα και με ακρίβεια μπορούν να δώσουν απαντήσεις σε πολλά από τα ερωτήματα που θέσαμε» (Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 13). Τα σώματα κειμένων παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα για τη μελέτη μιας γλώσσας και ένα από αυτά είναι το γεγονός ότι «δεν έχουν δημιουργηθεί στα πλαίσια μιας έρευνας αλλά προϋπάρχουν και έχουν προκύψει με φυσικό τρόπο» (Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 14). Αποτελούν, επομένως, «αυθόρμητη γλωσσική δραστηριότητα και μας βοηθούν να εξάγουμε συμπεράσματα αφού αποτελούν μαρτυρίες για το τι πραγματικά έχει ειπωθεί» (Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 13). Από τον παραπάνω ορισμό εξάγονται τα τέσσερα χαρακτηριστικά των σωμάτων κειμένων, δηλαδή «ότι πρόκειται για αυθεντικά κείμενα, ότι είναι ηλεκτρονικές συλλογές, ότι είναι μεγάλες συλλογές και ότι σχεδιάζονται και υλοποιούνται ακολουθώντας συγκεκριμένα κριτήρια» (Bowker, Jearson, 2002: 9). Ένα επίσης πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό των σωμάτων κειμένων, το οποίο τονίζεται σε άλλους ορισμούς είναι η «αντιπροσωπευτικότητα». Ο ορισμός του Sinclair (1996) τονίζει το καίριο αυτό χαρακτηριστικό: «Σώμα Κειμένων είναι μια συλλογή τμημάτων γλώσσας, τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται σύμφωνα με συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας

συγκεκριμένης γλώσσας» (Sinclair σε Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 16). Με αυτόν τον τρόπο, τα άρθρα που αποτελούντο σώμα κειμένων που αναλύθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας συλλέχθηκαν με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτελεί στο μέτρο του δυνατού ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των άρθρων που αναφέρονται στο προς ανάλυση θέμα και από τις εφημερίδες της περιοχής που αποτελούν φυσική γλωσσική δραστηριότητα και δεν έχουν συνταχθεί στα πλαίσια της συγκεκριμένης έρευνας. Άλλο ένα γνώρισμα των σωμάτων κειμένων είναι ο «πεπερασμένος χαρακτήρας» τους, ότι αποτελούν δηλαδή, σύμφωνα με τους McEnery και Wilson (σε Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 16), «μια συλλογή υλικού με διακριτά και συγκεκριμένα όρια». Αυτή η ιδιότητα ευνοεί την αρχή της «ολικής εξηγησιμότητας», δηλαδή την υποχρέωσή μας να ερευνήσουμε όλα τα στοιχεία που προκύπτουν από μια ανάλυση και όχι μόνο αυτά που επιβεβαιώνουν την ερευνητική μας υπόθεση (Γούτσος, Φραγκάκη, 2015: 16).

Τα σώματα κειμένων διακρίνονται σε πολλά είδη ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους και συνεπώς η κατηγοριοποίησή τους είναι πολύ δύσκολη. Παρόλα αυτά, μπορούμε να ορίσουμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά τους και να τα διακρίνουμε βάσει αυτών. Τα χαρακτηριστικά αυτά σύμφωνα με τον Γούτσο και τη Φραγκάκη (2015) είναι τα εξής: α) η επιλογή της γλώσσας β) η γλωσσική κάλυψη γ) η τροπικότητα δ) η χρονική κάλυψη ε) η ανανεωσιμότητα και στ) το είδος επισημείωσης. Η επιλογή της γλώσσας διαχωρίζει τα σώματα κειμένων σε μονόγλωσσα και πολύγλωσσα ανάλογα με το αριθμό των γλωσσών από τις οποίες αποτελούνται, ενώ η γλωσσική κάλυψη χωρίζει τα σώματα κειμένων σε γενικά και σε ειδικά. Τα γενικά μελετούν τη γλώσσα σε όλο της το φάσμα, ενώ τα ειδικά επικεντρώνονται σε μία πτυχή της (π.χ. διάλεκτος, κοινωνιόλεκτος, κτλ). Η τροπικότητα αναφέρεται στη διάκριση των σωμάτων κειμένων σε προφορικά, γραπτά και μικτά ή πολυτροπικά και η χρονική κάλυψη τα διακρίνει σε συγχρονικά και διαχρονικά. Πιο συγκεκριμένα τα συγχρονικά σώματα κειμένων περιλαμβάνουν κείμενα μιας συγκεκριμένης περιόδου, ενώ τα διαχρονικά αποτελούνται από κείμενα που έχουν συλλεχθεί από διαφορετικές χρονικές περιόδους. Η ανανεωσιμότητα είναι ακόμη ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των σωμάτων κειμένων καθώς υπάρχουν σώματα κλειστά, που έχουν δημιουργηθεί και ολοκληρωθεί μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο με σαφή όρια, αλλά και ανοιχτά σώματα που εμπλουτίζονται συνεχώς με νέα δεδομένα και κείμενα.

Τα κείμενα που επιλέγονται για τη συγκρότηση ενός σώματος κειμένων δεν επιλέγονται τυχαία αλλά με βάση ορισμένες αρχές σχεδιασμού, οι οποίες προσδιορίζονται συνήθως από τα δεδομένα του εκάστοτε ερευνητικού προγράμματος (Conrad, 2002: 77). Υπάρχουν διαφορετικές διατυπώσεις για τις αρχές σχεδιασμού σωμάτων κειμένων αλλά στην παρούσα εργασία θα αναφερθούμε στον διαχωρισμό όπως συγκεντρωτικά αναφέρεται από τους Bowker και Pearson (2002) καθώς αυτός εξυπηρετεί με μεγαλύτερη ακρίβεια τον σκοπό και τη δομή της. Το πρώτο χαρακτηριστικό που θα πρέπει να ελεγχθεί είναι το μέγεθος του κειμένου, το οποίο φυσικά δεν μπορεί να καθοριστεί από συγκεκριμένους κανόνες αλλά από την εκάστοτε εργασία και τους στόχους της (ibid: 45). Πιο συγκεκριμένα, ένα σώμα κειμένων θα πρέπει να έχει έναν επαρκή όγκο ώστε να είναι δυνατή η γενίκευση των αποτελεσμάτων. Όμως, ένα αχανές σώμα μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην επεξεργασία και δεν εξασφαλίζει πάντα ένα έγκυρο αποτέλεσμα (ibid: 48). Τα επόμενα δύο χαρακτηριστικά είναι ο αριθμός των κειμένων που χρησιμοποιούνται αλλά και ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ολόκληρα κείμενα και αποσπάσματα κειμένων (ibid: 49). Εκτός από τον αριθμό των λέξεων στο σύνολο αρκετά σημαντικό ρόλο στη συγκρότηση ενός Σώματος Κειμένων παίζει και ο αριθμός των διαφορετικών κειμένων που συμπεριλαμβάνονται σε αυτό. Για να είναι δηλαδή επαρκές και πολύπλευρο θα πρέπει να περιλαμβάνει κείμενα διαφορετικών συγγραφέων και να μην περιορίζεται σε λίγα κείμενα που έχουν γραφτεί από τους ίδιους συγγραφείς, ενώ όσον αφορά το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι προτιμότερο τα κείμενα να αναλύονται στο σύνολό τους και όχι αποσπασματικά (ibid: 49). Συνεχίζοντας την απαρίθμηση, αναφέρουμε τα κριτήρια του μέσου, του θέματος και του τύπου του κειμένου. Το μέσο αναφέρεται στην αρχική φύση του κειμένου, εάν δηλαδή ήταν προφορικό ή γραπτό και με ποιες συνθήκες συλλέχθηκε, ενώ ο τύπος του κειμένου αναφέρεται στην προέλευση του κειμένου για παράδειγμα, διδακτορικές διατριβές ή έρευνες ή εφημερίδες, όπως συμβαίνει στην δική μας περίπτωση, που καθορίζονται από τη φύση και το θέμα της εκάστοτε εργασίας (ibid: 50-51). Το θέμα αφορά στην επιλογή των κειμένων με βάση ένα συγκεκριμένο θέμα και η αποφυγή απόκλισης από το συγκεκριμένο θέμα (ibid: 50). Ο συντάκτης του κειμένου αποτελεί, επίσης, ένα σημαντικό κριτήριο για την επιλογή του για το σώμα κειμένων, καθώς θα πρέπει να έχει εμπειρία και γνώση του αντικειμένου, με άλλα λόγια θα πρέπει να είναι έγκυρη πηγή πληροφοριών και δεδομένων (ibid: 51). Τέλος, βασικά κριτήρια του σώματος κειμένων είναι η γλώσσα ή οι γλώσσες στις οποίες έχει συνταχθεί, ενώ σημαντικό να

σημειωθεί είναι αν αποτελεί μετάφραση ή αν έχει γραφτεί από φυσικό ομιλητή της γλώσσας, καθώς και η ημερομηνία δημοσίευσης των κειμένων που το απαρτίζουν, ανάλογα με τις ανάγκες της έρευνας και το χρονικό διάστημα που σκοπεύουμε να ερευνήσουμε (ibid: 52).

Η ποσοτική ανάλυση ενός σώματος κειμένων βοηθά τον ερευνητή να επιτύχει την τριγωνοποίηση των αποτελεσμάτων του. «Η τριγωνοποίηση είναι ο συνδυασμός δύο ή περισσότερων θεωρητικών προσεγγίσεων, μεθοδολογικών προσεγγίσεων, πηγών δεδομένων, ερευνητών ή μεθόδων ανάλυσης δεδομένων για την ανάλυση του ίδιου φαινομένου στην ίδια έρευνα» (McNeill & Chapman, 2005: 23). Βοηθά, δηλαδή, τον ερευνητή να εμβαθύνει περαιτέρω στην έρευνά και να αναλύσει το θέμα από περισσότερες οπτικές γωνίες, φτάνοντας έτσι σε ένα σφαιρικό αποτέλεσμα. Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιηθεί η μεθοδολογική τριγωνοποίηση, καθώς θα πραγματοποιηθεί ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των κειμένων. «Η μεθοδολογική τριγωνοποίηση ορίζεται ως η χρήση δύο ή περισσότερων ερευνητικών μεθόδων μέσα σε μια έρευνα και μπορεί να αφορά είτε τη μέθοδο συλλογής δεδομένων είτε τον σχεδιασμό της έρευνας» (Kimchietal., 1991: 365). Η μέθοδος αυτή επιλέχθηκε με στόχο την αποφυγή των λαθών και των ανακρίβειών κατά την εξαγωγή των αποτελεσμάτων.

Συμπερασματικά, η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με ένα σώμα κειμένων που φέρει τα περισσότερα χαρακτηριστικά που αναφέρονται παραπάνω και πληροί τα κριτήρια διαμόρφωσης ενός συμπαγούς σώματος κειμένων. Στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας θα γίνει αναλυτικότερη αναφορά σε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Σχέσεις Τουρκίας με Η.Π.Α. και Μέση Ανατολή

Εφόσον η παρούσα έρευνα αφορά τις σχέσεις Τουρκίας-Η.Π.Α. όπως αυτές απεικονίζονται στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής και η ανάλυση των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί από την οπτική γωνία της Τουρκίας, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε πολύ σύντομα στις σχέσεις της Τουρκίας με τα κράτη της Μέσης Ανατολής αλλά και με τις Η.Π.Α. κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, καθώς οι σχέσεις επηρεάζονται τόσο από τα πρόσφατα γεγονότα όσο και από τις ιστορικές συγκυρίες

που διαμόρφωσαν στάσεις και απόψεις, που συχνά είναι πολύ δύσκολο να ανατραπούν.

Μια από τις πολιτικές στάσεις που έπαιξαν τον μεγαλύτερο ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή ήταν η εξωτερική πολιτική του Ατατούρκ, η οποία ακολουθήθηκε πιστά και μετά τον θάνατό του μέχρι περίπου τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Ο Ατατούρκ στην προσπάθειά του να αποκόψει την Τουρκία από το οθωμανικό της παρελθόν και από την ισλαμική θρησκεία, δημιούργησε ένα κατασκευασμένο πολιτιστικό σύνορο ανάμεσα στην Τουρκία και την Αραβία, καθιστώντας σαφή τον διαχωρισμό μεταξύ Τούρκου και Άραβα (Yashin, 2002). Η Τουρκία έπρεπε να στραφεί προς τη Δύση, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί τη στρατηγική της γεωπολιτική θέση ως «περιφερειακή δύναμη» και να διαφυλάσσει τα συμφέροντα της Δύσης στην περιοχή (Αμπατζής, 2008). Με την είσοδο της στο NATO και την ένταξή της στο σχέδιο Μάρσαλ η Τουρκία σύσφιξε τις σχέσεις της με τις Η.Π.Α γεγονός που την απομάκρυνε ακόμη περισσότερο από τα αραβικά κράτη και το Ιράν (Αμπατζής, 2008).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η Τουρκία ξεκίνησε να κάνει δειλά βήματα προσέγγισης των αραβικών χωρών. Η τουρκική ελίτ κατανόησε εκείνη τη χρονική περίοδο ότι δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο στη Δύση (Λίβας, 2002) και έτσι ξεκίνησαν τα οικονομικά ανοίγματα προς τις χώρες αυτές. Η τουρκική κυβέρνηση στις αρχές της δεκαετίας του 1980 σύναψε συμφωνίες στρατιωτικής εκπαίδευσης και οικονομικής φύσεως με αρκετά κράτη της Μέσης Ανατολής όπως η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, η Τυνησία και η Αίγυπτος (Μούδουρος, 2012), ενώ προχώρησε και σε εμπορικές συμφωνίες με χώρες όπως το Ιράκ και Ιράν παρά τις τεταμένες σχέσεις με την τελευταία (Zürcher, 2004). Παρά τις οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες που πραγματοποιήθηκαν αυτήν την εποχή υπήρξε επιφυλακτικότητα και από τις δύο πλευρές για ουσιαστικότερες πολιτικές συμφωνίες. Από τη μία πλευρά, «τα αραβικά κράτη έβλεπαν με επιφυλακτικότητα την Τουρκία λόγω της συνεργασίας της, ακόμη και σε στρατιωτικό επίπεδο με το Ισραήλ» (Zürcher, 2004: 420) και από την άλλη το γεγονός ότι «στην Τουρκία η εξωτερική πολιτική δεν ασκείται αποκλειστικά από την κυβέρνηση αλλά εμπλέκονται βαθιές δομές που ελέγχουν και επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα» (Λίβας, 2002: 640) δεν βοήθησαν ώστε να χτιστεί ένα στέρεο έδαφος για συνεργασία ανάμεσα στα δύο μέρη. Τη δεκαετία του 1990 η κατάσταση συνεχίστηκε στα ίδια πλαίσια ενώ η πτώση της ΕΣΣΔ και η δημιουργία

νέων κρατών οδήγησε την Τουρκία σε απώλεια του πλεονεκτήματος της ως «φύλακα» των συνόρων του διπολικού συστήματος (Αμπατζής, 2008). Παρά την ανησυχία στους κόλπους της Τουρκίας για ενδεχόμενη απώλεια των διπλωματικών σχέσεων με τις Η.Π.Α., η Τουρκία κλήθηκε να παίζει σημαντικό ρόλο κατά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, οδηγώντας έτσι στην εκ νέου σύσφιξη των σχέσεων της με την Αμερική, «ενώ με την υπογραφή συμφώνων στρατιωτικής εκπαίδευσης και συνεργασίας το 1996, αναθερμάνθηκαν οι σχέσεις και με το Ισραήλ» (Altunışık, 2013: 7). Με τις εξελίξεις της κατάστασης στο Ιράκ και την υποστήριξη των Η.Π.Α. προς τους Κούρδους, η Τουρκία βρέθηκε αντιμέτωπη με τις απόρροιες της πολιτικής των Αμερικανών στο Ιράκ, οι οποίες δημιούργησαν ανησυχίες για τα αρνητικά πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά αποτελέσματα στα νοτιοανατολικά σύνορα της χώρας (Altunışık, 2013). «Αυτό πυροδότησε αντιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας και ξεκίνησε να εγείρει υποψίες σχετικά με τους σκοπούς της πολιτικής των Η.Π.Α.» (Altunışık, 2013: 8).

Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και την εκλογή του ΑΚΡ, η κατάσταση παρουσίασε ενδιαφέρουσες αλλαγές. Οι Η.Π.Α. εξαπέλυσαν πόλεμο ενάντια στην ισλαμικής «τρομοκρατία» και η Τουρκία, η οποία αποτελούσε «ένα καλό παράδειγμα οικονομικής ανάπτυξης και ενσωμάτωσης στις ανεπτυγμένες αγορές ήταν ιδανική για να αποτελέσει «μοντέλο-παράδειγμα» προς τον μουσουλμανικό κόσμο» (Μούδουρος, 2012: 265). «Το γεγονός δε, ότι το ΑΚΡ ήταν ένα ισλαμικό κόμμα το καθιστούσε ακόμη σωστότερο πρότυπο για τα κράτη της Μέσης Ανατολής» (Altunışık, 2013: 9). Η Τουρκία υιοθέτησε αυτήν την πολιτική και μιλούσε ανοιχτά για την ανάγκη πολιτικής αναδιάρθρωσης του ισλαμικού κόσμου (Altunışık, 2013), ενώ ταυτοχρόνως προώθησε και την ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» (Karacasulu, Karakır, 2014). Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής ξεκίνησε να οικοδομεί σχέσεις με τα γειτονικά κράτη καθώς και με τα υπόλοιπα ισλαμικά κράτη με προβολή της «ήπιας ισχύος» (Altunışık, 2013). Αντίθετα, η άρνηση στήριξης των Η.Π.Α. στον πόλεμο εναντίον του Ιράκ δημιούργησε βαθιά κρίση στις σχέσεις της με την Αμερική, οι οποίες έγινε προσπάθεια να αναθερμανθούν μετά την εκλογή του Ομπάμα και στα πλαίσια της γενικότερης θετικής στάσης του νέου προέδρου προς τον ισλαμικό κόσμο (Altunışık, 2013). «Η στήριξη, όμως, της Τουρκίας προς την Παλαιστίνη και η κριτική που άσκησε στις Η.Π.Α. σχετικά με το Ισραήλ το 2012 οδήγησε σε μια εκ νέου ρήξη των σχέσεων

τους» (Altunışık, 2013: 15). «Η κυβέρνηση του AKP σκεπτόμενη τις θετικές οικονομικές συνέπειες προσπάθησε να εξασφαλίσει ειρηνικές σχέσεις και οικονομικές συνεργασίες με τα γειτονικά κράτη, Ιράν, Ιράκ και Συρία, οι οποίες όμως παρέμειναν σε οικονομικό επίπεδο λόγω των διαφορών στη θέαση των κρατών περί πολιτικής και ασφάλειας» (Karacasulu, et al, 2014: 204-205).

Κατά την περίοδο που αναλύουμε οι σχέσεις της Τουρκίας με τις γειτονικές χώρες είναι σε ένταση, δεδομένου του πολέμου που μαίνεται στη Συρία και σε περιοχές του Ιράκ. Διάφορα διπλωματικά γεγονότα που θα αναφερθούν λεπτομερέστερα παρακάτω προκάλεσαν αναταραχές και στις σχέσεις της χώρας με τη Σαουδική Αραβία, ενώ το περιστατικό της επιβολής δασμών στα τουρκικά προϊόντα από τον πρόεδρο των Η.Π.Α., Ντόναλντ Τραμπ, το καλοκαίρι του 2018 με αποτέλεσμα την πτώση της αξίας του τουρκικού νομίσματος οδήγησε σε βαθιά κρίση των σχέσεων Η.Π.Α.-Τουρκίας.

Συμπερασματικά, τις τελευταίες δύο δεκαετίες οι σχέσεις του τουρκικού κράτους δεν ακολουθούν μια σταθερή πορεία και είναι ευάλωτες σε κλυδωνισμούς και ανατροπές. Συνεπώς, η παρούσα εργασία θα μελετήσει πώς απεικονίζεται αυτή η αστάθεια όχι μόνο προς τα κράτη της Μέσης Ανατολής αλλά και προς τις Η.Π.Α. κατά τη χρονική περίοδο που μελετάμε. Είναι σκόπιμο να σημειώσουμε ότι παρόλο που θα μελετηθεί η σχέση Τουρκίας-Η.Π.Α. και όχι η σχέση της Τουρκίας με τα κράτη της Μέσης Ανατολής, οι σχέσεις με το κάθε κράτος επηρεάζουν κατά κόρον την αρθρογραφία και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Επίλογος

Στο παραπάνω κεφάλαιο έγινε εκτενής αναφορά στη θεωρία που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση των άρθρων, όπως η Κριτική Ανάλυση Λόγου, η Θεωρία της Εικόνας καθώς και η θεωρία Σωμάτων Κειμένων ενώ παράλληλα τέθηκαν κάποιες σημαντικές ιστορικές, κοινωνικές και πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να έχουμε ένα σφαιρικό αποτέλεσμα κατά τη διάρκεια της ανάλυσης. Το επόμενο κεφάλαιο περιέχει τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη μελέτη του Σώματος Κειμένων που έχει δημιουργηθεί, σε

σχέση πάντα με τη θεωρία που αναλύθηκε στο παρόν κεφάλαιο. Θα αναφερθούν λεπτομερώς οι εφημερίδες, στις οποίες παρουσιάζονται τα άρθρα προς ανάλυση, το λογισμικό που θα χρησιμοποιηθεί για την ποσοτική ανάλυση καθώς και η διαδικασία που θα ακολουθηθεί για την ποιοτική ανάλυση τους. Τέλος, θα γίνει μια σύντομη ανασκόπηση στα κυριότερα γεγονότα που επηρέασαν και τις σχέσεις των Η.Π.Α. με την Τουρκία αλλά και την περιοχή της Μέσης Ανατολής σε σχέση με την Τουρκία το διάστημα που μελετάμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια λεπτομερής περιγραφή των επιμέρους στοιχείων της μεθοδολογίας που θα χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση των άρθρων. Αρχικά, θα εξεταστεί το υπόβαθρο των εφημερίδων στις οποίες παρουσιάζονται τα άρθρα και θα περιγραφούν τα στοιχεία της κάθε εφημερίδα. Έπειτα, θα γίνει περιγραφή της διαδικασίας ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης καθώς και περιγραφή του λογισμικού που χρησιμοποιήθηκε για την ποσοτική ανάλυση. Σημαντικό ρόλο στο περιεχόμενο των άρθρων παίζει η πολιτική κατάσταση στην περιοχή κατά το διάστημα που μελετάμε. Για αυτόν τον λόγο, θα αναφερθούν στο παρόν κεφάλαιο τα σημαντικότερα, σχετικά με την έρευνα, πολιτικά γεγονότα που επηρέασαν την περιοχή και τις σχέσεις Η.Π.Α.-Τουρκίας.

Εφημερίδες της Μέσης Ανατολής

Για την παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν άρθρα από διάφορες εφημερίδες της Μέσης Ανατολής. Πριν ξεκινήσουμε την αναφορά στις εφημερίδες αυτές, αλλά και στην ανάλυση των άρθρων τους, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε εν συντομία στον τρόπο λειτουργίας του Τύπου στις περισσότερες, αν όχι σε όλες, τις χώρες του αραβικού κόσμου. Μετά από έρευνες σχετικά με την ελευθερία του Τύπου στις χώρες αυτές, από τις 19 χώρες που συμπεριλήφθηκαν στην κατάταξη ελευθερίας του Τύπου,

μόνο η Λιβύη, ο Λίβανος, η Τυνησία, το Κουβέιτ και το Ισραήλ κατάφεραν να συμπεριληφθούν στην κατηγορία «μερική ελευθερία», ενώ οι υπόλοιπες χώρες συγκαταλέγονται στην κατηγορία «μη-ελευθερία»⁴. Παρόλο που στα περισσότερα συντάγματα των χωρών η ελευθερία του Τύπου αποτελεί κατοχυρωμένο δικαίωμα, με εξαίρεση τη Σαουδική Αραβία, οι δημοσιογράφοι δεν το απολαμβάνουν, καθώς οι περισσότερες εφημερίδες ελέγχονται από την εκάστοτε κυβέρνηση και λογοκρίνονται πριν την έκδοσή τους (Duffy, 2014: 2-3). Παράλληλα, οι δημοσιογράφοι συχνά αυτολογοκρίνονται με σκοπό την αποφυγή νομικών κυρώσεων, αφού ενδέχεται να κατηγορηθούν για διατάραξη της δημόσιας τάξης ή για δυσφήμιση και να οδηγηθούν στη δικαιοσύνη ή ακόμη και στη φυλάκιση. Οι παραπάνω τακτικές των κυβερνήσεων είναι ευρέως διαδεδομένες και είναι αποτέλεσμα των ασαφών ορισμών των παραπάνω παραπτωμάτων με τρόπο ώστε να καλύπτουν ένα αρκετά μεγάλο φάσμα και να χρησιμοποιούνται σε περιπτώσεις άσκησης κριτικής στην κυβέρνηση ή αποκάλυψης στοιχείων και δεδομένων διαφθοράς⁵. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω παραγόντων, τα ΜΜΕ στις αραβικές χώρες συμπλέουν συνήθως με τις απόψεις και τις πράξεις των κυβερνήσεων αντί να παρέχουν στους πολίτες κριτική των πολιτικών γεγονότων και φάσμα απόψεων προς ενημέρωσή τους (Duffy, 2014: 2). Για αυτόν τον λόγο, στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί το υπόβαθρο της κάθε εφημερίδας και θα συνδυαστεί με τα ευρήματα της ανάλυσης των ειδήσεων. Εκτός, όμως, από τις εφημερίδες που εκδίδονται στις χώρες της Μέσης Ανατολής, πλέον υπάρχουν και οι εφημερίδες, διαδικτυακές και μη, που εκδίδονται στο εξωτερικό και κυρίως στη Μεγάλη Βρετανία και απολαμβάνουν μεγαλύτερη ελευθερία λόγου. Παρόλα αυτά, δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι και αυτές οι εφημερίδες προέρχονται από μια συγκεκριμένη χώρα ή ιδεολογική βάση και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται αναλόγως.

Όπως περιγράψαμε και στο παραπάνω κεφάλαιο, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η κάθε εφημερίδα δεν είναι ένα απρόσωπο μέσο, αλλά μια εταιρεία που αποτελείται από επικεφαλής και εργαζόμενους. Όπως κάθε εταιρεία, έτσι και αυτή έχει ως στόχο το κέρδος και την επιβίωσή της στην αγορά. Για τον λόγο αυτό, μπορεί να επηρεάζεται από διάφορα συμφέροντα και προσπαθεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του κοινού της με τελικό της στόχο την αύξηση ή διατήρηση των

⁴ Στοιχεία από το άρθρο «Despite Arab Uprisings, Press Freedom Still Elusive»,

⁵ «Despite Arab Uprisings, Press Freedom Still Elusive»,

πωλήσεων. Συνεπώς, κρίθηκε σκόπιμο να εξετάσουμε σύντομα το υπόβαθρο των εφημερίδων που μελετώνται στην παρούσα εργασία, ώστε να έχουμε μια γενική θεώρηση της πηγής από την οποία αντλούνται οι πληροφορίες. Τα άρθρα έχουν ληφθεί από 22 εφημερίδες από διαφορετικές χώρες του αραβικού κόσμου και της διασποράς. Τα στοιχεία των εφημερίδων αντλήθηκαν από περιγραφές που προέρχονται από αραβικά άρθρα, από την ιστοσελίδα www.wikipedia.com, από τα κοινωνικά δίκτυα των εφημερίδων, από ηλεκτρονικά άρθρα που περιγράφουν τη δράση τους, καθώς και από τις περιγραφές τους κατά την παράθεση των άρθρων από την ιστοσελίδα *Mideastwire*.

Πιο συγκεκριμένα, η εφημερίδα από την οποία προέρχονται τα περισσότερα άρθρα (27) είναι η *Rai-al-Youm*, μια ανεξάρτητη, καθημερινή, ηλεκτρονική εφημερίδα που εδρεύει στο Λονδίνο και απευθύνεται σε όλη τη Μέση Ανατολή. Περιλαμβάνει άρθρα ειδήσεων καθώς και άποψης. Ο αρχισυντάκτης της, Abdel Bari Atwan, υπήρξε αρχισυντάκτης της εφημερίδας *Al-Quds al-Arabi* από τη δημιουργία της έως το 2013⁶. Είναι ανοιχτά υπέρμαχος του Παλαιστινιακού αγώνα και ασκεί κριτική ενάντια στο κράτος του Ισραήλ. Οι επόμενες δύο εφημερίδες, στις οποίες εμφανίζονται τα περισσότερα άρθρα (20) που σχετίζονται με τις σχέσεις Τουρκίας-Η.Π.Α. είναι η συριακή *Al-Watan* και η *Al-Quds al-Arabi*. Η συριακή *Al-Watan* είναι η πρώτη ιδιωτική εφημερίδα της χώρας και τάσσεται ανοιχτά υπέρ της κυβέρνησης Άσαντ. Η *Al-Quds al-Arabi* είναι παναραβική εφημερίδα με έδρα το Λονδίνο, της οποίας η ιδιοκτησία προέρχεται από το Κατάρ. Θεωρείται ανεξάρτητη και αντικειμενική, ενώ η ίδια περιγράφει τη δράση της ως μάχη ενάντια στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απορρίπτει τη βία και τον σεκταρισμό.

Η επόμενη σε αριθμό άρθρων εφημερίδα (13) είναι η *Al-Akhbar*, καθημερινή εφημερίδα στα αραβικά που εκδίδεται στον Λίβανο. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης της, η εφημερίδα αυτοχαρακτηρίζεται ως ανεξάρτητη και δηλώνει ενάντια στην αμερικανική κυριαρχία. Γενικά, θεωρείται ότι επιδεικνύει αριστερές τάσεις⁷, ενώ έχει κατηγορηθεί από τις εφημερίδες *The New York Times* και *Wall Street* για στήριξη στη *Hezbollah*. Η, επίσης, λιβανέζικη εφημερίδα *El-Nashra* με αρκετό αριθμό άρθρων (8) είναι ιδιωτική ανεξάρτητη εφημερίδα, η οποία έχει δείξει υποστήριξη στο

⁶<https://www.emirates247.com/news/outsoken-palestinian-journalist-quits-famous-daily-2013-07-11-1.513961>

⁷<https://web.archive.org/web/20130310091331/http://www.arabpressnetwork.org/newspaysv2.php?id=108>

«Ελεύθερο Πατριωτικό Κίνημα» (Free Patriotic Movement)⁸, φιλελεύθερο κόμμα που υποστηρίζει τους εκπατρισμένους κατοίκους του Λίβανου και υποστηρίζεται θερμά από την Χριστιανική μειονότητα της χώρας. Άλλη μία εφημερίδα με αρκετά άρθρα (5) είναι η ανεξάρτητη, καθημερινή, διαδικτυακή εφημερίδα Al-Khaleej που εκδίδεται στο Ντουμπάι. Αυτή η εφημερίδα είναι η πρώτη που εκδόθηκε στη χώρα σε συνεργασία με την τότε κυβέρνηση⁹.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούν οι υπόλοιπες εφημερίδες από τις οποίες έχουν επιλεγεί ένα, δύο ή και τρία άρθρα. Από το Ιράκ έχουμε τρεις εφημερίδες: την επίσημη, κρατική εφημερίδα μετά την πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν, Assabah al-Jaheed, την ανεξάρτητη Al-Mada, της οποίας ο ιδρυτής, Fahri Karim, είναι σοσιαλιστής και υπέρμαχος του κοσμικού κράτους¹⁰ και την Az-zaman, η οποία δημοσιεύεται και στο Λονδίνο και στη Βηρυτό είναι ανεξάρτητη και θεωρείται από τους κατοίκους του Ιράκ ως αντικειμενική. Η αγγλική εκδοχή της στο Λονδίνο είναι έντονα κατά της αμερικανικής κυριαρχίας. Από τον Λίβανο, το κέντρο της τυπογραφίας του αραβικού κόσμου έχουμε άρθρα από την Al-Joumhouria δεξιά, εθνικιστική εφημερίδα, από την Al-Binaa, η οποία είναι όργανο του Συριακού κόμματος Social Nationalist Party (Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα) και από την ιστοσελίδα al-mayadeen.net, που αποτελεί ιστοσελίδα και κανάλι στον Λίβανο. Αυτοπροσδιορίζεται ως υπέρμαχος του Παλαιστινιακού ζητήματος, κατά του Ισραήλ και της ξένης ηγεμονίας στην περιοχή. Θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει ενότητα στον αραβικό κόσμο με παράλληλη ένωση με τον υπόλοιπο κόσμο και όχι αποκοπή από αυτόν.¹¹ Στη συνέχεια, έχουμε την ηλεκτρονική καθημερινή εφημερίδα Al-Modon. Οι συντελεστές της την περιγράφουν ως ανεξάρτητη εφημερίδα, που εκπροσωπεί το κύμα πολιτών του Λίβανου και γενικά των Αράβων ενώ ταυτοχρόνως υπερασπίζεται τη δημοκρατική ταυτότητα της Αραβικής άνοιξης ενάντια στα θρησκευτικά και στρατιωτικά τυραννικά καθεστώτα¹². Άλλη μία εφημερίδα είναι η Αλγερινή El-Khabar, η οποία είναι φιλελεύθερη, ανεξάρτητη εφημερίδα με μεγάλη απήχηση στη χώρα. Εκτός από την αραβική έχει και γαλλική έκδοση και ελάχιστα άρθρα και στα αγγλικά, ενώ συχνά ασκεί κριτική στην τοπική ελίτ και την κυβέρνηση¹³. Στη λίστα έχουμε και δύο εφημερίδες που

⁸ <http://lebanon.mom-rsf.org/en/media/detail/outlet/el-nashra/>

⁹ <https://www.al-monitor.com/pulse/sources/alkhaleej>

¹⁰ http://fakhrkarim.com/biography_en.php

¹¹ Από το Facebook της ιστοσελίδας/καναλιού.

¹² Από την περιγραφή της στο LinkedIn.

¹³ <https://www.al-monitor.com/pulse/sources/alkhabar>

εδρεύουν στο Λονδίνο, αλλά αναφέρονται στον αραβικό κόσμο και των οποίων οι ιδιοκτήτες είναι και οι δύο από τη Σ.Αραβία. Η πρώτη είναι η Asharq al-Awsat, η οποία είχε δημιουργηθεί με την έγκριση της βασιλικής οικογένειας της Σ.Αραβίας και ο ιδιοκτήτης της είναι μέλος της βασιλικής οικογένειας και η δεύτερη είναι η Al-Hayat, η οποία ήταν ανεξάρτητη, δημοφιλής εφημερίδα από το 1946. Το 1990 αγοράστηκε από Σαουδάραβα πρίγκιπα και ήταν γενικότερα υπέρ της Σ.Αραβίας και της Δύσης¹⁴. Μετά από διάφορους κλυδωνισμούς, όπως για παράδειγμα η αναστολή της λειτουργίας της το 2007, η εφημερίδα έκλεισε επίσημα το 2020¹⁵. Από τα κράτη του κόλπου έχουμε την Al-Watan του Ομάν, πρώτη σε κυκλοφορία και παλαιότερη εφημερίδα της χώρας, η Okaz από τη Σ.Αραβία, η οποία είναι φιλελεύθερη και φιλικά προσκείμενη στον πρίγκιπα Nayef και τέλος την ανεξάρτητη Al-Jarida του Κουβέιτ με κοσμικές πεποιθήσεις, η οποία έχει κατηγορηθεί για προσπάθεια προώθησης Ισραηλινής ατζέντας στην περιοχή από άλλα αραβικά κράτη. Τέλος, έχουμε την κουρδική εφημερίδα Bas News, η οποία εκδίδεται στο Erbil και ασχολείται κυρίως με την προάσπιση των συμφερόντων των Κούρδων και την εφημερίδα Al-Mesryoon από την Αίγυπτο, η οποία το 2018 κατηγορήθηκε για υποστήριξη προς τους Αδελφούς Μουσουλμάνους και τέθηκε υπό τη διαχείριση του ιδρύματος Akhbar El Yom¹⁶. Το άρθρο προς ανάλυση που έχουμε στη διάθεσή μας δημοσιεύθηκε στις 2/4/2019, αφού η εφημερίδα είχε τεθεί στη διάθεση του ιδρύματος Akhbar El Yom.

Συμπερασματικά, ο συνολικός αριθμός των εφημερίδων στις οποίες εντοπίστηκαν αναφορές στο θέμα της παρούσας εργασίας είναι 22 εφημερίδες από ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Επίσης, υπάρχουν ανεξάρτητες, κρατικές εφημερίδες, αλλά και εφημερίδες που εκδίδονται στο Λονδίνο αλλά ασχολούνται με τα ζητήματα του αραβικού κόσμου και κυκλοφορούν ευρέως στο διαδίκτυο και ως έντυπες στις αραβικές πόλεις.

Γεγονότα Επικαιρότητας

¹⁴ <https://www.al-monitor.com/pulse/sources/alhayat>

¹⁵ <https://www.middleeasteye.net/news/saudi-owned-newspaper-al-hayat-suspended-permenantly-after-32-journalism>

¹⁶ <https://www.middleeastmonitor.com/20180925-al-mesryoon-newspaper-officially-included-to-governmental-akhbar-el-yom-foundation/>

Η περίοδος που εξετάζεται ξεκινά τον Απρίλιο του 2017 και ολοκληρώνεται τον Ιούνιο του 2019, ένα διάστημα που είναι αρκετά ταραχώδες για την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Στη συγκεκριμένη ενότητα, θα αναφέρουμε τα σημαντικότερα σχετικά με την έρευνα γεγονότα που επηρέασαν την ευρεία περιοχή και κατ' επέκταση και τις ειδήσεις της.

Το σημαντικότερο γεγονός είναι ότι κατά το διάστημα αυτό ο πόλεμος εναντίον του Ισλαμικού Κράτους μαίνεται ακόμη στην περιοχή, αν και βρίσκεται κοντά στο τέλος του. Η Συρία και το Ιράκ προσπαθούν να ορθοποδήσουν μαχόμενοι ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος, ενώ τα αμερικανικά στρατεύματα δεν έχουν ακόμη εγκαταλείψει την περιοχή. Στη Συρία, η κυβέρνηση Άσαντ ανακτά τα περισσότερα εδάφη, ενώ η Τουρκία και η Ρωσία εμπλέκονται στρατιωτικά και διπλωματικά στην περιοχή. Το αποκορύφωμα της εμπλοκής της Τουρκίας ήταν η στρατιωτική επέμβαση στην πόλη Αφρίν, κουρδική πόλη στα σύνορα Συρίας-Ιράκ, τον Ιανουάριο του 2018. Η Τουρκία εισέβαλε στο Αφρίν, κατηγορώντας τη Μονάδα Προστασίας του Λαού, την κουρδική πολιτοφυλακή στα σύνορα της Συρίας- η οποία καθοδηγούμενη από τις Η.Π.Α. συνέβαλε στην απομάκρυνση του Ισλαμικού Κράτους από την περιοχή- για συνεργασία με την τρομοκρατική οργάνωση του PKK. Με την αιτιολογία ότι οι Η.Π.Α. θα δημιουργήσουν έναν τρομοκρατικό στρατό στα νότια σύνορά τους, το τουρκικό κράτος ξεκίνησε την επίθεση στο Αφρίν στις 20 Ιανουαρίου 2018, συμβάλλοντας με αυτήν την κίνηση στην περαιτέρω επιδείνωση των σχέσεών του με τις Η.Π.Α., οι οποίες ήταν ήδη τεταμένες κατά την περίοδο αυτή.

Η αμέσως επόμενη κρίση στις σχέσεις ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Τουρκία ήρθε με την επιβολή δασμών στα εξαγόμενα προϊόντα χάλυβα και αλουμινίου που ανακοινώθηκαν από τον Ντόναλντ Τραμπ τον Αύγουστο του 2018, ο οποίος με δήλωσή του έκανε σαφές το γεγονός ότι οι σχέσεις των δύο χωρών δεν είναι καλές. Η τουρκική λίρα έχασε το 1/5 της αξίας της, ενώ η αξία της συνέχισε να μειώνεται όσο κανένας από τους δύο προέδρους δεν έδειξε να υποχωρεί. Το πλήγμα αυτό στις άλλοτε στενές σχέσεις Η.Π.Α.-Τουρκίας έστρεψε την Τουρκία σε αναζήτηση νέων συμμάχων, που θα εδραίωναν την επιρροή της στην περιοχή. Έτσι στις αρχές του 2019, η Τουρκία ανακοίνωσε ότι σκοπεύει να αγοράσει συστήματα αεράμυνας S-400 από τη Ρωσία και όχι F-35 από τις Η.Π.Α., όπως είχε παραγγείλει. Η Τουρκία είχε ζητήσει από τις Η.Π.Α. μαζί με την παράδοση των πυραύλων να της παραδοθούν και κάποια τεχνικά χαρακτηριστικά των πυραύλων ώστε να υπάρξει τεχνογνωσία

παραγωγής. Οι Η.Π.Α. αρνήθηκαν να αποκαλύψουν τα χαρακτηριστικά αυτά και οι σχέσεις των δύο χωρών ψυχράθηκαν για άλλη μία φορά. Οι Η.Π.Α. έδειξαν την έντονη αποδοκιμασία τους για αυτήν την κίνηση της Τουρκίας, ενώ έκαναν σαφή και την ανησυχία τους για χρήση και των δύο τύπων συστημάτων αεράμυνας από μια χώρα του NATO με κίνδυνο τη διαρροή τεχνικών χαρακτηριστικών των F-35 προς τη Ρωσία. Παράλληλα με αυτά τα μεμονωμένα περιστατικά, διαρκή επιρροή στις σχέσεις των δύο χωρών έχουν και δύο διπλωματικά επεισόδια: η απαίτηση του Ερντογάν για έκδοση του Γκιουλέν μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα της 16^{ης} Ιουλίου 2016, τον οποίο θεωρεί κύριο υποκινητή του και η κράτηση του Αμερικάνου πάστορα Άντριου Μπράνσον από την Τουρκία με κατηγορίες για κατασκοπεία και τρομοκρατικές δραστηριότητες. Η Τουρκία και οι Η.Π.Α. βρίσκονταν σε διαρκή διαπραγματεύση για αυτά τα δύο ζητήματα καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε.

Τέλος, ένα σημαντικό γεγονός που έπαιξε ρόλο στις σχέσεις των χωρών της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα τις σχέσεις της Τουρκίας με τη Σ.Αραβία είναι η δολοφονία του Σαουδάραβα δημοσιογράφου Κασόγκι. Ο Κασόγκι, ο οποίος αυτοεξορίστηκε στην Τουρκία καθώς φοβόταν μια πιθανή σύλληψη λόγω έντονης κριτικής προς τον Πρίγκιπα της Σ.Αραβίας στα άρθρα του, σκοτώθηκε έξω από την πρεσβεία της Σ.Αραβίας στην Άγκυρα. Δεν είναι σίγουρο αν η δολοφονία ήταν πράξη κακοποιών ή συνέβη στην προσπάθεια της Σ.Αραβίας να συλλάβει και να επαναπατρίσει τον Κασόγκι. Τα δύο αυτά σενάρια πυροδοτούσαν αντιδράσεις στις χώρες της Μέσης Ανατολής, ενώ ο Ντόναλντ Τραμπ διέρρευσε πληροφορίες για επίθεση κακοποιών απαλλάσσοντας τη Σ.Αραβία από ένα μέρος των ενδεχόμενων ευθυνών. Η οικογένεια Κασόγκι στηρίζοντας την βασιλική οικογένεια της Σ.Αραβίας κατηγόρησε για τη δολοφονία τη συνεργασία μεταξύ Τουρκίας, Κατάρ και Αδελφών Μουσουλμάνων διευρύνοντας την κρίση στην περιοχή. Η διαμάχη της Σ.Αραβίας με την Τουρκία για την ηγετική θέση στην ηγεμονία του μουσουλμανικού κόσμου κορυφώθηκε με τη διαφωνία για το ζήτημα του Κασόγκι, ενώ πολλά μουσουλμανικά κράτη κλήθηκαν να πάρουν θέση.

Τα ζητήματα που εξετάστηκαν παραπάνω κάποια από τα κεντρικά θέματα που παρουσιάζονται στα άρθρα προς ανάλυση. Φυσικά, η διαμάχη με το Ισραήλ και η αμερικανική εμπλοκή στα ζητήματα της περιοχής είναι πάντα στο προσκήνιο και

προκαλούν αντιδράσεις, οι οποίες είναι ορατές σε καθημερινή βάση στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής.

Αντιαμερικανισμός στην Τουρκία

Παρόλο που η Τουρκία είναι εδώ και δεκαετίες μέλος του NATO και σύμμαχος των Η.Π.Α., όπως αναφέρθηκε και στην παραπάνω ανασκόπηση των σχέσεων των δύο χωρών, οι ισορροπίες είχαν αρχίσει να αλλάζουν από τις αρχές της δεκαετίας του '90. Μετά την πτώση της ΕΣΣΔ υπήρξε μια γενικότερη αύξηση θεωριών συννομωσίας σχετικά με τις ισχυρές Η.Π.Α. και την προσπάθειά τους να ελέγξουν τις διεθνείς εξελίξεις σε όλον τον κόσμο. Στην Τουρκία, ο αντιαμερικανισμός εκδηλώθηκε αρχικά μέσα από ταινίες και σειρές με πρώτη ταινία με μεγάλη απήχηση και καθαρά αντιαμερικανικά μηνύματα να είναι η Deliyürek (Τρελή καρδιά) η οποία πραγματεύεται την αντιμετώπιση Αμερικανών κατασκόπων στα σύνορα της Τουρκίας (Çoban, 2004: 12). Η επιτυχία του Deliyürek πυροδότησε μια σειρά ταινιών με τον τίτλο Kurtlar Vadisi (Η κοιλιάδα των λύκων) με τεράστια απήχηση που πραγματεύονται «υπόγειες» ενέργειες κατά του τουρκικού κράτους από ομάδες μαφίας, οι οποίες όμως συνδέονταν εμφανώς με τις Η.Π.Α. (Çoban, 2004: 14). Οι ταινίες και τα τηλεοπτικά επεισόδια είχαν κατηγορηθεί για αντιαμερικανική και αντισημιτική προπαγάνδα, καθώς και για προώθηση εθνικιστικών ιδεών¹⁷.

Η γενικότερη εικόνα του πολεμιστή Τούρκου που υπερασπίζεται τη χώρα του ενάντια στις συννομωσίες και τις μεγάλες αντίπαλες δυνάμεις αποτέλεσε για εκείνη την περίοδο, δηλαδή από το 2003 έως και το 2016, μια αντιπροσωπευτική εικόνα για την τουρκική κοινωνία, η οποία γνώριζε μια οικονομική ακμή και αποτελούσε το «υγιές» πρότυπο μουσουλμανικού κράτους στην περιοχή. Η τάση προς τον αντιαμερικανισμό προερχόταν και από τον πόλεμο των Η.Π.Α. στο Ιράκ, εξέλιξη η οποία είχε ανησυχήσει έντονα το τουρκικό κράτος όσον αφορά στην διατήρηση της ακεραιότητας των νοτιοανατολικών τους συνόρων από την ενδεχόμενη δημιουργία κουρδικού κράτους. Τέλος, η προτίμηση του Τούρκου προέδρου προς τη Μέση

¹⁷ <https://www.middleeasteye.net/fr/news/turkish-james-bond-take-coup-plotters-new-film-30852200>: Άρθρο για τις αντιδράσεις που προξένησε στις Η.Π.Α. η τελευταία ταινία της σειράς ταινιών με τίτλο Kurtlar Vadisi.

Ανατολή και η προσπάθεια ανεύρεσης συμμάχων στα υπόλοιπα μουσουλμανικά κράτη, οδήγησε στην αύξηση των αντιαμερικανικών απόψεων σε μια προσπάθεια σύμπνοιας με τον γενικότερο αντιαμερικανισμό των μουσουλμανικών χωρών της Μέσης Ανατολής.

Ποιοτική Ανάλυση

Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων από την έρευνα, κρίθηκε σκόπιμο να διεξαχθεί ποιοτική αλλά και ποσοτική ανάλυση των άρθρων. Το πρώτο βήμα, λοιπόν, της έρευνας ήταν η συλλογή των κατάλληλων άρθρων προς ανάλυση από τις εφημερίδες. Τα άρθρα επιλέχθηκαν με κριτήριο την αναφορά τους στις σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. Τα άρθρα που συλλέχθηκαν έπειτα από αναζήτηση στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής είτε επικεντρώνονται στο θέμα των σχέσεων των δύο χωρών, είτε απλά κάνουν αναφορές σε αυτές. Κατά τη διαδικασία συλλογής των σχετικών άρθρων έγινε ανάγνωση άρθρων που σχετίζονταν με την Τουρκία αλλά και με τη γενικότερη περιοχή και επιλέχθηκαν μόνο εκείνα που περιείχαν αναφορές στις σχέσεις των δύο χωρών.

Το σύνολο των άρθρων αποτέλεσαν ένα μικρό ΣΚ ειδικού σκοπού και χωρίστηκαν, για τη διευκόλυνση της ανάλυσης, σε δύο υποσώματα κειμένων, τα ειδησεογραφικά (reports) και άρθρα γνώμης (opinion). Τα ειδησεογραφικά άρθρα αναφέρουν κυρίως τις εξελίξεις στην περιοχή, ενώ φιλοξενούν και αποκλειστικά ρεπορτάζ με εμπιστευτικές πληροφορίες σχετικά με τα γεγονότα που συμβαίνουν στον χώρο της Μέσης Ανατολής. Συνήθως, δεν αναφέρουν με έντονο τρόπο την άποψη του συγγραφέα ή της εφημερίδας και προσπαθούν να μεταδίδουν αντικειμενικές ειδήσεις. Παρόλα αυτά, δεν είναι λίγες οι φορές που οι κανόνες αυτοί «παραβιάζονται» και παρατηρείται ξεκάθαρα η θέση του δημοσιογράφου. Όσον αφορά στα άρθρα γνώμης, εκθέτουν τις απόψεις του αρθρογράφου, ενώ κάποιες φορές φιλοξενούν συνεντεύξεις και αναλύουν θέματα σύμφωνα με τη δική τους οπτική και στοιχεία που βρίσκονται στη διάθεσή τους. Ο διαχωρισμός αυτός μας βοήθησε να αναλύσουμε με ορθότερο τρόπο το περιεχόμενο των άρθρων και να μην εξάγουμε λανθασμένα συμπεράσματα για τη στάση των εφημερίδων.

Μετά τον διαχωρισμό του Σώματος Κειμένων προχωρήσαμε στην ανάλυση των άρθρων με βάση δύο άξονες: το πρώτο στοιχείο που αναζητήθηκε ήταν ο τρόπος με τον οποίο απεικονίζονται οι σχέσεις των δύο χωρών μέσα στο κείμενο, ενώ το δεύτερο ήταν τα γλωσσικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την παρουσίαση και περιγραφή των σχέσεων αυτών. Σχετικά με τον πρώτο άξονα της έρευνας, τα άρθρα ταξινομήθηκαν με χρονολογική σειρά, ώστε να εξεταστεί η γλώσσα που χρησιμοποιείται και οι απόψεις που εκφράζονται σε συνάρτηση με την πάροδο του χρόνου και την εξέλιξη των γεγονότων. Κατά την εξέταση του κάθε άρθρου ξεχωριστά, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην εφημερίδα ή ιστοσελίδα στην οποία δημοσιεύτηκε, καθώς και σε όλα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, όπως για παράδειγμα αν η εφημερίδα είναι κυβερνητική, αν εδρεύει στη χώρα ή αν αποτελεί εφημερίδα Αράβων του εξωτερικού, καθώς και η σχέση της κάθε χώρας με την Τουρκία ή τις Η.Π.Α. Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης ανάλυσης, παρατηρήθηκε ότι τα άρθρα επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες θεματικές ανά χρονικά διαστήματα. Για τη διευκόλυνση της ανάλυσης, της σύγκρισης αλλά και της εξαγωγής συμπερασμάτων, η ανάλυση των άρθρων και η παρουσίασή της πραγματοποιείται με χρονολογική σειρά και επικεντρώνεται κάθε φορά σε διαφορετική θεματική ενότητα. Παράλληλα, ενδιαφέρουσα ήταν και η εξέταση της στάσης της ίδιας εφημερίδας απέναντι στο θέμα κατά τη διάρκεια της περιόδου. Εξετάστηκε, δηλαδή, εάν υπήρχαν αρκετά άρθρα από την εφημερίδα, αλλά και το κατά πόσο αλλάζει η στάση της ίδιας της εφημερίδας απέναντι στο τουρκικό κράτος και τις σχέσεις του με τις Η.Π.Α ή εάν παραμένει σταθερή κατά την πάροδο του χρόνου και των εξελίξεων.

Όσον αφορά τον δεύτερο άξονα, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο λεξιλόγιο και στις εκφράσεις που χρησιμοποιούνται για συγγραφή άρθρων σε πολλές εφημερίδες της Μέσης Ανατολής, καθώς συχνά συναντάμε έντονα συναισθηματικές εκφράσεις, στομφώδεις λέξεις ακόμη και λαϊκές παροιμίες, που δεν αρμόζουν σε ειδησεογραφικό λόγο. Συνεπώς, τα ενδιαφέροντα αυτά ιδιάζοντα χαρακτηριστικά του ειδησεογραφικού λόγου της Μέσης Ανατολής αποτέλεσαν μέρος της ανάλυσης με σκοπό τη σκιαγράφησή τους και την λεπτομερή περιγραφή τους κατά την ολοκλήρωση της έρευνας.

Η ποιοτική ανάλυση βοήθησε στην εμβάθυνση στα νοήματα των κειμένων και ήταν αναγκαίο βήμα για την κατανόηση της απεικόνισης των σχέσεων Η.Π.Α.-Τουρκίας.

Η προσεκτική εξέταση των πληροφοριών και των απόψεων που αναγράφονται στα άρθρα οδήγησε στην εξαγωγή στοιχείων και συμπερασμάτων που θα αναφερθούν αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

Ποσοτική Ανάλυση

Για την ποσοτική ανάλυση σχεδιάστηκε και συγκροτήθηκε ένα μονόγλωσσο Σώμα Κειμένων (ΣΚ), με άρθρα που αφορούν τις σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. Η ανάλυση του ΣΚ έγινε με το πρόγραμμα επεξεργασίας ΣΚ AntConc (Anthony, 2019). Δεδομένου ότι το ΣΚ που μελετάται στην παρούσα εργασία είναι μικρό σε μέγεθος, δηλαδή 64.720 λέξεις και κλειστό, καθώς δεν επιδέχεται προσθαφαιρέσεις, αφού δημιουργήθηκε για τις ανάγκες μια συγκεκριμένης εργασίας, μελετήθηκε ολόκληρο χωρίς να διαχωριστεί σε υποσώματα. Συνεπώς, το σύνολο των άρθρων που συλλέχθηκαν από τα έτη 2017, 2018 και 2019, τα οποία αποτελούν το ΣΚ, αναλύθηκαν προκειμένου να εξαχθούν γενικά συμπεράσματα για όλο το χρονικό διάστημα που μελετάται. Επίσης, το συγκεκριμένο ΣΚ είναι μονόγλωσσο και συγχρονικό επειδή είναι συνταγμένο σε μία γλώσσα και επειδή αναφέρεται σε ένα συνεχόμενο χρονικό διάστημα περίπου δύο ετών. Για αυτόν τον λόγο, δεν χρειάστηκε ιδιαίτερος διαχωρισμός των άρθρων μεταξύ τους αλλά σκοπός της ποσοτικής ανάλυσης ήταν να επιβεβαιώσει, να συμπληρώσει ή και να απορρίψει τα ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης. Το συγκεκριμένο ΣΚ χαρακτηρίζεται, επίσης, ως ειδικό καθώς αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο θέμα ενώ δεν είναι επισημειωμένο. Μετά τη συγκρότησή του, το ΣΚ εισήχθη στο πρόγραμμα επεξεργασίας ΣΚ προκειμένου να εντοπιστούν όροι και γλωσσικά μοτίβα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Έπειτα, ακολούθησε μελέτη των όρων και της συχνότητας εμφάνισής καθώς και των συνάψεων στις οποίες εμφανίζονται. Έγινε αναζήτηση συγκεκριμένων συνδυασμών και συνάψεων, που η συχνότητά εμφάνισής τους έπαιξε σημαντικό ρόλο για την ολοκλήρωση της έρευνας και τα ευρήματα συνδυάστηκαν και αξιολογήθηκαν σε σχέση με το μέγεθος του Σώματος Κειμένων και σε αναλογία με τους υπόλοιπους όρους που παρουσιάστηκαν στα αποτελέσματα. Από τα ευρήματα εξήχθησαν στοιχεία και στη συνέχεια αποτελέσματα, τα οποία θα αναλυθούν λεπτομερώς στο επόμενο κεφάλαιο.

Επίλογος

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκε η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση του Σώματος Κειμένων. Αναφέρθηκαν κάποια χρήσιμα στοιχεία για το υπόβαθρο των εφημερίδων που φέρουν τα άρθρα προς εξέταση και έγιναν αναφορές στη γενικότερη κατάσταση των ΜΜΕ στις χώρες της Μέσης Ανατολής, ώστε να υπάρχει μια ολοκληρωμένη άποψη που θα μας βοηθήσει να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα κατά τη διάρκεια της έρευνας. Επιπλέον, έγινε μια σύντομη αναδρομή στα πιο σημαντικά γεγονότα που επηρέασαν την πολιτική σκηνή της Τουρκίας και της Μέσης Ανατολής κατά το διάστημα που εξετάζουμε και κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθούν και οι γενικότερες αντιαμερικανικές τάσεις της τουρκικής κυβέρνησης των τελευταίων ετών, παρά την χρόνια συνεργασία των δύο χωρών. Στη συνέχεια, περιγράφηκε η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την επιλογή των κειμένων και παρουσιάστηκε ο τρόπος διεξαγωγής της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της ποσοτικής και της ποιοτικής ανάλυσης, καθώς και εκείνα που προκύπτουν από την τριγωνοποίηση μετά από τον συνδυασμό των ευρημάτων της ποιοτικής και της ποσοτικής έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο:

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει παρουσίαση της ποιοτικής ανάλυσης των άρθρων ανά θεματική ενότητα και με χρονολογική σειρά. Επίσης, θα δοθεί έμφαση στη στάση των

διάφορων εφημερίδων απέναντι στις σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. και θα επισημανθούν τα ευρήματα από την ανάλυση του λόγου των αραβικών εφημερίδων. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα ευρήματα της ποσοτικής ανάλυσης, ενώ η παράθεση θα ολοκληρωθεί με τα συμπεράσματα από την τριγωνοποίηση των αποτελεσμάτων. Μετά την ολοκλήρωση της παράθεσης των αποτελεσμάτων, θα ακολουθήσουν τα συμπεράσματα, ενώ θα γίνουν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Ανάλυση και Παρουσίαση Δεδομένων Ποιοτικής Ανάλυσης

Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2017

Ξεκινώντας την ποιοτική ανάλυση των άρθρων θα κινηθούμε χρονολογικά ξεκινώντας από τον Απρίλιο του 2017 και προσεγγίζοντας τα άρθρα μετά τον χωρισμό τους σε θεματικές ενότητες. Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, το κύριο πολιτικό γεγονός που διαδραματίζεται στην περιοχή είναι ο πόλεμος που μαίνεται στη Συρία. Τα περισσότερα άρθρα είτε κινούνται στον άξονα του καίριου αυτού θέματος, είτε σχετίζονται με αυτό. Βέβαια, υπάρχουν και άρθρα σχετικά με διπλωματικές κινήσεις της Τουρκίας.

Αρχικά, θα γίνει η παρουσίαση των ειδησεογραφικών άρθρων και έπειτα θα προχωρήσουμε με τα άρθρα γνώμης κάθε περιόδου. Στις αρχές του 2017, η πρώτη θεματική ενότητα που παρουσιάζεται στα άρθρα είναι η αναθέρμανση των διπλωματικών σχέσεων της Τουρκίας με το Ιράν ενόψει της αναζήτησης του Ερντογάν για νέους συμμάχους. Με το θέμα ασχολείται ιδιαίτερα η Al-Akhbar από τον Λίβανο αναφέροντας στοιχεία για τις συναντήσεις των πρωθυπουργών των δύο χωρών, ενώ αναφορά γίνεται και από την Al-QudsAl-Arabi του Κατάρ. Παρόλα αυτά, σε ένα άρθρο της η Al-Akhbar στις 30 Αυγούστου παρουσιάζεται η αρνητική στάση του Υπουργού Εξωτερικών των Η.Α.Ε. ενάντια στην Τουρκία κατηγορώντας την ότι μαζί με το Ιράν «*παίζουν ιστορικά αποικιοκρατικό ρόλο στον αραβικό χώρο*», ενώ επισημαίνεται και προηγούμενη δήλωση αξιωματούχου της χώρας που δήλωσε ότι «*με τον καιρό η Τουρκία γίνεται πιο εχθρική, πιο Οθωμανική και κυρίως πιο ισλαμική*». Διαπιστώνουμε, λοιπόν, μια επίθεση των Η.Α.Ε. προς την Τουρκία ενόψει

της αναθέρμανσης των σχέσεων με το Ιράν, γεγονός που συμβαδίζει με το γενικότερο κλίμα αντιπαλότητας ανάμεσα στα δύο κράτη. Το επόμενο θέμα, το οποίο συνεχίζει να απασχολεί τον Τύπο για μεγάλο χρονικό διάστημα από αυτό που μελετάμε, είναι οι Κούρδοι που είναι εγκατεστημένοι στα σύνορα Συρίας-Τουρκίας. Πιο συγκεκριμένα, σχεδόν οι περισσότερες εφημερίδες ασχολούνται με τη συνεργασία των Μονάδων Προστασίας του Λαού (People's Protection Units) με τις Η.Π.Α. και την επιρροή που έχει αυτή η συνεργασία στις σχέσεις Τουρκίας με Η.Π.Α. Η λιβανέζικη El-Nashra σε άρθρο της στις 10 Αυγούστου τονίζει ότι οι Κούρδοι «θα πληρώσουν το τίμημα που εμπιστεύτηκαν τους Αμερικανούς, γιατί οι Αμερικάνοι θα τους χρησιμοποιήσουν για να πολεμήσουν το Ισλαμικό Κράτος αλλά δεν θα τους προστατέψουν από τη Συρία, το Ιράν και την Τουρκία» και συνεχίζει αναφέροντας ότι «...δεν έχουν συμφέρον να εκνευρίσουν...» τους παραπάνω. Παρατηρούμε, επομένως, ότι η Τουρκία θεωρείται ακόμη ισχυρός σύμμαχος των Αμερικανών, ενώ το κείμενο διέπεται από έντονα αντιαμερικανικά αισθήματα. Το ίδιο υποστηρίζει και η εφημερίδα Al-Mada του Ιράκ νωρίτερα μέσα στο έτος γράφοντας ότι «οι Η.Π.Α. είναι δυνατοί σύμμαχοι με την Τουρκία» και ότι «εάν η Αμερική εγκρίνει τη στρατιωτική επιχείρηση, η Τουρκία δεν θα φέρει αντίρρηση...» μιλώντας για την απελευθέρωση του Tal Afar. Συμπερασματικά, η τάση των ειδησεογραφικών άρθρων του 2017 είναι η άποψη ότι ακόμη και αν η Τουρκία αναζητά νέους συμμάχους στην περιοχή, δεν παύει να είναι ισχυρός σύμμαχος των Η.Π.Α. και να εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους.

Άρθρα Γνώμης του 2017

Προχωρώντας στα άρθρα γνώμης της ίδιας περιόδου βλέπουμε πιο καθαρά τις απόψεις της κάθε εφημερίδας σχετικά με τα καίρια ζητήματα της περιοχής. Ένα από τα θέματα που απασχόλησαν τον Τύπο ήταν οι καλές σχέσεις της Τουρκίας με το Κατάρ, το οποίο υπέστη αποκλεισμό από τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν και την Αίγυπτο. Η αλγερινή εφημερίδα El-Khabar υποστηρίζει ότι η Τουρκία βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με τις Η.Π.Α. και ότι οι τελευταίες σκοπεύουν «...να αποχωρήσουν από τη Μέση Ανατολή και να αφήσουν την ασφάλεια στο μη-αραβικό κομικό τρίο, δηλαδή Τουρκία, Ιράν και Ισραήλ...». Παρατηρούμε, λοιπόν, σφοδρή αντιαμερικανική κριτική από την ανεξάρτητη El-Khabar, αλλά και την παγιωμένη άποψη ότι η Τουρκία συνεργάζεται με τις Η.Π.Α. για την υλοποίηση του μελλοντικού ελέγχου της περιοχής. Συνεχίζοντας με τις

ειδήσεις σχετικά με τις χώρες του κόλπου, η ηλεκτρονική Raial-Youm και η εθνικιστική Al-Joumhouria του Λιβάνου υποστηρίζουν τη συνεργασία Τουρκίας και Σ.Αραβίας υπό την αιγίδα των Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα, η δεύτερη τιτλοφορεί το άρθρο της *«το τρίο Σαουδική Αραβία-Αίγυπτος-Τουρκία»* ενώ υποστηρίζει ότι οι Η.Π.Α. *«...θέλουν τα σουνιτικά κράτη να γεμίσουν το κενό.»*, εννοώντας την απομάκρυνση του Ιράν. Από την άλλη, η Raial-Youm αναφέρει ότι η Σ.Αραβία *«...στοχεύει στην ενίσχυση της οικονομίας των δύο χωρών, δηλ. Αμερική και Τουρκία...»*. Επομένως, κατανοούμε πως η άποψη ότι η Τουρκία συνεργάζεται με τις Η.Π.Α. και κατ' επέκταση και με την Σ.Αραβία είναι διαδεδομένη. Όσον αφορά το μοτίβο με το «τρίο» κρατών που επαναλαμβάνεται στην El-Khabar της Αλγερίας και την Al-Joumhouria του Λιβάνου βλέπουμε ότι η Τουρκία κατέχει σταθερό ρόλο και στις δύο ως διάδοχος των σχεδίων των Η.Π.Α., αλλά η σύσταση της τριάδας διαφέρει. Η αλγερινή εφημερίδα δίνει έμφαση στα μη αραβικά κράτη Ιράν και Ισραήλ ενώ η εφημερίδα από τον Λίβανο, όπου υπάρχει έντονα και το σιιτικό και το σουνιτικό στοιχείο, διαμορφώνει την τριάδα προσθέτοντας τη Σ.Αραβία και την Αίγυπτο καθιστώντας το σουνιτικό. Η άποψη της «κληροδότησης» της Μέσης Ανατολής από τις Η.Π.Α. σε κάποια κράτη που τελούν υπό την πλήρη επιρροή της, κινείται στα πλαίσια της γενικότερης ροπής προς τη συνομοσιολογία που αντιμετωπίζουν τα κράτη της περιοχής. Σύμφωνα με τον Pipes, οι κύριοι πρωταγωνιστές των θεωριών συνομοσίας που επηρεάζουν τις αναλύσεις και την πολιτική σκηνή των χωρών αυτών είναι οι Σιωνιστές και οι Αγγλοσάξονες, οι οποίοι παρουσιάζονται να μισούν το Ισλάμ και να έχουν ως στόχο την πλήρη εκμετάλλευση των πόρων της Μέσης Ανατολής προς ίδιον όφελός τους (Pipes, 1996: 103). Λόγω της ηγετικής δύναμης των Η.Π.Α. στη σημερινή εποχή, ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Μεγάλης Βρετανίας στις θεωρίες συνομοσίας έχει καλυφθεί από τις Η.Π.Α. (Pipes, 1996:107), που απεικονίζονται συχνά ως το κράτος που ελέγχει και αποφασίζει για την έκβαση των πολέμων και διαφόρων συμφωνιών. Στα πλαίσια, επομένως, των διαδεδομένων αυτών θεωριών, οι εφημερίδες προσπαθούν να προσδιορίσουν ποια θα είναι αυτά τα κράτη, που θα μείνουν στη θέση των Η.Π.Α. μετά την αποχώρηση των στρατευμάτων τους, με σκοπό την υλοποίηση και διατήρηση των συμφερόντων τους.

Τα περισσότερα άρθρα, όπως αναφέραμε και παραπάνω, πραγματεύονται τη στήριξη των Η.Π.Α. προς τις Μονάδες Προστασίας του Λαού και την ανησυχία της Τουρκίας για αυτήν την κίνηση των συμμάχων της, που μπορεί να οδηγήσει στην αστάθεια στα

νοτιοανατολικά σύνορα της χώρας. Η ηλεκτρονική Rai al-Youm και στα τρία άρθρα της επισημαίνει το μεγάλο πλήγμα προς την Τουρκία από τη σύμμαχό της, ενώ στο πρώτο σχετικό άρθρο την 1^η Μαΐου επισημαίνει ότι η Τουρκία έπεσε στην «παγίδα» των Η.Π.Α. που θα οδηγήσει σε δημιουργία κουρδικού κράτους. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι και ο τρόπος γραφής των ειδήσεων της 1^{ης} και 10^{ης} Μαΐου από τη συγκεκριμένη εφημερίδα, καθώς παρατηρείται μια διάχυτη ειρωνεία στο κείμενο που προκύπτει από τους τίτλους «*Ο Τραμπ μαχαιρώνει τον Ερντογάν στο στήθος*» και «*Ο Ερντογάν είναι στεναχωρημένος*». Ο ειρωνικός τόνος συνεχίζεται και μάλιστα κλιμακώνεται στη συνέχεια του άρθρου όπου διαβάζουμε «*Η στεναχώρια του Ερντογάν μπορεί να γίνει πόνος...*» και «*Θα νιώθει τώρα απογοήτευση, θυμό και ακόμη και κατάθλιψη βλέποντας τις Η.Π.Α. να τον εγκαταλείπουν...*». Η συριακή al-Watan, που στηρίζει την κυβέρνηση Άσαντ, στα άρθρα της επισημαίνει ότι η Τουρκία με τις Η.Π.Α. παραμένουν σύμμαχοι και οι σχέσεις τους περνούν κλυδωνισμούς που όμως δεν είναι αρκετοί για να διαλύσουν τη συνεργασία. Πιο συγκεκριμένα, στις 26 Ιουλίου γράφει «... πιθανώς η Ουάσινγκτον θέλει να στείλει μηνύματα στον Ερντογάν ότι δεν είναι ο μόνος σύμμαχος στην περιοχή.» και στις 7 Σεπτεμβρίου τονίζει ότι «... οι Αμερικάνοι θα γυρίσουν στην παλιά συμπάθεια με την Τουρκία». Στη συνέχεια, η Al-Quds al-Arabi χαρακτηρίζει τη στήριξη των Η.Π.Α. στους Κούρδους «ταπείνωση» απέναντι στην Τουρκία και τη Ρωσία και υποστηρίζει ένθερμα ότι ο Τραμπ κινήθηκε «εις βάρος ενός συμμαχικού κράτους και μέλος του NATO» και ότι «η διακυβέρνηση Τραμπ όπως και η διακυβέρνηση Ομπάμα δεν προσέφεραν τίποτα στην Τουρκία παρά υποσχέσεις και κενά λόγια...». Η εφημερίδα δεν διστάζει στις 16 Μαΐου να προτείνει και την παράδοση Γκιουλέν στους Τούρκους από τους Αμερικανούς ως κίνηση αποκατάστασης των διαφωνιών. Αξιοσημείωτη είναι και η αναφορά στο αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος Ερντογάν, όπου η Al-Quds al-Arabi αναφέρεται σε «επιτυχία» χωρίς αναφορά στο μικρό ποσοστό νίκης, ενώ η Rai al-Youm αφιέρωσε μεγάλο τμήμα του άρθρου της στις 19 Απριλίου στη χαμηλή διαφορά με την οποία ο Ερντογάν έλαβε το «Ναι». Αναφορά στο ποσοστό έγινε και από την El-Nashra του Λιβάνου. Η τελευταία, σε άρθρο της στις 18 Απριλίου με τον προκλητικό τίτλο «*Ο Ερντογάν χάνει τη Δύση για το Σουλτανάτο*», σχολιάζει τα ποσοστά νίκης του Ερντογάν και αναφέρει την άποψη ότι η Αμερική δεν πρόκειται να αφήσει τους Κούρδους συμμάχους. Η Ad-Diyyar, λίγο αργότερα, στις 14 Αυγούστου, με πιο ουδέτερο λόγο παρουσιάζει την άποψη ότι η Τουρκία πλέον αποτελεί σύμμαχο της Ρωσίας και ότι οι Η.Π.Α. θέλουν να περιορίσουν τη δράση της στην περιοχή των συριακών συνόρων.

Παρατηρούμε, επομένως, μια στήριξη της εφημερίδας του Κατάρ προς την Τουρκία σε αντίθεση με τη Rai al-Youm και την El-Nashra που εξαπολύουν κριτική κατά του τουρκικού κράτους και του Ερντογάν. Όσον αφορά τις σχέσεις των δύο κρατών, οι περισσότερες εφημερίδες σημειώνουν την προσπάθεια Ερντογάν για ανεύρεση νέων συμμάχων, όπως η Ρωσία και το Ιράν, αλλά τονίζουν τα χρόνια συνεργασίας των Η.Π.Α. με την Τουρκία και τις θεωρούν ακόμη συμμάχους, ενώ μόνο η Ad-Diyyar και η El-Nashra κάνουν αναφορά σε τερματισμό συμμαχικών σχέσεων μεταξύ τους.

Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2018

Συνεχίζοντας την ανάλυση της περιόδου, προχωράμε στα ειδησεογραφικά άρθρα του 2018, μια χρονιά με έντονες διακυμάνσεις στις σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. Στις αρχές του έτους, οι σχέσεις τους παρουσιάζονται τεταμένες. Η Ad-Diyyar, στις 28 Ιανουαρίου, αναφέρει τη σφοδρή απάντηση της Τουρκίας στην Αμερική σχετικά με την επέμβαση του αμερικανικού στρατού στα σχέδια της, ενώ την ίδια ημερομηνία η Al-Hayat, που εδρεύει στο Λονδίνο, αναφέρει περαιτέρω διαφορές μεταξύ των δύο χωρών σχετικά με την εκκίνηση της επιχείρησης στη Συρία από τη μεριά της Τουρκίας χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με την Ουάσιγκτον. Ο αρθρογράφος αναφέρει ότι «...η αμερικανική πλευρά προσπαθεί να βρει μια μέση λύση...» τονίζοντας τη θετική διάθεση των Η.Π.Α. έναντι των αρνητικών ενεργειών της Τουρκίας. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, η εφημερίδα, ιδιοκτήτης της οποίας είναι ο πρίγκιπας της Σ. Αραβίας, συνεχίζει να υποστηρίζει ότι γίνεται αμοιβαία προσπάθεια για αποκατάσταση των σχέσεων, ενώ , αναφέρει σχετικά με τις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις ότι «... αποτελούνται κυρίως από το Συριακό τμήμα του PKK.». Αυτή η θέση υποστηρίζεται κυρίως από το τουρκικό κράτος, οπότε κατανοούμε ότι η συγκεκριμένη εφημερίδα παρουσιάζει σύμπνοια απόψεων με το τουρκικό κράτος στο συγκεκριμένο ζήτημα. Αντίθετα, στο ίδιο διάστημα η κυβερνητική συριακή al-Watan αναφέρει σε άρθρο της ότι «...η Τουρκία με τη Ρωσία έχουν απομακρύνει από το τραπέζι των διαπραγματεύσεων τις Η.Π.Α.», δίνοντας εντελώς διαφορετική απεικόνιση της κατάστασης από την Al-Hayat. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Al-Qudsal-Arabi, καθώς υποστηρίζει την απομάκρυνση της Τουρκίας από τις Η.Π.Α. αναφέροντας ότι «...τα στρατεύματα των Κούρδων καθοδηγούμενα από τις Η.Π.Α. κινούνται ενάντια στον τουρκικό στρατό...», ενώ τονίζει ότι «...οι Κούρδοι πρέπει να φανούν ήρωες προς το διεθνές κοινό...» υποστηρίζοντας ότι η

Αμερική τους βοηθά να παίζουν αυτόν τον ρόλο εις βάρος της Τουρκίας. Το επόμενο διάστημα με πλήθος άρθρων είναι το καλοκαίρι του 2018, όπου η Τουρκία ήρθε αντιμέτωπη με την πτώση στην αξία του νομίσματός της εξαιτίας των δασμών που της επιβλήθηκαν από τις Η.Π.Α. Η Al-Mayadeen.net δημοσίευσε στις 13 Αυγούστου ένα καυστικό άρθρο με αιχμές προς τον Ερντογάν και σχόλια σχετικά με ανακριβή στοιχεία περί ισχυρής οικονομίας που διέδιδε το τουρκικό κράτος, ενώ η λιβανέζικη El-Nashra υποστηρίζει στις 14 Αυγούστου ότι παρά τις πολλαπλές διαφορές μεταξύ των δύο χωρών, η Τουρκία δεν θα δημιουργήσει στρατηγικές συμφωνίες με τη Ρωσία, καθώς θα επιστρέψει στις Η.Π.Α. μόλις αποκατασταθούν οι σχέσεις. Από αρχές Οκτωβρίου οι σχέσεις όπως απεικονίζονται στις εφημερίδες αρχίζουν να αποκαθίστανται, καθώς το πρώτο βήμα που γίνεται είναι η απελευθέρωση του πάστορα Brunson. Η El-Nashra υποστηρίζει στις 15 Οκτωβρίου ότι «...η Ουάσινγκτον και η Άγκυρα έχουν συνάψει μια συμφωνία, την οποία και οι δύο πλευρές αρνούνται...» τονίζοντας ότι η απελευθέρωση του πάστορα έγινε λίγο μετά από την απόφαση κοινών περιπολιών στα σύνορα Συρίας-Τουρκίας. Η στάση των περισσότερων εφημερίδων αλλάζει τον Δεκέμβριο, όταν η τουρκική κυβέρνηση εξαπολύει απειλές για στρατιωτική επέμβαση στα σύνορα. Η Al-QudsAl-Arabi που σε προηγούμενα άρθρα της έκανε λόγο για γεφύρωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, στις 12 Δεκεμβρίου δημοσιεύει άρθρο που ενημερώνει ότι η Τουρκία απειλεί να επέμβει στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στα σύνορα εφόσον «...οι Η.Π.Α. απέτυχαν να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους...» απέναντι στο τουρκικό κράτος. Η κουρδική BasNews γράφει ότι σύμφωνα με πηγές της, οι Η.Π.Α. θα στηρίζουν την περιοχή και θα παρέχουν προστασία από τα τουρκικά στρατεύματα, ενώ η συριακή al-Watan υποστηρίζει ότι η Τουρκία έχει πάρει «το πράσινο φως» από την Αμερική για να επιτεθεί στις κουρδικές περιοχές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρήση της φράσης «its American master» που χρησιμοποιείται ειρωνικά για την Τουρκία, υπονοώντας ότι δέχεται εντολές για τις πράξεις της από την κυβέρνηση των Η.Π.Α.

Άρθρα Γνώμης του 2018

Τα άρθρα γνώμης της ίδιας περιόδου κινήθηκαν στην ίδια θεματολογία δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην ανάλυση της δολοφονίας Κασόγκι. Κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους, η Rai-al-Youm και η κυβερνητική συριακή al-Watan είναι οι εφημερίδες που ασχολούνται κυρίως με τις σχέσεις Τουρκίας και Η.Π.Α. εκδίδοντας άρθρα και

σχολιάζοντας τις εξελίξεις. Η ηλεκτρονική Rai-al-Youm υποστηρίζει στα άρθρα της ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είναι τεταμένες και με τη βοήθεια των Αμερικανών στους Κούρδους, οι δύο χώρες μοιάζουν σαν να βρίσκονται σε δύο διαφορετικά στρατόπεδα. Στα άρθρα της απαντάται επανειλημμένα η μακρόχρονη προσφορά της Τουρκίας προς τις Η.Π.Α. όπως στο απόσπασμα *«Η ίδρυση ανεξάρτητης κουρδικής οντότητας είναι η ανταμοιβή της Αμερικής προς την Τουρκία και στην ηγεσία για ως αντάλλαγμα για όλες τις στρατηγικές υπηρεσίες που προσέφερε η Τουρκία στις Η.Π.Α. για πενήντα χρόνια...»*. Παράλληλα, στις 2 Απριλίου αναφέρει ότι αν η Τουρκία επιτεθεί στους Κούρδους, αυτό *«σημαίνει την αποχώρησή της από το NATO και το δυτικό στρατόπεδο οριστικά...»*, από την οποία πρόταση κατανοούμε ότι η Τουρκία κατατάσσεται ακόμη στο δυτικό στρατόπεδο και πως η μακροχρόνια συνεργασία με τις Η.Π.Α. δεν έχει λήξει ακόμη παρά τους κλυδωνισμούς. Η συριακή al-Watan, αντιθέτως, υποστηρίζει στα άρθρα της ότι οι Αμερικανοί δεν έχουν εγκαταλείψει τους Τούρκους συμμάχους τους. Στα άρθρα της, η al-Watan εκφράζει αντιαμερικανικές απόψεις, οι οποίες όμως επηρεάζουν και τους Τούρκους συμμάχους της Αμερικής στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, στις 18 Ιανουαρίου, η εφημερίδα αντιμετωπίζει με ειρωνεία την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Τουρκία, δηλαδή το γεγονός ότι πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στις Η.Π.Α. τη Ρωσία και το Ιράν γράφοντας χαρακτηριστικά *«Αυτό σημαίνει ότι ο Ερντογάν θα πρέπει να εγκαταλείψει τα χαμένα όνειρα του Σουλτανάτου και να αρκεστεί στον χώρο του.»*. Σε επόμενο άρθρο περίπου έναν μήνα αργότερα υποστηρίζει ότι παρόλη την αναστάτωση, οι Η.Π.Α. θα αλλάξουν στάση προς τους Κούρδους και *«όταν εκπληρώσουν τα συμφέροντά τους, δεν θα διστάσουν να μαζέψουν τα πράγματά τους και να φύγουν, αφήνοντας τις καμήλες χωρίς εμπόρευμα (εννοώντας την εγκατάλειψη των Κούρδων).... και να επιστρέψουν στον πρώτο τους εραστή, που είναι χαραγμένος στην καρδιά και τη ψυχή τους (εννοώντας την Τουρκία).»*. Παρατηρούμε, επομένως, μια έντονη ειρωνεία απέναντι και στις δύο χώρες, γεγονός που δεν μας εκπλήσσει δεδομένου ότι η al-Watan εκφράζει απόψεις κυβερνητικές και η κυβέρνηση Άσαντ έλαβε την υποστήριξη της Ρωσίας κατά τη διάρκεια του πολέμου. Συνεχίζοντας, στις 12 Απριλίου η Al-Akhbar του Λιβάνου δημοσίευσε ένα αντιαμερικανικό άρθρο γνώμης, το οποίο ανέφερε ότι η Τουρκία αφήφησε τους Αμερικανούς, μη ενεργώντας πλέον με τη δική τους ατζέντα όσον αφορά την αυξανόμενη δύναμη των Κούρδων στα σύνορα με τη Συρία. Το άρθρο αυτό παρουσιάζει έντονο αρνητισμό απέναντι στην Τουρκία, για την οποία αναφέρει ότι *«προχώρησε βγάζοντας τα νύχια των*

Κούρδων», ενώ χαρακτηρίζει τον πρόεδρο της Τουρκίας, Ερντογάν «*τόραννο*». Τον Απρίλιο του 2018, η al-Quds al-Arabi και η Rai-al-Youm ασχολήθηκαν με την γεωπολιτική θέση της Τουρκίας και με τον ρόλο που έπαιξε στην περιοχή. Η al-Quds al-Arabi παραθέτει μια συνέντευξη του επικεφαλής της στρατιωτικής επιτροπής της συριακής αντιπολίτευσης, συνταγματάρχη Fateh Hassoun, όπου τονίζεται η σημασία του ρόλου της Τουρκίας στην περιοχή σχετικά με τις σχέσεις της με όλες τις χώρες που εμπλέκονται, καθώς έχει «...*αναλάβει ρόλο διαμεσολάβησης ανάμεσα σε όλες τις πλευρές*», ενώ λίγο παρακάτω ο ίδιος δηλώνει ότι «*Εμπιστευόμαστε και υποστηρίζουμε τον ρόλο που μπορεί να παίξει η Τουρκία σε αυτό το επίπεδο*». Αντίθετα, η Rai-al-Youm, στο έντονα αντιαμερικανικό της άρθρο, κατηγορεί τις Η.Π.Α. για προσπάθεια διάλυσης της περιοχής με τη βοήθεια της Τουρκίας και ορισμένων αραβικών κρατών. Παρόλα αυτά, δεν κατηγορεί ευθέως την Τουρκία και τα αραβικά κράτη καθώς αναφέρει ότι συμμετείχαν «*είτε λόγω έλλειψης σωστής κατανόησης είτε λόγω αμερικανικών πιέσεων*» αποφεύγοντας να κατηγορήσει τα κράτη για συνεργασία με τις Η.Π.Α. και κρατώντας μια ουδέτερη στάση. Κλείνοντας το άρθρο υποστηρίζει ότι η Τουρκία, δυστυχώς, δεν συνεργάζεται με τα γειτονικά της κράτη, αλλά επιμένει στη συνεργασία με τις Η.Π.Α. Η εφημερίδα συνεχίζει στις 15 Αυγούστου, να υποστηρίζει ότι η Τουρκία θα πρέπει να κινηθεί προς τη Μόσχα και την Τεχεράνη, που παρουσιάζονται ως πιο ασφαλής και αξιόπιστη λύση σε αντίθεση με την παραμονή στη σφαίρα επιρροής και συνεργασίας με τις Η.Π.Α. Σε πολλά άρθρα που αναφέρονται στην εμπιστοσύνη των Κούρδων προς τις Η.Π.Α. αλλά και στο συγκεκριμένο όπου η Τουρκία και τα υπόλοιπα αραβικά κράτη παρουσιάζονται να έχουν εξαπατηθεί ή πιεστεί από τις Η.Π.Α. παρατηρούμε μια προσπάθεια προστασίας των μουσουλμανικών κρατών. Αυτή η τακτική (η δικαιολόγηση των μουσουλμανικών κρατών και η αποποίηση των ευθυνών τους) είναι ευρέως διαδεδομένη στη Μέση Ανατολή και άπτεται και αυτή των θεωριών συνομοσίας που βρίθουν στην περιοχή. Ως αποτέλεσμα των θεωριών αυτών, οι μουσουλμανικές χώρες ή κυβερνήσεις απεικονίζονται πάντα από τον ισλαμικό Τύπο και από τους ομοεθνείς τους ως θύματα ή ως χαμένοι παίκτες ενός παιχνιδιού στο οποίο μάταια δέχτηκαν να συμμετάσχουν. Οι άσχημες επιρροές και οι μετέπειτα εχθρικές ή ασύμφορες πράξεις είναι όλες υποκινούμενες από εξωτερικές δυνάμεις, στη δική μας περίπτωση από τις Η.Π.Α., ενώ οι μουσουλμάνοι παρουσιάζονται ως εξαπατημένοι, που ποτέ δεν θα προχωρούσαν σε τέτοιες πράξεις χωρίς την υποκίνηση εξωτερικών δυνάμεων (Pipes, 1996: 131-132). Δεν είναι, λοιπόν, πρωτοφανές και δεν θα έπρεπε να μας

εντυπωσιάζει το γεγονός ότι οι Κούρδοι απεικονίζονται συχνά ως τα θύματα που έκαναν για άλλη μια φορά τη λανθασμένη επιλογή να εμπιστευτούν τους Αμερικανούς αλλά ούτε και η παραπάνω διατύπωση περί σωστής κατανόησης ή πιέσεων των Αμερικανών προς τα υπόλοιπα κράτη είναι εντελώς ξένη στον μέσο αναγνώστη αραβικών εφημερίδων.

Το φθινόπωρο του 2018, οι σχέσεις των δύο χωρών αναθερμάνθηκαν, καθώς συμφωνήθηκε η απελευθέρωση του Αμερικανού πάστορα από την πλευρά της Τουρκίας. Η al-Watan του Ομάν, σε άρθρο της στις 18 Οκτωβρίου, κατηγορεί την Τουρκία για συνεργασία με την An-Nushra και υποστηρίζει ότι η απελευθέρωση του Αμερικανού πάστορα έγινε έπειτα από συμφωνία για την άρση των κυρώσεων έναντι στην Τουρκία που είχαν οδηγήσει στην κατακόρυφη πτώση της τουρκικής λίρας τον Αύγουστο του 2018. Η al-Jarida του Κουβέιτ υποστηρίζει, επίσης, ότι η απελευθέρωση του πάστορα είναι η αιτία του ανανεωμένου ενδιαφέροντος των Η.Π.Α. προς την περιοχή, γεγονός που *«...θα αποκαταστήσει την προηγούμενη θέση της ως ουσιαστικό μέλος του NATO...»*.

Το τελευταίο πολυσυζητημένο θέμα του 2018, το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος στο τέλος του έτους, είναι η δολοφονία Κασόγκι. Τα μέρη που εμπλέκονται σε αυτή είναι η Τουρκία, η Σ.Αραβία και οι Η.Π.Α. Λίγες μέρες μετά τη δολοφονία, στις 14 Οκτωβρίου η φιλικά προσκείμενη προς το στέμμα Okaz της Σ.Αραβίας έσπευσε να καταδικάσει τα αμερικανικά και τα τουρκικά μέσα για τη δημοσίευση και την αναπαραγωγή ψευδών ισχυρισμών. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί έντονα φορτισμένο λεξιλόγιο και βαριές κατηγορίες ενάντια στον Τύπο των δύο χωρών αναφέροντας ότι *«αποκαλύφθηκε το έρος της αδυναμίας, της ευπιστίας και της ηλιθιότητας του αμερικανικού Τύπου, που πνίγηκε μέσα σε έναν βάλτο ψεμάτων και ισχυρισμών κάποιων τουρκικών εφημερίδων.»*. Παρατηρούμε, επομένως, σφοδρές κατηγορίες, αλλά και χρήση λεξιλογίου που δεν αρμόζει σε επίσημη θέση εφημερίδας, που συνεχίζονται και παρακάτω στο άρθρο με φράσεις όπως *«το τρίο του κακού (Αδελφοί μουσουλμάνοι, Κατάρ, Τουρκία)»* και *«κανάλι αποχέτευσης AlJazeera»*. Παράλληλα, παρατηρούμε μια προσπάθεια αποποίησης των ευθυνών του αμερικανικού Τύπου, καθώς παρουσιάζονται ως «εξαπατημένοι» από τους πραγματικούς θύτες που είναι ο Τύπος της Τουρκίας, ενώ η Αμερική δεν αποτελεί μέλος του «διαβολικού τριό» που εμπλέκεται στην υπόθεση. Η Τουρκία, στη συνέχεια του άρθρου, κατηγορείται ότι λαμβάνει μέρος στην εξαφάνιση Κασόγκι με

σκοπό να αποσπάσει χρήματα τόσο αυτή, όσο και οι ακόλουθοί της (το Κατάρ και οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι) από τη Σ.Αραβία εκβιάζοντάς την. Από την άλλη μεριά, οι υπόλοιπες εφημερίδες που ασχολούνται με το ζήτημα δολοφονίας Κασόγκι συμφωνούν ότι η Τουρκία κατέχει στοιχεία για τη δολοφονία, τα οποία όμως σκοπεύει να χρησιμοποιήσει για πίεση κυρίως ενάντια στις Η.Π.Α. αλλά και προς τη Σ.Αραβία. Η Al-Binaa του Λιβάνου αναφέρει το ενδεχόμενο η Τουρκία και η Αμερική να ακολουθούν οδηγίες του πρίγκιπα της Σ.Αραβίας Bin Salman αλλά υποστηρίζει ταυτοχρόνως ότι η Τουρκία πιέζει και τις δύο πλευρές για να επιτύχει την πιο ευνοϊκή συμφωνία για εκείνη, η οποία θα μπορούσε να είναι μια οικονομική «ανακούφιση» από τη Σ.Αραβία δεδομένης της κρίσης που αντιμετώπιζε. Το άρθρο κλείνει με την έκφραση «... η τουρκική αλεπού δεν θα αφήσει ποτέ τον Σαουδικό κόκορα από τα νύχια της...» επιβεβαιώνοντας τον έντονο και συνεχόμενο ανταγωνισμό των δύο χωρών για ιδεολογική επικράτηση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η ηλεκτρονική Al-Modon, σε άρθρο της στις 6 Νοεμβρίου, υποστηρίζει ότι η βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Η.Π.Α. και Τουρκίας δεν αποτελεί σύμπτωση, καθώς έχουν ακολουθήσει συμφωνίες και από τις δύο πλευρές, όπως για παράδειγμα η απελευθέρωση του πάστορα και η συμφωνία για την πόλη Μανμπίτζ και στο πλαίσιο αυτό θα επιτελεστεί και ο περιορισμός των επιπτώσεων δολοφονίας Κασόγκι για τη Σ.Αραβία με τη στήριξη των Αμερικανών και τη βοήθεια των Τούρκων, αφού οι τελευταίοι είναι αυτοί που επεξεργάζονται τα στοιχεία του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, η Τουρκία δεν βιάζεται να αποκαλύψει στοιχεία, ενώ ο εκβιασμός του Τραμπ για το κουρδικό ζήτημα παρουσιάζεται αυτήν τη φορά ως πιθανή έκβαση του ζητήματος. Η Rail-al-Youm, από την άλλη πλευρά, στις 16 Νοεμβρίου, αναφέρει ότι οι Η.Π.Α. σκέφτονται την έκδοση του Γκιουλέν στην Τουρκία ως αντάλλαγμα για το κλείσιμο του θέματος Κασόγκι. Τέλος, η φιλική ως τώρα προς την Τουρκία al-Qudsal-Arabi αναφέρει ότι η Τουρκία δείχνει να βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση έναντι των Η.Π.Α. στις διαπραγματεύσεις, ενώ δεν διστάζει να γράψει ότι «πιστεύεται ευρέως ότι ο πρίγκιπας Bin Salman είναι άμεσα υπεύθυνος για τη δολοφονία Κασόγκι.». Όσον αφορά τις Η.Π.Α. η εφημερίδα σχολιάζει το γεγονός της θερμής στήριξης απέναντι στη Σ.Αραβία, που ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Συμπερασματικά, το θέμα της δολοφονίας του Σαουδάραβα δημοσιογράφου αποκάλυψε την ισχυρή συνεργασία των Η.Π.Α. με τη Σ.Αραβία, οι οποίες ενεπλάκησαν σε σκληρές διαπραγματεύσεις προκειμένου να περιορίσουν τις επιπτώσεις του περιστατικού, καθώς και την αντιπαλότητα της Τουρκίας με τη Σ.Αραβία, με την πρώτη να βρίσκει

ευκαιρία για επικράτηση έναντι του βασιλείου όσον αφορά την επιρροή στην ευρύτερη περιοχή. Επομένως, η Σαουδική Okaz υποστηρίζει τον πρίγκιπα Bin Salman ενάντια στα τουρκικά δημοσιεύματα, ενώ αντίθετα η al-Quds al-Arabi του Κατάρ, το οποίο αποτελεί σύμμαχο της Τουρκίας και υφίσταται αποκλεισμό από τη Σ.Αραβία, αναφέρει σχεδόν θετικά την εμπλοκή του πρίγκιπα ενώ στηλιτεύει την έντονη συνεργασία Η.Π.Α. με την τελευταία.

Ειδησεογραφικά Άρθρα του 2019

Περνώντας στο 2019 (συγκεκριμένα μέχρι τον Ιούνιο του έτους αυτού) και ξεκινώντας από τα ειδησεογραφικά άρθρα, παρατηρούμε ήδη από την αρχή του έτους ότι οι σχέσεις των δύο χωρών παρουσιάζονται εκ νέου τεταμένες, παρόλο που στα τέλη του 2018 έδειχναν να τείνουν προς αποκατάσταση. Παρόλα αυτά, οι απόψεις που παρουσιάζονται σε κάθε εφημερίδα διαφέρουν καθώς η κατάσταση είναι ευμετάβλητη και επηρεάζεται συνεχώς από νέα στοιχεία και γεγονότα. Στις 4 Ιανουαρίου, η Al-Akhbar του Λιβάνου υποστηρίζει ότι η Τουρκία βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με τις Η.Π.Α. για τη νέα στρατηγική όσον αφορά τη Συρία, ενώ τέσσερις ημέρες αργότερα η En-Nashra –προερχόμενη και αυτή από τον Λίβανο– υποστηρίζει ότι η Τουρκία δεν αποκλείεται να κινηθεί προς μια συμφωνία με τη Ρωσία μετά τη νίκη του Άσαντ στη Συρία. Η al-Quds al-Arabi, στις 9 Ιανουαρίου, αναφέρει έντονη επιδείνωση των σχέσεων των δύο χωρών μετά την μη επιτυχημένη επίσκεψη του Αμερικάνου συμβούλου John Bolton στην Τουρκία. Το παρόν άρθρο φιλοξενεί και συνέντευξη του ειδικού στις διεθνείς σχέσεις Τούρκου, Oktay Yilmaz, ο οποίος χαρακτηρίζει άλογες και μη ρεαλιστικές τις κατηγορίες του συμβούλου αλλά και του Αμερικάνου Υπουργού ότι οι Τούρκοι σκοτώνουν τους Κούρδους, ενώ τονίζει ότι *«η Τουρκία θα δράσει για να διατηρήσει την ασφάλεια και τα εθνικά της συμφέροντα»*. Η ίδια επιδείνωση απεικονίζεται και στο άρθρο της Al-Khaleej, η οποία αναγράφει ότι ο Τραμπ *«απειλήσε να καταστρέψει οικονομικά την Τουρκία, αν η τελευταία επιτεθεί στους Κούρδους στη Συρία μετά την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατευμάτων.»* και μάλιστα τονίζεται ότι η απειλή του προέδρου των Η.Π.Α. δεν αναφέρει απλές κυρώσεις αλλά καταστροφή της οικονομίας. Στις 7 Φεβρουαρίου, η ίδια εφημερίδα δημοσίευσε ένα άρθρο σχετικά με ένα ιδιόρρυθμο ζήτημα. Ο Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α., Mike Pompeo, ανέβασε στον λογαριασμό του στο twitter έναν χάρτη που απεικόνιζε την Τουρκία χωρισμένη σε

δύο μέρη, γεγονός που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην Τουρκία. Το άρθρο συμπεριλαμβάνει και ανάλυση του Τούρκου πολιτικού αναλυτή, Hamza Tekin, που υποστηρίζει ότι η δημοσίευση του Pompeo δεν έγινε τυχαία, ενώ δεν διστάζει να κατηγορήσει ευθέως τις Η.Π.Α. ότι «... ήταν ένας από τους κύριους υποστηρικτές του αποτυχημένου πραξικοπήματος που επιχειρήθηκε από την τρομοκρατική οργάνωση του Γκιουλέν στην Τουρκία...». Η κατηγορία αυτή ενάντια στις Η.Π.Α. κινείται στα πλαίσια του γενικότερου αντιαμερικανισμού που προβάλλεται από την Τουρκία τα τελευταία έτη, παρά την ταυτόχρονη συνεργασία των δύο χωρών σε πολλά επίπεδα και τη συμμετοχή της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Τα επόμενα άρθρα που περιέχουν αναφορές για το θέμα που εξετάζουμε εκδίδονται τον Μάιο του 2019. Πιο συγκεκριμένα, η al-Quds al-Arabi, σε άρθρο της στις 5 Μαΐου, κατηγορεί τη Ρωσία ότι «έχασε το μυαλό της και ξεκίνησε στρατιωτική κινητικότητα...» και ότι έδρασε «... αψηφώντας πλήρως τις συμφωνίες με την Τουρκία...» έπειτα από τις προσπάθειες διαπραγμάτευσης της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. και κλείνει γράφοντας ότι η Τουρκία βρίσκεται για άλλη μια φορά στη μέση των διαφορών Ρωσίας-Η.Π.Α. Αντίθετα, στις 19 Μαΐου, η Rail al-Youm ασχολείται με τις δηλώσεις Ερντογάν ότι «η Ρωσία και η Τουρκία πρόκειται να φτιάξουν πυραύλους S-500 από κοινού...» με αποτέλεσμα την αντίδραση των Η.Π.Α. που πιέζει για ακύρωση της συμφωνίας. Κλείνοντας, η ίδια εφημερίδα στις 29 Μαΐου, τονίζει τη σημασία της Τουρκίας και για τη Ρωσία αλλά και για τις Η.Π.Α. και υποστηρίζει ότι η Τουρκία παίζει διπλό παιχνίδι μέχρι να αποφασίσει σε ποιο στρατόπεδο θα ενταχθεί τελικά.

Άρθρα Γνώμης του 2019

Κλείνοντας την ποιοτική ανάλυση θα εξετάσουμε τα άρθρα γνώμης έως και τον Ιούνιο του 2019. Το πρώτο θέμα που απασχόλησε τον Τύπο ήταν το μικρό θερμό επεισόδιο μεταξύ Η.Π.Α. και Τουρκίας, όταν ο πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν αρνήθηκε να δεχτεί τον Σύμβουλο Εθνικής Ασφάλειας, John Bolton στο προεδρικό παλάτι στην Άγκυρα στις 8 Ιανουαρίου. Η Rail-al-Youm δημοσίευσε την ίδια μέρα άρθρο, στο οποίο υποστηρίζει ότι «... οι Η.Π.Α. διέρρευσαν ότι ο Bolton ενημέρωσε τον εκπρόσωπο του Ερντογάν ότι η Ουάσινγκτον αντιτίθεται σε οποιαδήποτε επίθεση των Τούρκων στους Κούρδους συμμάχους τους...» ενώ συμπληρώνει στη συνέχεια ότι «... ο Ερντογάν αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι σύναψε συμφωνία να μην επιτεθεί στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις ...» και σχολιάζει ότι

η Τουρκία θα μπορούσε να δεχτεί κάτι τέτοιο μόνο με μεγάλο αντάλλαγμα, όπως για παράδειγμα την παράδοση του Γκιουλέν. Η δεύτερη εφημερίδα που ασχολείται με το θέμα είναι η Al-Quds Al-Arabi του Κατάρ, η οποία δημοσίευσε άρθρο με τον πολύ καυστικό τίτλο *«Οι Αμερικάνοι ζητούν από την Τουρκία να προστατεύσει τους εχθρούς της!»* και σχολιάζει παρακάτω ότι *«... το αμερικανικό κατεστημένο, ενεπλάκη γρήγορα, μαζί με το Ισραήλ... προσπαθώντας να επιλύσει το ζήτημα εις βάρος της Τουρκίας»*. Παρατηρούμε, επομένως, ότι η συγκεκριμένη εφημερίδα του Κατάρ παίρνει για άλλη μια φορά το μέρος της Τουρκίας στη διένεξη, ενώ αυτήν τη φορά η αντιαμερικανική στάση συνδυάζεται και με εμπλοκή του Ισραήλ ενάντια στα σχέδια και τα συμφέροντα του τουρκικού κράτους. Η ίδια εφημερίδα, στις 15 Ιανουαρίου, δημοσίευσε άρθρο που πραγματεύεται τις απειλές του Προέδρου των Η.Π.Α. για οικονομική καταστροφή της Τουρκίας. Αυτήν τη φορά, το άρθρο τάσσεται συγκεκριμένα εναντίον του Προέδρου των Η.Π.Α. τονίζοντας ότι οι δημοσιεύσεις του αυτές *«φέρνουν σε δύσκολη θέση τρία διοικητικά όργανα των Ηνωμένων Πολιτειών»*, καθώς οι τελευταίες δεν έγιναν σε συνεργασία με αυτά αλλά αυθαίρετα από τον Πρόεδρο. Επίσης, η προηγούμενη επιβολή μέτρων των Η.Π.Α. ενάντια στην Τουρκία χαρακτηρίζεται από το άρθρο *«αποτυχημένη προσπάθεια καταστροφής της τουρκικής οικονομίας»*, παρά την προφανή και αντικειμενική πτώση της λίρας το πρώτο διάστημα των κυρώσεων καθώς και την αύξηση του πληθωρισμού. Αντίθετα, η συριακή al-Watan, στις 16 Ιανουαρίου, υιοθετεί μια πιο δύσπιστη στάση απέναντι στο θερμό επεισόδιο ανάμεσα στις δύο χώρες καθώς τιτλοφορεί το άρθρο της *«Τουρκία και Αμερική: η ψεύτικη σύγκρουση»*, ενώ λίγο παρακάτω αναφέρει ειρωνικά πως μετά τη σύγκρουση θα ακολουθήσουν *«φλέρτ, έπαινοι και πλήρης αμερικανική εμπιστοσύνη στην Τουρκία»*. Έντονο είναι και το αντιιμπεριαλιστικό πνεύμα του άρθρου ενάντια στην Αμερική, αλλά και στην Τουρκία καθώς υποστηρίζεται ότι *«... ο Τραμπ μετά την απομάκρυνση των στρατευμάτων του από τη Συρία είπε στον Ερντογάν “Αφήνω τη Συρία σε εσένα”, λες και η Συρία ανήκε στον Τραμπ και στην αποικιοκρατική του συμμορία για να την δώσει στον έναν ή τον άλλον εγκληματία»*. Ο λόγος που χρησιμοποιείται είναι εξαιρετικά ειρωνικός, ενώ η χρήση της λέξης «αποικιοκρατική» είναι έντονα συναισθηματική για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς απευθύνεται άμεσα σε συλλογικές μνήμες και εγείρει αρνητικά συναισθήματα. Φυσικά, και η χρήση της λέξης «συμμορία» (στο πρωτότυπο κείμενο gang) είναι αντιπροσωπευτική για τη στάση της εφημερίδας απέναντι στις Η.Π.Α. και την Τουρκία, την οποία επίσης θεωρεί αποικιοκρατική δύναμη, που συνεργάζεται με

την Αμερική υπηρετώντας συχνά τα αποικιοκρατικά της συμφέροντα. Το άρθρο κλείνει με προτροπή στους αναγνώστες να μην πιστέψουν την ψεύτικη αυτή σύγκρουση, αφού οι δύο δυνάμεις συνεργάζονται για τις επιθέσεις στη Συρία και θα συνεχίσουν να το κάνουν. Την ίδια περίοδο, στις 21 Ιανουαρίου, η Al-Khaleej του Ντουμπάι εκφράζει επίσης αρνητικά συναισθήματα απέναντι στην Τουρκία και πιο συγκεκριμένα απέναντι στην τουρκική ηγεσία, καθώς αναφέρει χαρακτηριστικά ότι *«Το τουρκικό παράδειγμα, ..., ξεκάθαρα εκφράζει τον Οθωμανικό τρόπο σκέψης της τρέχουσας τουρκικής διοίκησης...»*, ενώ στη συνέχεια τονίζει ότι οι μεγάλες δυνάμεις χρειάζονται την Τουρκία για να διατηρήσουν τα συμφέροντά τους στην περιοχή. Η φράση *«οθωμανικός τρόπος σκέψης»* έχει επίσης αρνητική χροιά, ενώ συνδέεται άρρηκτα με κατακτητικές τάσεις στο μυαλό των Αράβων που διαβάζουν το άρθρο. Τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους, τα άρθρα κινούνται κυρίως γύρω από το θέμα της εγκατάλειψης των Κούρδων από τους Αμερικανούς συμμάχους τους. Η κυβερνητική συριακή al-Watan, στις 5 Φεβρουαρίου, σχολιάζει ότι οι Αμερικανοί πλέον *«...σπρώχνουν τους Κούρδους για διαπραγματεύσεις προς την Τουρκία»* ενώ συμπληρώνει ότι *«οι Κούρδοι δέχονται τη συμβουλή των Αμερικανών για διαπραγματεύσεις με Άγκυρα αντί να στραφούν προς Δαμασκό.»*. Τονίζει, επίσης, παρακάτω ότι *«η μοίρα οποιουδήποτε αποσχιστικού έργου στη Συρία θα είναι για πάντα η αποτυχία»* και κατηγορεί τους Κούρδους *«ότι δεν πήραν το μάθημά τους»*. Βλέπουμε, επομένως, μια έντονα εθνικιστική στάση από τη μεριά της κυβέρνησης Άσαντ, την οποία εκφράζει η εφημερίδα και μια συνεχιζόμενη επιθετική στάση απέναντι στην Τουρκία, τις Η.Π.Α. και οποιονδήποτε συνεργάζεται μαζί τους, στη συγκεκριμένη δηλαδή περίπτωση, τους Κούρδους. Και η ηλεκτρονική Al-Mayadeen.net, όμως, αργότερα τον ίδιο μήνα κατηγορεί την Αμερική για εγκατάλειψη συμμάχων, ενώ σχολιάζει ότι οι Η.Π.Α. θα γυρίσουν, όπως πάντα, στον στερεό τους σύμμαχο, δηλαδή την Τουρκία. Τέλος, τον Απρίλιο του 2019, η συριακή Al-Watan, σε άρθρο της στις 15 Απριλίου, υποστηρίζει ότι η Αμερική πλέον κινείται προς τη Ρωσία για σύναψη συμφωνιών και δεν θα χρειάζεται πλέον την Τουρκία για τα σχέδιά της στη Συρία, ενώ και η Rai al-Youm, στις 29 Απριλίου, σε ένα επικριτικό απέναντι στην Τουρκία άρθρο αναφέρει ότι η τελευταία συμμετέχει πάλι σε διπλωματική κρίση, στη Λιβύη αυτήν τη φορά, αλλά σε διαφορετικό στρατόπεδο, δηλαδή όχι με την Αμερική, τη Σ.Αραβία και τη Γαλλία, αλλά με το Κατάρ. Στο τέλος, δε, ο αρθρογράφος επισημαίνει, ότι παρόλο που η Τουρκία κατηγορεί τους υπόλοιπους ότι είναι συνωμότες, *«στην πραγματικότητα είναι όλοι συνωμότες»*. Τα

άρθρα της περιόδου αυτής αποτελούν άλλη μια απόδειξη ότι οι σχέσεις των δύο χωρών συνεχίζουν να περνούν κρίση τις τελευταίες δεκαετίες και βιώνουν κλυδωνισμούς που μεταβάλλουν τα δεδομένα ακόμη και μέσα σε διάστημα μηνών.

Η γλώσσα των Μεσανατολικών Ειδήσεων

Μελετώντας τα άρθρα των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής και πιο συγκεκριμένα τα άρθρα γνώμης, διότι εκεί προσφέρεται μεγαλύτερη ελευθερία για σχολιασμό και για έκφραση της άποψης του αρθρογράφου, παρατηρούμε ότι σε πολλά σημεία χρησιμοποιείται ένας συγκεκριμένος τρόπος γραφής που δεν απαντάται συχνά σε ειδησεογραφικό λόγο. Ο τρόπος γραφής αυτός περιλαμβάνει έντονα συναισθηματικές λέξεις και εκφράσεις, καμιά φορά και καθημερινές παροιμίες και γνωμικά των χωρών της Μέσης Ανατολής, ενώ συχνά γίνεται έντονα ειρωνικός και δηκτικός. Πολλές φορές, κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των αποτελεσμάτων της ποιοτικής ανάλυσης αναφέρθηκαν τέτοιες εκφράσεις, που μας βοήθησαν να κατανοήσουμε το βαθύτερο νόημα του άρθρου και ίσως και τα κίνητρα πίσω από τον συναισθηματικό αυτόν λόγο. Στη συνέχεια, θα αναφερθούν κάποιες περιπτώσεις συναισθηματικά φορτισμένου λόγου που εντοπίστηκαν στα άρθρα και αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της γραφής που περιγράψαμε.

Όσον αφορά το θέμα που εξετάζεται στην παρούσα εργασία, οι συναισθηματικές «εξάρσεις» συνήθως αναφέρονται είτε στην τουρκική κυβέρνηση και το τουρκικό κράτος, είτε στις Η.Π.Α. Γενικότερα στην περιοχή, ακόμη ένα δημοφιλές θέμα ενασχόλησης των ΜΜΕ είναι και το Ισραήλ παρόλο που αναφέρεται ελάχιστα στα άρθρα της παρούσας εργασίας λόγω του θέματος που επικεντρώνεται στις δύο πρώτες χώρες. Ξεκινώντας από την Τουρκία, στις περιπτώσεις που επιθυμείται η αναφορά στην επεκτατική τάση της Τουρκίας προς τη Συρία και όταν ο αρθρογράφος θέλει να εκφράσει ειρωνεία ή να σχολιάσει αρνητικά τις επιλογές της τουρκικής κυβέρνησης, χρησιμοποιούνται ευρέως εκφράσεις που σχετίζονται με την Οθωμανική αυτοκρατορία και πιο συγκεκριμένα με το αξίωμα του Σουλτάνου, του ανώτατου αξιώματος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τέτοιες εκφράσεις απαντώνται σε διάφορες εφημερίδες από διαφορετικές χώρες, όπως η al-Watan, η Rai Al-Youm και η El-Nashra. Για παράδειγμα, η al-Watan αναφέρει ότι *«Ερντογάν θα πρέπει να εγκαταλείψει τα χαμένα όνειρα του Σουλτανάτου και να αρκεστεί στον χώρο του.»*

,υπονοώντας ότι ο Πρόεδρος της Τουρκίας έχει επεκτατικές τάσεις, όπως παλαιότερα είχε η οθωμανική αυτοκρατορία, αλλά και τάσεις διακυβέρνησης με απολυταρχικό και συγκεντρωτικό τρόπο, όπως δηλαδή διοικείται ένα Σουλτανάτο. Στο σημείο αυτό, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε ότι οι λέξεις που σχετίζονται με την οθωμανική αυτοκρατορία και το σουλτανάτο απευθύνονται κατευθείαν στο θυμικό των Αράβων και Ιρανών αναγνώστών, καθώς αναφέρονται σε κοινές συλλογικές μνήμες. Οι συγκεκριμένες συλλογικές μνήμες συνδέονται άμεσα με την κατάκτηση όλου του αραβικού κόσμου από τους Σελτζούκους και αργότερα από τους Οθωμανούς και τη διάλυση του Χαλιφάτου από τη μία πλευρά, ενώ από την άλλη με τους Ιρανούς, καθώς η οθωμανική αυτοκρατορία αποτελούσε τον χρόνιο αντίπαλο των Περσών. Οι συλλογικές μνήμες έχουν δημιουργηθεί στο κοντινό ή μακρινό παρελθόν, όμως συνεχίζουν να υπάρχουν και να επηρεάζουν, καθώς κάθε κοινωνία, κάθε κοινότητα με κοινό σκοπό ζει μέσα από τις συλλογικές μνήμες που διατηρεί (Brian E., Jaisson M., Mukherjee R., 2012: 2). Συνεπώς, η χρήση τους στοχεύει στη συναισθηματική φόρτιση του αναγνώστη και στον παραλληλισμό και τη σύνδεση της τότε επεκτατικής πολιτικής με τις τωρινές πολιτικές εξελίξεις. Οι λέξεις «σουλτάνος» και «σουλτανάτο» αναφέρονται και από την λιβανέζικη El-Nashra όσον αφορά το δημοψήφισμα του Ερντογάν, ενώ η Rai Al-Youm σε άρθρο της ονομάζει τον Ερντογάν «εγγονό της οθωμανικής αυτοκρατορίας».

Αξιοσημείωτος είναι και ο τρόπος που περιγράφονται κάποιες ειδήσεις της πολιτικής με ιδιάζοντα συναισθηματικό τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, η Rai Al-Youm τιτλοφόρησε δύο άρθρα της σχετικά με τον πρόεδρο της Τουρκίας «*Ο Πρόεδρος Ερντογάν είναι λυπημένος...*» και «*ο Τραμπ μαχαιρώνει τον Ερντογάν στο στήθος*», ενώ στη συνέχεια των άρθρων συνεχίζει η περιγραφή των συναισθημάτων του προέδρου της Τουρκίας, όπως «*Θα νιώθει τώρα απογοήτευση, θυμό και ακόμη και κατάθλιψη βλέποντας τις Η.Π.Α. να τον εγκαταλείπουν...*». Παρατηρούμε, επομένως, ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι γλαφυρή και με έντονες εικόνες, όπως για παράδειγμα η φράση «η μαχαιριά στο στήθος», παρόλο που πλαισιώνουν ένα άρθρο διεθνούς πολιτικής και πραγματεύονται τον πόλεμο που διαδραματιζόταν στη Συρία. Παράλληλα, η περιγραφή των συναισθημάτων του Προέδρου δεν είναι σύνηθες μοτίβο για ένα πολιτικό άρθρο, στο οποίο συνηθίζεται να περιγράφονται πολιτικές κινήσεις ή δηλώσεις. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η al-Watan, η οποία σε άρθρο της περιγράφει ότι οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Η.Π.Α. διέπονται από «*φλερτ και επαίνους*»,

δημιουργώντας από τη μία πλευρά εικόνα ερωτευμένου ζευγαριού και από την άλλη μια εικόνα γονιού με παιδί, το οποίο λαμβάνει επαίνους για την υπακοή του.

Το επόμενο θέμα, για το οποίο χρησιμοποιείται παρόμοιο λεξιλόγιο και έντονα συναισθηματικές εκφράσεις είναι η απεικόνιση των Η.Π.Α. σε διαφορετικές εφημερίδες, όπως η Al-Mada, η al-Watan και η Al-Akhbar. Συνήθως, τα άρθρα αναφέρονται σε αποικιοκρατικές τάσεις των Η.Π.Α. ή στην πεποίθηση ότι οι Η.Π.Α. προσπαθούν να ελέγξουν τις εξελίξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους. Για παράδειγμα, η al-Watan αναφέρει σε άρθρο της *«η Ουάσινγκτον αποφάσισε να υποβιβάσει το σχέδιο να καταστρέψει τις χώρες και τις κοινωνίες στην ευρύτερη περιοχή...»*, ενώ η Al-Akhbar αναφέρει *«Η πιο ισχυρή χώρα στον κόσμο δεν μπορεί να φέρεται στην περιοχή μας όπως σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του κόσμου...»*. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο άρθρο συνεχίζει να είναι γλαφυρή, αφού αναφέρεται σε καταστροφή της περιοχής, αλλά και έντονα επιθετική καθώς εξαπολύει ευθείς κατηγορίες κατά των Η.Π.Α. και εγείρει, όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη παράγραφο, συλλογικές μνήμες προηγούμενων πολέμων και διπλωματικών παιχνιδιών εις βάρος της περιοχής.

Τέλος, ιδιάζουσα περίπτωση μπορεί να χαρακτηριστεί και το άρθρο της εφημερίδας Okaz, που χρησιμοποίησε έντονο λεξιλόγιο για να εξαπολύσει σφοδρές κατηγορίες ενάντια στο τουρκικό κράτος. Οι εικόνες που χρησιμοποιούνται *«πνίγηκαν σε βάλτο ψεμάτων»* και *«κανάλι αποχέτευσης Al-Jazeera»* θυμίζουν περισσότερο λογοτεχνική περιγραφή και υβριστικούς χαρακτηρισμούς παρά ειδησεογραφικό άρθρο. Παράλληλα, τόσο σε αυτό όσο και σε άλλα άρθρα της περιόδου αναφέρεται το μοτίβο των τριών δυνάμεων που ελέγχουν ή πρόκειται να ελέγξουν την περιοχή. Το «διαβολικό τρίο» που αναφέρεται σε κάθε άρθρο αλλάζει σύσταση, αλλά λόγω του θέματος των άρθρων, η Τουρκία παίζει πάντα πρωταγωνιστικό ρόλο. Κλείνοντας, στα άρθρα πολλές φορές αναφέρονται και λαϊκές ρήσεις της περιοχής που καθιστούν τον λόγο παραστατικό και αποκλίνουν από την κλασσική νόρμα. Η al-Watan, για παράδειγμα, γράφει σε άρθρο της *«Τα τύμπανα ακούγονται στο Κατάρ αλλά ο γάμος είναι στην Τουρκία»* εννοώντας ότι ενώ οι πραγματικές εξελίξεις λαμβάνουν χώρα στην Τουρκία, υπάρχει αντιπερισπασμός που τραβά τα βλέμματα προς το Κατάρ. Ο αρθρογράφος επιλέγει να χρησιμοποιήσει μια καθημερινή έκφραση για να περιγράψει την πολιτική κατάσταση γεγονός που καθιστά το άρθρο εκλαϊκευμένο και το τοποθετεί πιο κοντά στο ευρύ κοινό που το διαβάζει.

Ανάλυση και Παρουσίαση Δεδομένων Ποσοτικής Ανάλυσης

Κατά την ποσοτική ανάλυση ερευνήθηκε η συχνότητα εμφάνισης κάποιων συγκεκριμένων όρων καθώς και συνάψεων, που εντοπίστηκαν κατά τη διαδικασία της ποιοτικής ανάλυσης και μας βοήθησαν να εξάγουμε συμπεράσματα για τις ειδήσεις της Μέσης Ανατολής ως σύνολο και όχι από μεμονωμένες εφημερίδες. Από τη μελέτη των όρων ανεξαρτήτου χώρας και εφημερίδας αντλήσαμε πληροφορίες για τη γενική στάση της Μέσης Ανατολής απέναντι στη σχέση της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. ενώ μας δόθηκε η δυνατότητα να εξάγουμε και συμπεράσματα σχετικά με την απεικόνιση της Τουρκίας και των Η.Π.Α. στον αραβικό Τύπο.

Πρώτοι σε συχνότητα όροι στο σώμα κειμένων είναι αθροιστικά οι όροι που αναφέρονται στη Συρία, δηλαδή ο όρος «Συρία» καθώς και το επίθετο «συριακός» (Syria, Syrian) με συνολικά 730 αναφορές. Οι αναφορές αυτές είναι αναμενόμενες καθώς όπως αναφέραμε και στην ποιοτική ανάλυση, κατά την περίοδο που μελετάμε ο πόλεμος στη Συρία δεν έχει ακόμη φτάσει στο τέλος του, ενώ η Τουρκία παίζει ενεργό ρόλο σε αυτόν με την επίθεση στο Αφρίν και τη συνεχή διαπραγματεύση για τις Κουρδικές δυνάμεις με τις Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «*Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις*» (Syrian Democratic Forces) αναφέρεται 66 φορές, που αποτελεί αρκετά μεγάλο αριθμό για τα δεδομένα του Σώματος Κειμένων. Ο υψηλός αυτός αριθμός μας επιτρέπει να επιβεβαιώσουμε ότι εκείνη την περίοδο οι σχέσεις της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. επηρεάζονταν κατά κόρον από την παρουσία των Δημοκρατικών Δυνάμεων της Συρίας και όπως γνωρίζουμε από τη σχέση τους με τις Η.Π.Α. Παράλληλα, ο όρος «Συριακός Βοράς» (Syrian North) αναφέρεται 25 φορές στο Σώμα Κειμένων και η σύναψη «Βόρεια Συρία» (North Syria) αναφέρεται 33 φορές γεγονός που εντοπίζει, εν μέρει, το θέμα συζήτησης στη Βόρεια Συρία και στα σύνορα με την Τουρκία. Οι δεύτεροι όροι σε συχνότητα που απαντώνται στο κείμενο είναι οι όροι που αναφέρονται στην Τουρκία, δηλαδή «τουρκικός», «Τουρκία», «Τούρκοι» (Turkish, Turks, Turkey) με συνολικά 638 αναφορές και οι τρίτοι αυτοί που αναφέρονται στην Αμερική όπως «αμερικανικός» ή «Αμερική» (American, America) με 470 αναφορές και η λέξη «Η.Π.Α.» (US, USA) 276. Οι πολλαπλές αναφορές στις λέξεις αυτές είναι αναμενόμενες όσον αφορά το θέμα που μελετάται

στο παρόν Σώμα Κειμένου, που πραγματεύεται τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν αρκετές αναφορές στον «τουρκικό στρατό» και στις «τουρκικές δυνάμεις» (Turkish Army, Turkish forces, Turkish military) συνολικά 66 φορές αναδεικνύοντας την πολεμική χροιά των γεγονότων που διαδραματίζονταν στο διάστημα αυτό στην περιοχή της Συρίας. Επίσης, η συγκεκριμένη αναφορά του τούρκικου στρατού και των τουρκικών δυνάμεων υποδεικνύει τη γενικότερη επιθετικότητα του τουρκικού κράτους στην περιοχή, το οποίο δεν περιορίστηκε μόνο σε διαπραγματεύσεις αλλά προχώρησε και σε ένοπλες συρράξεις στα σύνορα με τη Συρία. Όσον αφορά την απεικόνιση της Τουρκίας από τις αραβικές εφημερίδες, η χρήση των όρων μας οδηγεί στο συμπέρασμα, μαζί με τα ευρήματα και της ποιοτικής ανάλυσης, ότι η Τουρκία θεωρείται ένα επιθετικό κράτος που δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει τις στρατιωτικές του δυνάμεις για την επίτευξη των στόχων της.

Επόμενη λέξη με αρκετά μεγάλο αριθμό αναφορών είναι το όνομα του προέδρου Ερντογάν, που απαντάται στο κείμενο συνολικά 263 φορές. Η συχνή και πολλαπλή χρήση του ονόματος του μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο ασκεί σημαντική επιρροή στο τουρκικό κράτος, στο οποίο κατέχει την υψηλότερη θέση εξουσίας. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι πολλές φορές το πρόσωπο του προέδρου Ερντογάν χρησιμοποιείται ως υποκείμενο πράξεων και ενεργειών αντί για τη λέξη Τουρκία ή τουρκικό κράτος υποδεικνύει τον έντονα ηγετικό του ρόλο ως επικεφαλής του κράτους. Επίσης, η ευρεία χρήση του ονόματός του ως δράστη διαφόρων διπλωματικών και πολιτικών ενεργειών μεταθέτει συχνά την ευθύνη των πράξεων αυτών στο ίδιο το πρόσωπο του προέδρου και όχι στο γενικότερο σύνολο της τουρκικής κυβέρνησης. Και το όνομα, όμως, του Αμερικανού προέδρου Τραμπ αναφέρεται με αρκετά μεγάλη συχνότητα στα κείμενα, δηλαδή 144 φορές, δείχνοντας την επιρροή του Αμερικανού προέδρου στις εξελίξεις και προβάλλοντας τη θέση εξουσίας του στις αποφάσεις της πολιτικής σκηνής. Όσον αφορά, επομένως, την εικόνα των δύο προσώπων αυτών στη Μέση Ανατολή, αντλούμε το συμπέρασμα ότι οι ηγετικές αυτές προσωπικότητες παίζουν κεντρικό ρόλο στις εξελίξεις, ενώ οι εφημερίδες θεωρούν ότι εκείνοι κινούν τα ηνία σχετικά με τις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών.

Τα υπόλοιπα κράτη και εθνικότητες που αναφέρονται πολύ συχνά στο Σώμα Κειμένων είναι οι Κούρδοι, το Ιράν, η Ρωσία και η Σαουδική Αραβία. Οι όροι που σχετίζονται με τους Κούρδους, δηλαδή «κουρδικός», «Κουρδιστάν» και «Κούρδοι»

(Kurds, Kurdish, Kurdistan) αναφέρονται 352 φορές στο Σώμα Κειμένων και ο αριθμός αυτός μας επιτρέπει να εξαγάγουμε το συμπέρασμα ότι οι σχέσεις με τους Κούρδους την εποχή που μελετάμε είναι στο επίκεντρο των γεγονότων. Ο συγκεκριμένος αριθμός αναφορών στους Κούρδους επιβεβαιώνει και τα ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης της έρευνας, όπου το ζήτημα της στήριξης των Αμερικανών στις κουρδικές δυνάμεις ήταν φλέγον καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και τα άρθρα αμφιταλαντεύονταν μετά από κάθε πολιτικό ή διπλωματικό γεγονός σχετικά με τη στάση τους πάνω στο θέμα. Οι επόμενες χώρες με περίπου ίδιο αριθμό αναφορών είναι το Ιράν και η Ρωσία, οι οποίες έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στις διπλωματικές σχέσεις της Τουρκίας ιδίως κατά την περίοδο αναζήτησης συμμάχων μετά τις προστριβές με τις Η.Π.Α. Όπως παρατηρήσαμε και στην ποιοτική ανάλυση, οι συνδιαλλαγές και οι συζητήσεις του τουρκικού κράτους με το Ιράν αλλά και με τη Ρωσία ήταν στο προσκήνιο καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου που ερευνούμε. Επίσης, ο όρος Σαουδική Αραβία (Saudi) αναφέρεται 131 φορές, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία όσον αφορά την Τουρκία αλλά και τις Η.Π.Α. έπαιξαν καίριο ρόλο στα πολιτικά γεγονότα της περιόδου, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της δολοφονίας Κασόγκι.

Κλείνοντας με τις αναφορές σε διάφορες εθνικότητες και χώρες που έπαιξαν κεντρικό ρόλο στα γεγονότα και επηρέασαν τις σχέσεις Τουρκίας-Η.Π.Α. όπως διαπιστώθηκε και από τις πολλαπλές αναφορές στο ΣΚ, θα προχωρήσουμε σε κάποιους επιμέρους όρους που μας βοηθούν να αντλήσουμε συμπεράσματα για το θέμα που μελετάμε, όπως και γενικότερα στοιχεία για την κατάσταση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός αναφορών σε λέξεις που σχετίζονται με τον στρατό και τις ένοπλες δυνάμεις, καθώς η λέξη «στρατιωτικός» (military), η λέξη «δυνάμεις» (forces) και η λέξη στρατός (army) εμφανίζονται 220, 215 και 101 φορές αντιστοίχως. Οι πολλαπλές αναφορές τέτοιων όρων επιβεβαιώνουν την ένταση στην περιοχή της Συρίας και των συνόρων του τουρκικού κράτους, καθώς τα περισσότερα κείμενα αναφέρονται στον πόλεμο της Συρίας. Οι συνάψεις που απαντώνται σχετικά συχνά είναι οι «στρατιωτικές δυνάμεις» (military forces) καθώς και η σύνταξη «τουρκικός στρατός» (Turkish army), όπου απεικονίζεται η έντονη επιθετικότητα του τουρκικού κράτους κατά την περίοδο. Άλλος ένας όρος που μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμος στην εξαγωγή συμπερασμάτων είναι ο όρος «ανάμεσα» (between) καθώς μελετάμε τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, ο οποίος απαντάται 238 φορές. Η πιο

συχνή χρήση της λέξης, περίπου 60 φορές, εμφανίζεται στις φράσεις «μεταξύ των δύο πλευρών» ή «μεταξύ των δύο χωρών» κυρίως σε σχέση με την Τουρκία και τις Η.Π.Α., γεγονός που επιβεβαιώνει τις αμφιταλαντεύσεις και τις εναλλαγές στις σχέσεις των δύο χωρών που αποτελούσαν θέμα των άρθρων που αναφέραμε λεπτομερώς στην ποιοτική ανάλυση. Από την άλλη πλευρά 127 αναφορές παρουσιάζει και ο όρος «ενάντια» (against) και μάλιστα συχνότερα ακολουθείται από τους όρους Κούρδους ή Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (against the Kurds / against the Syrian Democratic Forces) απεικονίζοντας την ένταση μεταξύ του τουρκικού κράτους και των Κούρδων στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις σε σχέση πάντα με τη στήριξη των Η.Π.Α. προς τους τελευταίους. Κάποιοι άλλοι όροι που χρήζουν προσοχής είναι η λέξη «υποστήριξη» (support) με 99 αναφορές, «σύμμαχος/σύμμαχοι» (ally/allies) με 112 αναφορές και «συμφωνία» με 88 αναφορές (agreement), γεγονός που μας επιβεβαιώνει τις αναλύσεις της ποιοτικής ανάλυσης σχετικά με την αναζήτηση συμμάχων της Τουρκίας αλλά και της σχέσης της με τους πάγιους συμμάχους της, δηλαδή της Η.Π.Α. αλλά και ο όρος «συμφωνία» επιβεβαιώνει τις κατά καιρούς συμφωνίες των δύο χωρών μεταξύ τους για την εύρεση μιας κοινής πορείας.

Τέλος, κάποιοι όροι με ελάχιστες αναφορές ήταν το όνομα του, σύμφωνα με την Τουρκία υπαίτιου του πραξικοπήματος του 2016, Φετουλάχ Γκιουλέν, καθώς αναφέρεται μόνο 14 φορές σε ολόκληρο το Σώμα Κειμένων, γεγονός που μας βοηθά να κατανοήσουμε ότι οι αραβικές εφημερίδες δεν ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με το θέμα της πιθανής έκδοσης του από τις Η.Π.Α. προς την Τουρκία. Επίσης, το Ισραήλ αναφέρθηκε μόνο 33 φορές, ενώ λέξεις όπως Σιωνιστές και Εβραίοι αναφέρθηκαν μόνο μία φορά. Παρά, λοιπόν, τη γενική κλίση των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής να αποδίδουν πολλά από τα γεγονότα και τα πολιτικά προβλήματα στο κράτος του Ισραήλ (Pipes, 1996: 105-106), όπως αναφέραμε και παραπάνω σχετικά με τις θεωρίες συννομωσίας, αντλούμε το συμπέρασμα ότι σχετικά με το ζήτημα που μελετήθηκε αλλά και με τη συγκεκριμένη περίοδο, οι αραβικές εφημερίδες δεν θεώρησαν ότι το Ισραήλ έπαιξε σημαντικό ρόλο στα γεγονότα και δεν επηρέασε τις σχέσεις των δύο χωρών.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα της ποσοτικής έρευνας μας βοήθησαν να εντοπίσουμε νέα στοιχεία για το θέμα της έρευνάς μας αλλά και για τη γενικότερη πολιτική κατάσταση την περίοδο που μελετάμε και ταυτοχρόνως παρείχαν στοιχεία για την

περαιτέρω επιβεβαίωση των στοιχείων που εντοπίστηκαν στην ποιοτική ανάλυση. Κατά την τριγωνοποίηση των αποτελεσμάτων που θα ακολουθήσει, θα συγκριθούν τα ευρήματα των δύο τύπων έρευνας για να οδηγηθούμε στα τελικά συμπεράσματα της εργασίας.

Τριγωνοποίηση Αποτελεσμάτων

Μετά την παράθεση των ευρημάτων της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης είμαστε σε θέση να προχωρήσουμε στον συνδυασμό των αποτελεσμάτων της έρευνας με σκοπό την τελική εξαγωγή συμπερασμάτων της έρευνας. Παρακάτω, θα γίνει αναφορά στα γενικά αποτελέσματα των δύο αναλύσεων και τα ευρήματα θα συσχετιστούν μεταξύ τους με σκοπό τα ασφαλέστερα συμπεράσματα που θα παρατεθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Συγκρίνοντας τα ευρήματα της ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης το πρώτο στοιχείο που εντοπίζουμε είναι η σημασία των γεγονότων του πολέμου της Συρίας για το θέμα που μελετάμε. Και στην ποιοτική ανάλυση των ειδήσεων, αλλά και στην ποσοτική ανάλυση, το θέμα της Συρίας ήταν πρώτο σε αριθμό αναφορών και οι δημοσιογράφοι ασχολήθηκαν με αυτό όσο κανένα άλλο. Ο πόλεμος ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος και η στήριξη των Αμερικανών στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις είναι η κεντρική αιτία των διαφόρων αναταραχών στις σχέσεις Η.Π.Α.-Τουρκίας, που φαίνονται τεταμένες καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου που μελετάμε. Οι Κούρδοι της περιοχής αποτέλεσαν την πέτρα του σκανδάλου ανάμεσα στα δύο κράτη, γεγονός που αποδεικνύεται και από την ποσοτική ανάλυση, όπου οι όροι σχετικά με τους Κούρδους και τη βόρεια Συρία είχαν μεγάλο αριθμό αναφορών στο Σώμα Κειμένων. Επίσης, η σημασία της επίθεσης της Τουρκίας στο Αφρίν και στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις, πολιτικό γεγονός που επηρέασε κατά κόρον τη στάση των Αμερικανών απέναντι στον πρόεδρο Ερντογάν αλλά και στη χώρα εν γένει, επιβεβαιώνεται από τις πολλαπλές αναφορές σε στρατιωτικούς όρους που αναλύθηκαν παραπάνω.

Ένα ακόμη σημαντικό θέμα που εντοπίστηκε στην ποιοτική ανάλυση και επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια στην ποσοτική ήταν η σημασία των δύο ηγετών,

Ερντογάν και Τραμπ, για τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Τα συγκεκριμένα ονόματα είχαν τις περισσότερες αναφορές από οποιαδήποτε άλλα στο Σώμα Κειμένων, καθώς οι αρθρογράφοι και οι εφημερίδες των αραβικών χωρών, δείχνουν να θεωρούν ότι αυτοί αποτελούν τους κύριους δράστες εξωτερικής πολιτικής και διπλωματικών σχέσεων για τις χώρες τους, αποφασίζοντας πολλές φορές αγνοώντας ακόμη και τις αποφάσεις της υπόλοιπης κυβέρνησης ή πολιτικής σκηνής. Η διαμάχη τους, όπως παρατηρήσαμε και στην ποιοτική ανάλυση, σε συγκεκριμένες στιγμές έτεινε ακόμη να φτάσει και σε προσωπικό επίπεδο με κατηγορίες που εξαπολύονταν από τον έναν είτε τον άλλον όχι σε επίπεδο χώρας αλλά σε προσωπικό. Η κατάσταση αυτή ενδέχεται να αποτελεί μέρος της γενικότερης αντιαμερικανικής στάσης που έχει υιοθετήσει η Τουρκία τα τελευταία χρόνια, κατά τα οποία βρίσκεται σε συνεχή αναζήτηση νέων συμμάχων και στηρίζεται από τη Ρωσία και το Ιράν, αλλά συχνά αντιμετωπίζεται από τις αραβικές εφημερίδες ως πολιτικό παιχνίδι αποπροσανατολισμού, καθώς οι δύο χώρες θεωρούνται μακροχρόνιοι και ακλόνητοι σύμμαχοι.

Από τα επιμέρους θέματα που αναλύθηκαν, αυτό που έπαιξε τον σημαντικότερο ρόλο μετά τον πόλεμο της Συρίας και επιβεβαιώνεται ποιοτικά αλλά και ποσοτικά, είναι η δολοφονία Κασόγκι αλλά και οι σχέσεις Σ.Αραβίας με Τουρκία και Η.Π.Α. καθώς φαίνεται ότι η Σ.Αραβία είναι το κράτος που θεωρείται ότι επηρεάζει περισσότερο την κατάσταση μεταξύ Τουρκίας και Η.Π.Α., σύμφωνα πάντα με την άποψη των μεσανατολικών εφημερίδων. Η Σ.Αραβία απεικονίζεται σε πολλές εφημερίδες ως άρρηκτη σύμμαχος των Η.Π.Α. και είναι σε θέση ακόμη και να ενισχύσει την Τουρκία με σκοπό να συνεχίζει να απολαμβάνει τη στήριξη των Η.Π.Α., παρόλο που ευρέως παρουσιάζεται ως χρόνιος αντίπαλος της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή με σκοπό την ιδεολογική επικράτηση. Οι αναφορές στη Σ.Αραβία στην ποσοτική ανάλυση ήταν οι περισσότερες μετά από αυτές που αφορούσαν τις εθνικότητες και τα κράτη που πήραν μέρος στον συριακό πόλεμο και το γεγονός αυτό μας βοηθά να χαρακτηρίσουμε με βεβαιότητα τη Σ.Αραβία ως σημαντικό κρίκο της αλυσίδας που επηρεάζουν τις σχέσεις Η.Π.Α – Τουρκίας κατά το διάστημα αυτό. Τέλος, το ζήτημα δολοφονίας Κασόγκι έφερε στο προσκήνιο τις διαμάχες και τις συγκρούσεις μεταξύ των δύο χωρών, ενώ αποκάλυψε την, όπως χαρακτηρίσαμε και παραπάνω, άρρηκτη συνεργασία Η.Π.Α. με Σ.Αραβία, καθώς η πρώτη δεν δίστασε να

υποκύψει σε συμφωνίες και παραχωρήσεις με την Τουρκία, με σκοπό την ελάφρυνση του βασιλείου.

Συνοψίζοντας τη σύγκριση των αποτελεσμάτων των δύο αναλύσεων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ποσοτική ανάλυση βοήθησε στην σκιαγράφηση των κύριων θεμάτων της ποιοτικής ανάλυσης και της επιβεβαίωσης της σημασίας τους για το διάστημα που μελετάμε. Οι θεματικοί άξονες, όπως χωρίστηκαν με χρονολογική σειρά στην ποιοτική ανάλυση, επιβεβαιώθηκαν αργότερα από τα ευρήματα της ποσοτικής ανάλυσης, ενώ πολλές πτυχές φωτίστηκαν με την παρατήρηση των ποσοτικών στοιχείων και του αριθμού αναφορών. Με τον συνδυασμό και των δύο αναλύσεων είμαστε, πλέον, σε θέση να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα βασισμένα σε τριγωνοποίηση αποτελεσμάτων, αποφεύγοντας τις άσκοπες διατυπώσεις και λανθασμένες ερμηνείες.

Επίλογος

Με την παράθεση των αποτελεσμάτων και των ευρημάτων της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης, είχαμε τη δυνατότητα να εντρυφήσουμε στις σχέσεις των δύο χωρών όπως απεικονίζονταν σε καθημερινή βάση στον Τύπο. Η λεπτομερής ανάλυση και η μετέπειτα σύγκριση μας οδήγησε στη βαθύτερη κατανόηση των πολιτικών συνθηκών και τις στάσεις των χωρών αλλά και των επιμέρους εφημερίδων τους απέναντι στο θέμα που μελετάμε. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα παρατεθούν τα τελικά συμπεράσματα της έρευνας και θα γίνουν προτάσεις για περαιτέρω μελλοντική ανάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί το τελικό κεφάλαιο της διπλωματικής αυτής εργασίας, όπου θα παρατεθούν τα γενικά συμπεράσματα της ανάλυσης που παρουσιάστηκαν λεπτομερώς παραπάνω και θα εξεταστεί εάν επαληθεύτηκαν κάποια από τα αναμενόμενα αποτελέσματα που αναφέραμε στην εισαγωγή της εργασίας.

Συμπερασματικά, η Τουρκία παρόλο που αντιμετωπίζει προβλήματα στις σχέσεις της με τις Η.Π.Α. κατά την περίοδο που μελετάμε, παρουσιάζεται εν γένει ως χρόνιος

σύμμαχός τους. Το γενικό κλίμα που επικρατεί στις εφημερίδες, με ελάχιστες εξαιρέσεις συγκεκριμένων άρθρων σε ιδιαίτερα ταραχώδεις περιόδους, απεικονίζει την Τουρκία και τις Η.Π.Α. ως μακροχρόνιους σύμμαχους, ενώ πολλά άρθρα επισημαίνουν το γεγονός ότι ακόμη και αν η Τουρκία φαίνεται να αναζητά νέους συμμάχους προς τη Ρωσία ή το Ιράν, αργά ή γρήγορα θα επιστρέψει στη σιγουριά των Η.Π.Α. Η Ρωσία απεικονίζεται συχνά ως η πρώτη εναλλακτική λύση της Τουρκίας σε περιόδους κρίσης με την Αμερική, αλλά παρόλα αυτά οι δύο χώρες δεν προβαίνουν ποτέ σε μια ολοκληρωμένη, καταληκτική συμφωνία. Συγκεκριμένα, η «στροφή» προς τη Ρωσία απεικονίζεται σχεδόν σε όλα τα άρθρα ως αντίδραση σε κάποιο θερμό επεισόδιο της Τουρκίας με τις Η.Π.Α. και αναφέρεται ως «αντίποινα» ή «εκδίκηση» της Τουρκίας προς τη χρόνια σύμμαχό της. Η δε σχέση με το Ιράν αποτελεί κίνηση αντίδρασης προς τις Η.Π.Α. και δεν αποφέρει, επίσης, κάποια στέρεα συνεργασία. Επομένως, ο μεσανατολικός Τύπος, παρόλο που αναφέρεται συχνά στις απόπειρες συνεργασίας, δείχνει να γνωρίζει και να θεωρεί ότι η πιο στέρεα συνεργασία της Τουρκίας αποτελεί η μακροχρόνια επαφή και εξυπηρέτηση των συμφερόντων των Η.Π.Α.

Από την άλλη πλευρά, και οι Η.Π.Α. παρουσιάζονται από τις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής ως μια χώρα που εμπιστεύεται την Τουρκία και ότι παρόλο που βοηθούν στην παρούσα φάση τις κουρδικές δυνάμεις, αργά ή γρήγορα θα τις εγκαταλείψουν για να επιστρέψουν στην Τουρκία που εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους στην περιοχή εδώ και δεκαετίες. Μάλιστα, κάποιες φορές οι Η.Π.Α. φαίνονται στα άρθρα ότι σκοπεύουν να κληροδοτήσουν τη διαχείριση της περιοχής στην Τουρκία, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει μια βαθιά σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο χώρες. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι αν και οι σχέσεις των δύο κρατών διανύουν μια δύσκολη περίοδο, οι εφημερίδες της Μέσης Ανατολής θεωρούν ότι αργά ή γρήγορα οι σχέσεις τους θα αποκατασταθούν, ενώ σε πολλά άρθρα υποστηρίζεται ότι οι εντάσεις μεταξύ τους αποτελούν διπλωματικό παιχνίδι και δεν είναι τόσο έντονες όσο παρουσιάζονται. Βέβαια, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι κάθε εφημερίδα παρουσιάζει διαφορετικά τις στάσεις των δύο χωρών ακόμη και αν μετά τη σύγκριση των άρθρων καταλήγουμε στον ίδιο παρανομαστή. Για παράδειγμα, η εφημερίδα του Κατάρ, που υποστηρίζει ανοιχτά το τουρκικό κράτος, εξαπέλυε επιθέσεις απέναντι στις Η.Π.Α. που δείχνουν να «παραμελούν» τους μακροχρόνιους συμμάχους τους για να υποστηρίξουν τους Κούρδους, ενώ από την

άλλη πλευρά άλλες εφημερίδες, όπως αυτές του Λιβάνου ή της αραβικής διασποράς, οι οποίες εξετάζουν το ζήτημα από την πλευρά των Κούρδων, υποστηρίζουν ότι στο τέλος οι Η.Π.Α. θα επιστρέψουν στην Τουρκία αφήνοντας εκτεθειμένους τους Κούρδους. Φτάνουμε, επομένως, στο συμπέρασμα, όσον αφορά στα αρχικά μας ερωτήματα σχετικά με τη στάση των εφημερίδων της Μέσης Ανατολής απέναντι στην Τουρκία, ότι αν εξαιρέσουμε κάποιες εφημερίδες που διατηρούν μια σταθερή θετική στάση απέναντι στην Τουρκία ή στις Η.Π.Α., ένα μεγάλο ποσοστό των άρθρων δεν διστάζει να υπογραμμίσει την ευνοϊκή σχέση μεταξύ των δύο χωρών, η οποία επηρεάζει τις ισορροπίες στην περιοχή σε περιόδους κρίσης. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι Κούρδοι απεικονίζονται συχνά ως θύματα των Αμερικανών, οι οποίοι πρόκειται να τους εγκαταλείψουν με την πρώτη ευκαιρία συμφιλίωσης με τους Τούρκους.

Τέλος, ένα ζήτημα που μας επέτρεψε να δούμε με καθαρότητα τη στάση των εφημερίδων απέναντι στην Τουρκία, ήταν το ζήτημα της δολοφονίας Κασόγκι. Το γεγονός ότι η Τουρκία χρησιμοποίησε τα στοιχεία που είχε στα χέρια της για διαπραγμάτευση με τις Η.Π.Α. έφερε στο προσκήνιο των άρθρων για ακόμη μια φορά το σχήμα διακυβέρνησης Τουρκία-Η.Π.Α.-Σ.Αραβία, το οποίο τα κράτη της Μέσης Ανατολής θεωρούν ότι καθορίζει τις ισορροπίες στην περιοχή. Η εικόνα της Τουρκίας στον Τύπο, λοιπόν, για άλλη μια φορά ήταν αυτή ενός κράτους που έχει ως προτεραιότητα τη συνέχιση της συνεργασίας με τις Η.Π.Α. και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της, παρά τη συνεργασία με τα γειτονικά αραβικά, μουσουλμανικά κράτη.

Όσον αφορά την ποσοτική ανάλυση, τα ευρήματα επιβεβαίωσαν τη σημασία του πολέμου στη Συρία για τις σχέσεις των δύο χωρών και πιο συγκεκριμένα τον ρόλο της στήριξης των κουρδικών δυνάμεων από τις Η.Π.Α. στη διατήρηση των σχέσεων της Τουρκίας με αυτές. Οι πολλαπλές αναφορές σε όρους που σχετίζονται με τη Συρία και με τις κουρδικές δυνάμεις αποτέλεσαν απόδειξη για τις εκτενείς αναφορές των άρθρων στα διπλωματικά και στρατιωτικά επεισόδια που έλαβαν χώρα στα σύνορα της Τουρκίας κατά τη διάρκεια του πολέμου. Επίσης, οι αναφορές στα ονόματα του Τραμπ και του Ερντογάν, μας βοήθησαν να αντλήσουμε στοιχεία για τη σημασία των ηγετικών αυτών προσωπικοτήτων στις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών αλλά και για τον τρόπο απεικόνισής τους από τις εφημερίδες, οι οποίες δεν δίστασαν να αποδώσουν διπλωματικές αλλά και στρατιωτικές ενέργειες

συγκεκριμένα στα πρόσωπα των δύο αυτών ηγετών και όχι εν γένει στις χώρες, τις οποίες διοικούν.

Τέλος, όσον αφορά τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των ειδήσεων, τα οποία μελετήθηκαν παράλληλα με το περιεχόμενο των άρθρων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην πλειονότητά τους τα άρθρα χρησιμοποιούν έντονα συναισθηματικό λόγο. Ο λόγος είναι γλαφυρός και γεμάτος εικόνες, ενώ χρησιμοποιούνται ευρέως συλλογικές μνήμες που απευθύνονται κατευθείαν στο θυμικό των αναγνωστών. Αν και ο τρόπος γραφής μελετήθηκε μόνο επιμέρους και στα πλαίσια της ποιοτικής ανάλυσης, αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον μέρος της έρευνας και φωτίζει τις πτυχές της δημοσιογραφίας του Τύπου της Μέσης Ανατολής. Η βαθύτερη επαφή με αυτόν τον τρόπο γραφής μας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε σωστότερα τα νοήματα του κάθε άρθρου, χωρίς να εστιάζουμε αποκλειστικά στο επιφανειακό επίπεδο, το οποίο χαρακτηρίζεται συχνά από συναισθηματικές εξάρσεις, ειρωνικό και δηκτικό λόγο.

Περιορισμοί και Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις σχέσεις Τουρκίας με Η.Π.Α. μέσα από τις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Τα άρθρα που μελετήθηκαν είτε προέρχονται από αγγλόφωνες εφημερίδες είτε αποτελούν μεταφράσεις από τα αραβικά. Επομένως, γίνεται σαφές ότι υπήρξαν διάφοροι περιορισμοί, καθώς κάποια από τα κείμενα δεν μελετήθηκαν στη γλώσσα του πρωτοτύπου, ενώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα κείμενα, συλλέχθηκαν από μια συγκεκριμένη ιστοσελίδα, τη *Mideastwire*. Τυχόν έρευνες που θα ακολουθήσουν θα μπορούσαν να διευρύνουν το εύρος των πηγών σχετικά με το θέμα ή να προσθέσουν και άλλα μέσα επικοινωνίας, όπως την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο. Επίσης, χρήσιμη θα ήταν η διεύρυνση του χρονικού πλαισίου, για παράδειγμα η μελέτη της τελευταίας πενταετίας 2015-2020, ώστε να αντληθούν επιπλέον πληροφορίες και να καταγραφούν οι διάφορες διακυμάνσεις των σχέσεων των δύο χωρών ανά έτος ή και εξάμηνο. Παράλληλα, ο τρόπος γραφής που αναφέρθηκε παραπάνω, αποτελεί ένα ενδιαφέρον θέμα προς περαιτέρω μελέτη, καθώς στην παρούσα εργασία έγινε μόνο στα πλαίσια της ποιοτικής ανάλυσης. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να

εστιάσουν περισσότερο σε αυτό το θέμα και να εμβαθύνουν στον συναισθηματικό τρόπο γραφής και στις συνυποδηλώσεις των όρων και εκφράσεων που χρησιμοποιούνται ευρέως στα άρθρα.

Επίλογος

Η εργασία αυτή στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος POLICO μου έδωσε τη δυνατότητα να ερευνήσω την περιοχή της Μέσης Ανατολής και να έρθω σε επαφή με τις εφημερίδες, τα θέματα που απασχολούν την περιοχή και να μελετήσω τον τρόπο με τον οποίο συντάσσονται οι ειδήσεις στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής. Κατά τη διάρκεια της έρευνας μου δόθηκε η ευκαιρία να αναζητήσω πολιτικά και ιστορικά γεγονότα που επηρέασαν και επηρεάζουν ακόμη την περιοχή, ενώ μέσα από την ανάλυση των σχέσεων της Τουρκίας με τις Η.Π.Α., όπως απεικονίζονται στις εφημερίδες της Μέσης Ανατολής, άντλησα στοιχεία για την άποψη των χωρών αυτών και τη στάση τους απέναντι στην Τουρκία, αλλά και απέναντι στις Η.Π.Α. Για την κατανόηση των ιδεών και των στάσεων της κάθε χώρας θα έπρεπε πάντα να λαμβάνονται υπόψη στοιχεία όπως το Ισλάμ και οι διαμάχες σχετικά με αυτό (π.χ. Σιίτες-Σουνίτες), ιστορικές συγκυρίες που είναι ακόμη βαθιά χαραγμένες στις συλλογικές μνήμες (π.χ. η κατάκτηση των Αράβων από τους Οθωμανούς), καθώς και η αποικιοκρατία και τα κατάλοιπα αυτής, γεγονός που μας έφερε ένα βήμα πιο κοντά στη σκιαγράφηση της περιοχής, τουλάχιστον όσον αφορά το θέμα που εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Ο ιδιάζων τρόπος γραφής, η ροπή προς τη συνωμοσιολογία των ισχυρών (Ιμπεριαλιστών-Η.Π.Α.) και η έντονα συναισθηματική γραφή αποτέλεσε πρόκληση για την ακαδημαϊκή ανάλυση των πληροφοριών και κατάστησε την έρευνα ακόμη πιο ενδιαφέρουσα, ενώ οδήγησε στην καλύτερη κατανόηση της πολιτικής και του τρόπου σκέψης των χωρών της Μέσης Ανατολής. Το συμπέρασμα, επομένως, ότι η Τουρκία παραμένει στα μάτια του αραβικού και περσικού κόσμου ισχυρός σύμμαχος των Η.Π.Α. μπορεί να μας δώσει έναυσμα για περαιτέρω μελλοντικές έρευνες σχετικά με τις σχέσεις της Τουρκίας με άλλα κράτη του αραβικού ή του δυτικού κόσμου, αλλά και σχετικά με το κατά πόσο αυτή η ευνοϊκή σχέση πρόκειται να διατηρηθεί στο μέλλον.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Altunışık, M. (2013). The Middle East in Turkey-USA Relations: Managing the Alliance. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 15, No. 2, 157–173.

Anthony, L. (2019). AntConc (Version 3.5.8) [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University. Available from <https://www.laurenceanthony.net/software>.

Baker, P., Gabrielatos, C., McEnery, T. (2013). *Discourse Analysis and Media Attitudes*. New York: Cambridge University Press.

Boutet, J. (1999). Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία (Μτφρ. Ιορδανίδου-Τσαμάδου). Αθήνα: Γρηγόρη.

Bowker, L., Pearson, J. (2002). *Working with Specialised Language – A practical guide to using corpora*. London: Routledge.

Brian E., Jaisson M., Mukherjee R. (2012): *Introduction: social memory and hypermodernity*, Oxford, Blackwell Publishing Ltd.

Conrad, S. (2002). Corpus linguistic approaches for discourse analysis. *Annual Review of Applied Linguistics* 22, 75-95.

Dabashi H. (2008). *Islamic Liberation Theology – Resisting the Empire*. Oxon: Routledge.

Duffy M. (2014). *Arab Media Regulations: Identifying Restraints on Freedom of the Press in the Laws of Six Arabian Peninsula Countries*. Berkeley J. Middle E. & Islamic L.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis – the critical study of language*. New York, Longman.

Karacasulu, N., Karakırır. (2014). EU-Turkey Relations in the Context of the Middle East after the Arab Spring. *Insight Turkey* Vol. 16/No.4/2014, pp. 201-219.

Kimchi, J., Polivka, B., Stevenson, J.S. (1991). Triangulation: Operational definitions. *Nursing Research*, 40(6), 364-366.

Lewis, B. (1988). The political language of Islam. Chicago: The University of Chicago Press.

Luengo, Os. (2016). Political Communication in times of crisis. Berlin: Logos Verlag Berlin GmbH.

McNeill, P., Chapman. S. (2005). Research Methods (3rd edition). London and New York: Routledge.

Navaro-Yashin Y. (2002). Faces of the State – Secularism and Public Life in Turkey. New Jersey: Princeton University Press.

Pipes D. (1996). The Hidden Hand – Middle East Fears of Conspiracy. New York: St. Martin's Griffin.

Richardson, J. (2007). Analyzing Newspapers – An approach of Critical Discourse Analysis. New York: Palgrave Macmillan.

Said, Ed. (1997). Covering Islam. New York: Vintage Books.

Sivan, Em. (1985). Radical Islam. London: Yale University Press.

Sosyal, C. (2012). Dissonant Voices - A Discourse Analysis of Turkish Language Media in Germany. Malmö: Malmö University.

Van Dijk, T. (1998). Ideology – A multidisciplinary approach, London, Sage Publications Ltd.

Zürcher, Er. (2004). Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας (μτφρ. Κεχριώτης Β.). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Αμπατζής, Αρ. (2008). Ποια Τουρκία;. Αθήνα: Πολύτροπον.

Γούτσος, Δ., Φραγκάκη, Γ. (2015). Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1932>.

Λίβας, Σ. (n.d.). Οι σχέσεις της Τουρκίας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής από την ίδρυση της τουρκικής δημοκρατίας μέχρι σήμερα – Μια γεωπολιτική προσέγγιση (διδακτορική διατριβή). Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Μούδουρος, Ν. (2012). Ο μετασχηματισμός της Τουρκίας. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Σαμαράς, Αθ. (2014). Εικόνες Κρατών – Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Τσαγγάρης, Ι., Σαμαράς, Αθ.Ν. (2015). «‘Εμείς’ Μέσα από τα Μάτια των ‘Άλλων’: Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα». Δημοσιογραφία, Τεύχος 8-9, σελ.53-61.

ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Despite Arab Uprisings, Press Freedom Still Elusive
(<https://www.jadaliyya.com/Details/28732/Despite-Arab-Uprisings,-Press-Freedom-Still-Elusive>) τελευταία πρόσβαση 11/5/2020

Atwan, A. (2013). Outspoken Palestinian journalist quits famous daily. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: www.emirates247.com/news/outspoken-palestinian-journalist-quits-famous-daily-2013-07-11-1.513961 (τελευταία πρόσβαση: 26/6/2020).

Al-monitor. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <https://www.al-monitor.com/pulse/sources/alkhaleej> (τελευταία πρόσβαση: 26/6/2020)

Arab press network. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <https://web.archive.org/web/20130310091331/http://www.arabpressnetwork.org/news/paysv2.php?id=108> (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)

Fahri Karim. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο http://fakhrikarim.com/biography_en.php (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)

Media Ownership Monitor. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <http://lebanon.mom-rsf.org/en/media/detail/outlet/el-nashra/> (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)

Middle East eye. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <https://www.middleeasteye.net> (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)

Middle East Monitor. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <https://www.middleeastmonitor.com> (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)

Mideastwire. Διαθέσιμη στον σύνδεσμο <https://www.mideastwire.com/> (τελευταία πρόσβαση 26/6/2020)